

LAG Vuka-Dunav

STRATEGIJA RAZVITKA **2013. – 2014.**

U Osijeku, rujna 2013.

SVEUČILIŠTE J. J. STROSSMAYERA U OSIJEKU
EKONOMSKI FAKULTET U OSIJEKU

Autori:

Prof.dr.sc. Stipan Penavin
Prof.dr.sc. Đula Borozan

u suradnji s LAG-om Vuka-Dunav

Dekan:

Prof.dr.sc. Željko Turkalj

SADRŽAJ

Popis karti
Popis slika
Popis tablica

UVOD

1	ZNAČAJKE PODRUČJA OBUHVAĆENOG LAG-om.....	2
1.1	Opće zemljopisne značajke područja	2
1.1.1	Geoprometni položaj LAG-a.....	2
1.1.2	Veličina područja	3
1.1.3	Reljefna obilježja područja.....	3
1.1.4	Klimatske značajke područja	3
1.1.5	Pedološka svojstva područja.....	4
1.1.6	Poljoprivredno zemljište kao prirodni razvojni potencijal	4
1.1.7	Prirodna baština.....	5
1.1.8	Stanje infrastrukture na području	5
1.2	Gospodarske značajke područja	6
1.2.1	Temeljne gospodarske značajke	6
1.2.2	Gospodarski dinamizam i poslovna performanca	7
1.2.2.1	Kretanje broja gospodarstvenika	7
1.2.2.2	Broj zaposlenih.....	8
1.2.2.3	Financijska uspješnost poslovanja	9
1.2.2.4	Vanjskotrgovinsko poslovanje	9
1.2.3	Gospodarske specijalizacije poslovnih subjekata	10
1.2.4	Gospodarska infrastruktura	11
1.2.5	Zaključno o gospodarstvu LAG-a	12
1.3	Demografske značajke područja	13
1.3.1	Gustoća naseljenosti područja	13
1.3.2	Značajke stanovništva područja LAG-a	13
1.3.2.1	Kretanje stanovništva	14
1.3.2.2	Demografska analiza stanovništva	15
1.3.2.3	Rodna struktura stanovništva	15
1.3.2.4	Dobna struktura stanovništva	15
1.3.3	Društveno-ekonomska analiza stanovništva	16
1.3.3.1	Obrazovna struktura stanovništva	16
1.3.3.2	Struktura stanovništva prema ekon. aktivnosti i karakteristike tržišta rada	17
1.3.3.3	Nezaposlenost.....	17
1.3.4	Zaključno o analizi stanovništva	18
1.3.5	Obrazovanje	19
1.3.5.1	Predškolsko, osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje	20
1.3.5.2	Visokoškolsko obrazovanje.....	20
1.3.6	Kultura.....	20
1.3.6.1	Kulturna baština	21
1.3.6.2	Kulturne aktivnosti i infrastruktura	21
1.3.7	Šport i rekreacija	23
1.3.8	Zdravstvo i socijalna skrb	24
1.3.8.1	Zdravstvo.....	24
1.3.8.2	Socijalna skrb	24
1.3.9	Civilno društvo.....	25

1.3.10	Zaključno o društvenom razvoju područja LAG-a	26
2	SWOT ANALIZA	27
3	RAZVOJNA VIZIJA I STRATEŠKI CILJEVI	33
3.1	Strateški ciljevi.....	33
3.2	Mjere u realizaciji strateških ciljeva.....	33
4	STRATEGIJA IZRADE I PROVEDBE.....	45
4.1	Značajke partnerstva u funkciji provedbe Strategije.....	45
4.2	Pristup izradi Strategije	46
4.3	Plan provedbe i slijed aktivnosti u ostvarenju ciljeva	47
4.4	Proceduralni aspekt provođenja Strategije	48
4.4.1	Procedura donošenja odluka.....	48
4.4.2	Procedura i kriteriji odabira projekata te način sprečavanja sukoba interesa	49
4.5	Praćenje provedbe Strategije	50
4.5.1	Praćenje i mjerenje učinaka.....	50
4.5.2	Kriteriji i indikatori uspješnosti.....	50
4.6	Sposobnost upravljanja javnim sredstvima	51
4.6.1	Upravljački potencijal	51
4.6.2	Dosadašnje iskustvo u provedbi EU projekata.....	52
4.7	Procjena utjecaja Strategije na ekonomsko-društveni i ekološki potencijal	52
4.8	Izvori financiranja i održivost Strategije bez sredstava javne pomoći	53
4.9	Procjena projekata za razdoblje 2012. – 2014. godine.....	55
4.9.1	Procjena projekata JLS za razdoblje 2012-2014	55
4.9.2	Procjena projekata koji su se provodili/se provode iz drugih izvora financiranja	56
5	USKLAĐENOST STRATEGIJE PODRUČJA LAG-a SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA VIŠEG REDA.....	58
5.1	Usklađenost Strategije LAG-a s Nacionalnim strateškim referentnim okvirom 2012. – 2013.	58
5.2	Usklađenost sa Strategijom ruralnog razvoja 2008. – 2013.....	59
5.3	Usklađenost s IPARD programom 2007. – 2013.....	59
5.4	Usklađenost sa Strategijom razvitka Osječko-baranjske županije.....	60
6	PRILOZI	60

POPIS KARTI

Karta 1: Zemljopisni položaj LAG-a Vuka-Dunav	2
---	---

POPIS SLIKA

Slika 1: Kretanje stanovništva područja LAG-a prema Popisima stanovništva.....	14
Slika 2: Kretanje nezaposlenosti, u razdoblju 2006. – 2011., stanje 31.12.....	18
Slika 3: Strateški ciljevi i prioriteti LAG-a Vuka-Dunav	34
Slika 4: Članice LAG-a u rujnu 2013. godine.....	45

POPIS TABLICA

Tablica 1: Struktura zemljišta po važnijim kategorijama namjene korištenja (u ha)	4
Tablica 2: Kretanje broja poslovnih subjekata sa sjedištem na području LAG-a	8
Tablica 3: Kretanje broja zaposlenih u poslovnim subjektima	8
Tablica 4: Klasifikacija industrijskih grana prema tehnološkoj razini u 2011. godini	10
Tablica 5: Stanovništvo, površina i gustoća naseljenosti LAG-a.....	13
Tablica 6: Broj stanovnika prema Popisima po općinama	14
Tablica 7: Stanovništvo prema aktivnosti po općinama, Popis stanovništva 2001.....	17
Tablica 8: Iznos financijskih potpora dodijeljen za projekte i programe	25
Tablica 9: SWOT matrica područja LAG-a Vuka-Dunav	28
Tablica 10: Osnovne informacije o ciljevima, prioritetima, mjerama i aktivnostima.....	34
Tablica 11: Popis radionica održanih tijekom procesa izrade Strategije.....	46
Tablica 12: Plan provedbe strateških ciljeva.....	47
Tablica 13: Kriteriji ocjenjivanja projekta	49
Tablica 14: Pregled financijskog potencijala po općinama (u kn)	54
Tablica 15: Pregled planiranih projekata i projekcija za razdoblje 2012. – 2014.....	55
Tablica 16: Indikativni broj projekata/potrebna sredstva javne potpore (vezani uz Prioritet 1 i Prioritet 3 IPARD programa) navedeni u LRS-u za razdoblje 2013. – 2014.....	57
Tablica 17: Plan provedbe Strategije razvitka LAG-a za razdoblje 2013-2014	57

UVOD

Na osnivačkoj skupštini, koja je održana 24. veljače 2012. godine osnovana je, sukladno članku 11. Zakona o udrugama (NN 88/01. i 11/02.), Lokalna akcijska grupa Vuka-Dunav (LAG Vuka-Dunav). Njezine su sadašnje članice općine Antunovac, Erdut, Ernestinovo, Šodolovci, Vladislavci i Vuka te Mjesni odbor Tenja, zatim PVZ "Fruktus", Antunovac; Poduzetničko razvojni centar općine Erdut d.o.o., Erdut; Komunalno poduzeće „Čvorkovac d.o.o.“, Dalj; Kulturni i znanstveni centar „Milutin Milanković“, Dalj; OŠ Antunovac i OŠ Ernestinovo; Udruga HVIDR-a, Antunovac; PVSZ Agrovladislavci, Vladislavci; Udruga mladih ALFA, Antunovac; KUD Petefi Šandor, Ernestinovo; Udruga mladih DVORIŠTE, Ivanovac, Centar za unapređenje stočarstva Antunovac, C.U.S. d.o.o., Antunovac, KUD Klasje Slavonije, Antunovac; OPG Ivana Huber, Ivanovac; OPG Marina Lovrić, Ivanovac; OPG Barica Sabo, Vladislavci; OPG Veselin Orsić, Dalj; OPG Jelica Tomašević, Bijelo Brdo i Braniteljska zadruga Fructus, Aljmaš; Udruga Conversano, Ivanovac; EKO-JAZO d.o.o., Ivanovac, MVM Export-Import Tenja te Centar za kulturu i sport Tenja.

Osnivanje LAG-a Vuka-Dunav obavljeno je na načelima LEADER programa. Naime, kako bi pridonio, osnažio i promicao ruralni razvoj na načelima održivog razvoja, a u cilju poboljšanja ruralnih i životnih uvjeta njegovih stanovnika, LAG je pokrenuo inicijativu formuliranja razvojne strategije, temeljnog strateškog dokumenta za utvrđivanje i provedbu gospodarskog i društvenog razvitka. Strategijom razvitka LAG-a definirana je ne samo njegova vizija i ciljevi, već je njome razrađen i proces izrade dokumenata i procedura provedbe strategije.

Izrada ove Strategije temeljila se na pristupu „odozdo prema gore“, te integriranom i multisektorskom pristupu. Naime, u procesu njezine izrade Uprava LAG-a je organizirala zajedno s Ekonomskim fakultetom u Osijeku 9 radionica na kojima je prikupljala mišljenje, stavove i ideje različitih ciljnih skupine (predstavnik gospodarstva, OPG-a, mladih, starijih, civilnih udruga, žena određenih socijalnih skupina i sl.) te ih ujedno pripremala za uključivanje u izradu Strategije i kasnije u njenu provedbu. Istom svrhom su organizirali i proveli anketiranje lokalnog stanovništva. Ova Strategija razvitka LAG-a se, izuzev na mišljenju i stavovima onih zbog kojih se ona i izrađuje, temelji i na detaljnoj analizi stanja i tendencija društveno-gospodarskog razvitka, tj. na statističkim podacima koji su prikupljeni za tu svrhu iz službenih statističkih izvora (Državnog zavoda za statistiku, Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, FINA-e, Hrvatske gospodarske komore i sl.), ali i na analizi odnosa između različitih društvenih, prirodnih i ekonomskih čimbenika, a sve u cilju jasnijeg promišljanja budućnosti područja LAG-a, a time i povećanja razine kvalitete života lokalnog stanovništva.

Sama Strategija podijeljena je u 5 poglavlja. Prvo poglavlje opisuje osnovne značajke područja obuhvaćenog LAG-om, i to zemljopisne, gospodarske i demografske, a koje određuju njegove razvojne granice, te snage i slabosti s kojima se ono suočava. Sinteza rezultata analize navedenih značajki, ali i rasprava koje su se odvijale na radionicama, te stavova i mišljenja anketiranog lokalnog stanovništva, rezultirala je SWOT matricom u drugom poglavlju. U trećem poglavlju je definirana razvojna vizija LAG-a i tri strateška cilja usmjerena ruralnom razvoju područja, uključujući multisektorski gospodarski rast i razvoj ruralnog područja, očuvanje i unaprjeđenje okoliša i kulturne baštine te razvoj lokalnih ljudskih resursa i povećanje kvalitete života. Svaki strateški cilj je detaljno razrađen u okviru prioriteta, mjera i aktivnosti koji će pridonijeti njegovom ostvarenju. Proces izrade i provedbe strategije je objašnjen u četvrtom poglavlju, dok je u petom poglavlju Strategija uspoređena s nadređenim strateškim dokumentima.

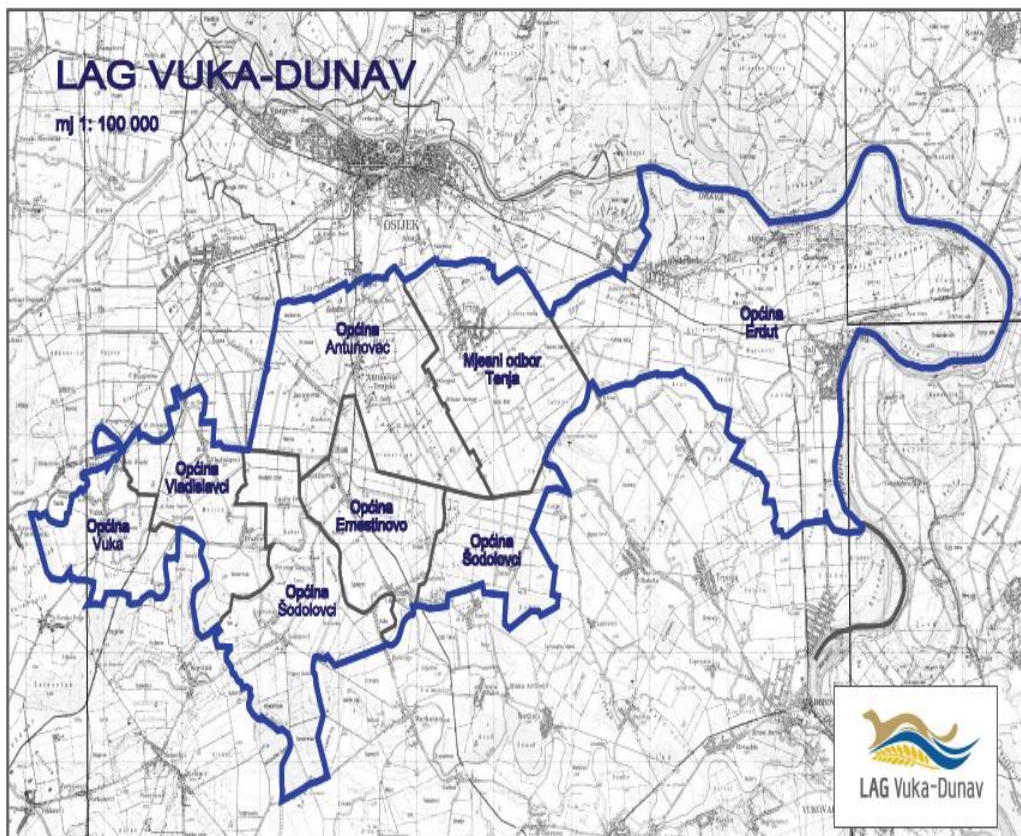
1 ZNAČAJKE PODRUČJA OBUHVAĆENOG LAG-om

1.1 Opće zemljopisne značajke područja

1.1.1 Geoprometni položaj LAG-a

Zemljopisni položaj LAG-a (karta 1) nalazi se u obuhvatu rijeke Vuka na njegovoj zapadnoj strani i rijeke Dunav na istočnoj strani. Sa sjevero-zapada područje graniči s naseljem Čepin, zatim pretežito s gradom Osijekom na sjeveru i rijekom Dravom prema sjevero-istoku, a sa jugo-istočne, s Vukovarsko-srijemskom županijom.

Karta 1: Zemljopisni položaj LAG-a Vuka-Dunav

Područje LAG-a na samom istoku predstavlja granično područje s Republikom Srbijom. Za LAG je ovakva zemljopisna pozicija dosta značajna, prije svega zbog činjenice da je to ruralno područje koje se naslanja na grad Osijek kao županijski i makro regionalni centar. U prvom slučaju on je administrativni centar, a u drugom gospodarski, administrativni i kulturni centar. U tom smislu grad pruža niz usluga koje su lako dostupne stanovnicima LAG-a.

Najveće značenje ovakvog položaja za LAG proizlazi iz njegove geoprometne pozicije. Naime, područje se naslanja na niz vrlo značajnih prometnih pravaca koji ga dobro povezuju na lokalnoj ali i na makro razini. Prometna mreža je strukturirana na svim razinama i gotovo svim vrstama prometa. Kroz samo područje prolazi Koridor Vc kroz koji prolazi autocesta koja trenutno povezuje grad Osijek s Koridorom X. U skoroj perspektivi se očekuje da će ovaj cestovni prometni pravac biti izgrađen do mađarske granice, a to znači da će se povezati s mrežom autocesta u ovoj susjednoj državi i da će predstavljati tranzitno područje na pravcu Budimpešta–Ploče. Kroz isti koridor prolazi u istom pravcu i željeznički pravac. Kroz

područje prolaze ili u njegovoj neposrednoj blizini niz državnih i regionalnih cestovnih pravaca koji povezuju grad Osijek s okolnim županijama ili susjednim državama, prije svega Republikom Srbijom, Republikom Mađarskom i Republikom Bosnom i Hercegovinom. Svakako veliko značenje imaju i lokalne i nerazvrstane ceste koje povezuju naselja unutar područja. Treba naglasiti i činjenicu da se područje naslanja i na međunarodni plovni put Dunavom i Dravom do Osijeka, koji se nalazi u sustavu Rajna-Majna-Dunav, što može biti značajno i za samo područje. Područje se također nalazi u blizini dvije zračne luke Osijek-Klisa, koja ima međunarodni karakter, i zračne luke Osijek-Čepin, koja ima športski ali po potrebi i putnički karakter. Sva navedena prometna obilježja, kao i sama zemljopisna pozicija područja, daju mu vrlo značajno geoprometno značenje.

1.1.2 Veličina područja

U obuhvatu područja LAG-a nalazi se šest jedinica lokalne samouprave, odnosno općina u okviru kojih je razmješteno ukupno 22 naselja i Tenja kao prigradsko naselje grada Osijeka. Zbog te činjenice i veličine samog područja koje iznosi 427,10 km² područje LAG-a predstavlja jednu subregiju s izrazito ruralnim karakteristikama. Od krajnjih granica na zapadu do krajnjih granica na istoku, područje se prostire u dužini približno od oko 50 km. Od krajnjih granica na sjeveru do krajnjih granica na jugu, ta duljina iznosi nešto manje od oko 20 km. U tom smislu može se smatrati da je veličina područja primjerena za definiranje razvojne strategije i politike razvitka ruralnih djelatnosti.

1.1.3 Reljefna obilježja područja

Područje LAG-a u reljefnom smislu karakterizira pretežito nizinsko područje, osim u njegovom najistočnijem dijelu, odnosno na području općine Erdut gdje u njenom sjevernom dijelu prevladava nešto viši teren kao lesna zaravan. Reljefne karakteristike tla često determiniraju oblik poljoprivredne proizvodnje. U izrazito nizinskim područjima, što su ovom slučaju preostalih pet općina i dio općine Erdut, prevladava intenzivno ratarstvo, dok u navedenom području općine Erdut prevladava vinogradarstvo i voćarstvo. Reljefne karakteristike područja uvjetuju u određenom smislu i kretanje vodotokova. Iako se područje LAG-a naslanja na dvije najveće hrvatske rijeke Dunav i Dravu, ne može se reći da one imaju veće hidrološko značenje za njega. U rijeci Vuka, koja spada u kategoriju manjih riječnih tokova, količina vode je u vezi s rasporedom godišnjih količina oborina, što u razdoblju visokog vodostaja može izazvati poplave okolnih poljoprivrednih površina i značajnije štete.

1.1.4 Klimatske značajke područja

Područje LAG-a ima umjerenu kontinentalnu klimu što je posljedica pripadnosti Panonskoj zavali. Njeno osnovno obilježje je umjerena kišna klima. Oborine imaju godišnji raspored s dva maksimuma, primarni u jesen, a sekundarni krajem proljeća i početkom ljeta. Gospodarski su najznačajnije oborine u sekundarnom maksimumu jer su tada najpotrebnije žitaricama i ostalim poljoprivrednim kulturama. Između ta dva maksimuma ističu se dva minimuma od kojih je glavni tijekom zime, a sporedni tijekom ljeta. Za poljoprivrednu proizvodnju značajne su i snježne oborine. Interval od prvog do posljednjeg dana s pojavom padanja snijega iznosi u prosjeku 110 dana. Međutim, vrijeme kontinuiranog snježnog pokrivača iznosi u prosjeku oko 25 do 35 dana. Pojava magle godišnje se javlja u prosjeku oko 90 dana. Magle koje nastaju na ovom području su radijacijskog porijekla, odnosno to su prizemne i nizinske magle. Broj dana s mrazom najveći je u zimskom razdoblju (u prosincu od 5 do 13 dana), dok se prvi mraz može pojaviti već u rujnu, a posljednji tijekom svibnja.

1.1.5 Pedološka svojstava područja

Područje u obuhvatu LAG-a ima raznolik pedološki sastav tla, što je u određenom smislu uvjetovano i njegovim reljefnim karakteristikama. Pedološka svojstava tla zapravo predodređuju oblik i intenzitet poljoprivredne proizvodnje. Uglavnom se može konstatirati da prevladavaju tla visoke prirodne plodnosti, pa i u dijelu koji se odnosi na lesnu zaravan na istoku područja. To su uglavnom tla gajnjača i crnica (černoziem) koja su visoko plodna tla, pa je razumljivo da je na tom području razvijena vrlo intenzivna poljoprivredna djelatnost, prije svega ratarstvo. Na lesnoj zaravni u istočnom dijelu područja prevladavaju tla karakteristična za les, a to su tla koja imaju manje fosfora i dušika i ponajviše kalija. Ona su pogodnija za razvitak vinogradarstva i voćarstva. Općenito, može se tvrditi da je pedološka struktura tla na području dosta povoljna, pa je to jedan od osnovnih razloga što se u kombinaciji s drugim prirodnim karakteristikama to područje profiliralo kao poljoprivredno i što se ono tradicionalno smatra ruralnim područjem.

1.1.6 Poljoprivredno zemljište kao prirodni razvojni potencijal

Najznačajniji prirodni potencijal područja je poljoprivredno zemljište, koje je najviše zastupljeno u ukupnoj površini pojedine općine i područja u cjelini (tablica 1). Ta činjenica daje području i osnovno obilježje kao ruralnog područja, što znači da se najveći dio stanovništva, koji ovdje žive, bave upravo poljoprivredom kao osnovnom djelatnošću.

Tablica 1: Struktura zemljišta po važnijim kategorijama namjene korištenja (u ha)

Općina	Ukupna površina općine	Ukupna površina oranica	% oranica u ukupnoj površini	Vinogradi	Voćnjaci	Šume
Antunovac	5.726	4.900	85,57	0	85	113
Erdut	15.778	10.898	69,07	625,0	170	2.319
Ernestinovo	3.224	2.375	73,67	0		34
Šodolovci	7.393	5.368	72,61	4,5	40	1.478
MO Tenja	4.916	2.628	53,46			44
Vladislavci	3.253	2.497	76,76			323
Vuka	2.420	2.020	83,47	5,0	17	252
Ukupno:	42.710	28.058	65,69	634,5	312	4.519

Izvor podataka: Procjena općinskih stručnih službi; Prostorni planovi općina

Prema navedenim podacima vrlo je visoko učešće oraničnih površina u ukupnoj strukturi površina svih općina. To je uvjetovalo da je na prostoru cijelog područja ratarstvo dominantna poljoprivredna djelatnost. Na razini područja zastupljenost oraničnih površina u odnosu na ukupnu površinu iznosi 65,69%. Na prostoru općine Erdut stanje se nešto razlikuje u odnosu na ostali dio područja jer je pored ratarstva dosta razvijeno i vinogradarstvo i voćarstvo. To je prije svega uvjetovano prirodnim karakteristikama područja općine (reljefnim i pedološkim), koje pogoduju razvitku upravo tih kultura. Osim toga, u Republici Hrvatskoj se u posljednjih nekoliko godina uložilo velikih napora da se povećaju površine pod vinogradima i voćnjacima, pa je u tom smislu definirana poljoprivredna politika koja je stimulirala ovakve aktivnosti. Odaziv je bio primjeren, pa postoje tendencije stalnog povećanja površina pod tim kulturama i to gotovo na cijelom prostoru područja.

Svakako, kada se govori o strukturi površina, iako ne spadaju u kategoriju poljoprivrednog zemljišta, valja spomenuti površine pod šumama, koje zauzimaju oko 12% ukupnih površina

područja. Stanoviti problem je što ove površine nisu ravnomjerno raspoređene po cijelom području, nego u tom smislu dominiraju općine Erdut i Šodolovci. Kada se govori o šumama, radi se o vrlo vrijednom prirodnom potencijalu područja, koji pored svoje gospodarske funkcije predstavlja vrlo važan ekološki sustav, ali stvara i ambijentalni ugođaj za cijelo područje. Zbog navedenih karakteristika šume predstavljaju vrlo važnu pretpostavku za razvijanje turističke djelatnosti, pogotovo lovnog i izletničko-rekreativnog turizma.

1.1.7 Prirodna baština

Prirodna baština područja proizlazi iz njegovih prirodnih obilježja. Inače sva prirodna obilježja predstavljaju zapravo integralni dio šireg okruženja u kojem je smješteno područje LAG-a. Samo područje LAG-a, s obzirom da je izrazito ruralno, što znači da najveći dio površine predstavljaju obradive površine ili površine naselja, te da kroz samo područje ne prolaze značajniji vodotokovi (rijeke, močvare, osim na njegovim rubnim dijelovima), ne obiluje značajnijim staništima, niti biljnim niti životinjskim, koji bi mogli biti npr. uključeni u mrežu Natura 2000. S tog aspekta gledano može se reći da su skromne i šumske površine. U tom smislu može se reći da je svaki ekološki kompleks, pa makar on bio i manjih dimenzija, koji postoji na ovom području, za njega višestruko značajniji i da predstavlja potencijal koji je potrebno štititi i po mogućnosti širiti.

Ekološkoj mreži NATURA 2000, točnije kategoriji zaštite „značajni krajobraz“, pripada krajobraz Erduta zbog svojih osobitih prirodnih vrijednosti i do 70m visokih, šumom obraslih lesnih padina koje se od naselja Erdut strmo spuštaju prema Dunavu. To je područje dio i većeg zaštićenog područja – Regionalnog parka Mura-Drava. U sklopu NATURA-e 2000, kao spomenik parkovne arhitekture, na području LAG-a se nalazi i Park oko Dvorca Adamović Čepinski u Tenji.

1.1.8 Stanje infrastrukture na području

Stanje infrastrukture na području približno je na istoj razini kao i u okruženju, pogotovo gledano s prometnog aspekta. Cijelo područje je, zahvaljujući činjenici što se naslanja na grad Osijek, prometno povezano s vrlo važnim prometnim pravcima na regionalnoj, državnoj i međunarodnoj razini.

Tu se prije svega misli na cestovni promet u okviru kojeg su zastupljene sve kategorije cestovnog prometa; autocesta, državne ceste, županijske ceste i nerazvrstane i lokalne ceste. Za državu su važni cestovni prometni pravci koji prolaze kroz područje ili ga tangiraju i povezuju: Osijek – Erdut – Bogojevo (Srbija); Osijek – Vukovar – Ilok. Za Osječko-baranjsku županiju je važan prometni pravac koji povezuje Osijek – Vinkovce i Osijek - Đakovo. Sva naselja u okviru granica područja povezana su s nerazvrstanim i lokalnim cestama, koja se naslanjaju na državne i županijske cestovne pravce.

Kroz područje prolaze ili ga tangiraju i značajni željeznički pravci i to Varaždin – Osijek – Erdut - Bogojevo (Srbija); Vukovar – Dalj – Erdut - Bogojevo; Osijek - Vinkovci; Osijek - Đakovo. Kako se istočni dio područja naslanja na rijeku Dravu i rijeku Dunav koje su međunarodni plovni putovi, u Aljmašu je pred završetkom putnička luka i pristanište, a u Erdutu i Dalju se planiraju izgraditi pristaništa. Iako na samom području na postoje objekti zračnog prometa, u neposrednoj blizini nalazi se međunarodna zračna luka Osijek - Klisa referentnog koda 4D i zračno pristanište Osijek - Čepin referentnog koda 2C.

Područje je premreženo i energetsom infrastrukturom prije svega elektroenergetskom mrežom. Na području se nalazi jedan od najznačajnijih energetske objekata za Republiku Hrvatsku, a to je TS 400/110 Ernestinovo, koja je povezana s DV 400 kV s TE Osijek, s ostalim dijelovima Republike Hrvatske, Republikom Mađarskom, Republikom Srbijom i Republikom Bosnom i Hercegovinom.

U pogledu plinifikacijske mreže dio područja je izgrađen, a dio je pred izgradnjom. U Općini Antunovac i Ernestinovo sva su sela plinificirana. U općini Erdut je mreža razvijena po svim naseljima, ali još uvijek nije u funkciji. U općini Vladislavci se mreža razvija i za godinu dana se očekuje da će biti u funkciji. U općini Vuka izgradnja mreže je u pripremi. Jedino u općini Šodolovci stanje još uvijek nije definirano. U prigradskom naselju Tenja, plinska mreža je izgrađena i u funkciji je.

Gledano u cjelini, područje LAG-a je infrastrukturno pokriveno pogotovo, no ostaje još dosta prostora za daljnji razvitak nove i poboljšanje postojeće infrastrukturne mreže i to u svim njenim oblicima.

1.2 Gospodarske značajke područja

1.2.1 Temeljne gospodarske značajke

Prema Zakonu o područjima posebne državne skrbi (NN 86/08.), prvoj skupina područja posebne državne skrbi (PPDS područja) pripadaju u cijelosti područja koja se nalaze u općini Antunovac (s naseljima Antunovac i Ivanovac), općini Erdut (s naseljima Aljmaš, Bijelo Brdo, Dalj i Erdut), općini Ernestinovo (s naseljima Divoš, Ernestinovo, Laslovo), općini Šodolovci (s naseljima Ada, Koprivna, Palača, Paulin Dvor, Petrova Slatina, Silaš i Šodolovci), te prigradsko naselje Tenja. Sukladno tome, 86,72% područja LAG-a pripada 1. skupini PPDS područja. Trećoj skupini PPDS područja pripada u cijelosti područje općine Vladislavci, što je udio od 7,62% u ukupnoj površini LAG-a, 7,43% od ukupnog stanovništva i 13,04% od ukupnog broja naselja LAG-a. Na području od ukupno 23 naselja, TUG područjima pripada 19 naselja pripada (što je 82,61% od svih naselja na području LAG-a) u kojem živi 23.629 stanovnika (tj. 93,35% od ukupnog broja stanovnika). Trećoj skupini PPDS područja pripada u cijelosti područje općine Vladislavci, što je udio od 7,62% u ukupnoj površini LAG-a, 7,43% od ukupnog stanovništva i 13,04% od ukupnog broja naselja LAG-a.

Navedenim zakonom predviđene su i mjere za njihovu obnovu i razvoj. Međutim, mjere nisu dostatne da bi se riješili svi problemi jer su gospodarski, demografski i društveni problemi na tim područjima veći i kompleksniji nego u drugim područjima Županije. K tome, podaci o gospodarskoj efikasnosti pokazuju da mjere nisu iskorištene. Stoga je donesen i novi zakon - Zakon o državnoj potpori poljoprivredi i ruralnom razvoju (pročišćen tekst zakona NN 92/10., 127/10., 124/11., 50/12.) kojim se, između ostalog, uređuje izravna plaćanja, mjere ruralnog razvoja i posebne potpore poljoprivredi.

Prema Pravilniku o područjima s težim uvjetima gospodarenja u poljoprivredi (NN 44/11.), katastarske općine koje pripadaju području LAG-a (izuzev općine Vuka) razvrstane su u 3. kategoriju područja s težim uvjetima gospodarenja u poljoprivredi (tzv. TUG područja). Sukladno tome, ukupno 93,21% ukupne površine područja LAG-a pripada TUG području. Na tom se području nalazi ukupno 19 naselja (što je 82,61% od svih naselja na području LAG-a) u kojem živi 23.629 stanovnika (tj. 93,35% od ukupnog broja stanovnika). Prilog 1b sadrži popis tih naselja klasificiranih prema pripadnosti području s težim uvjetima gospodarenja.

Prema Odluci o razvrstavanju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prema stupnju razvijenosti (NN 89/10.), Osječko-baranjska županija je zajedno s ostalim županijama NUTS II regije Središnje i Istočne (Panonske) Hrvatske razvrstana u I. skupinu s indeksom razvijenosti manjim od 75% prosjeka Republike Hrvatske (točnije 52,88). Podaci o razvijenosti općina na području LAG-a, a mjereni indeksom razvijenosti¹, ukazuju (vidjeti Prilog 1): 1) da je riječ o ispod-prosječno razvijenom području kojeg karakterizira niska razina dohodaka i plaća, niska obrazovna razina stanovništva, niska razina kvalitete života te izuzetno ograničene i sužene mogućnosti zapošljavanja; 2) na izražen neravnomjerni razvoj unutar samog područja LAG-a. Najnerazvijenija je općina Šodolovci, s prosječnim dohotkom per capita od 9.888 kn, a najrazvijenije općine su Antunovac i Ernestinovo (s prosječnim dohotkom iznad 22.000 kn). Takva neravnomjerna razvijenost karakteristična za LAG predstavlja njezin dodatni razvojni problem.

Empirijska istraživanja ukazuju da je razina razvijenosti konzistentna s konkurentnošću, što znači da se razvijenost može poboljšati unaprjeđenjem konkurentnosti. A kada je riječ o konkurentnosti, potrebno je naglasiti kako je prema zadnje raspoloživim podacima o Regionalnom indeksu konkurentnosti iz 2010. godine, Središnja i Istočna (Panonska) Hrvatska zauzela posljednje mjesto među hrvatskim regijama. Usporedba s 2007. godinom ukazuje da u tom smislu nije uspjela poboljšati svoj položaj. S obzirom da područje LAG-a pripada Osječko-baranjskoj županiji (OBŽ), a da se podaci o konkurentnosti ne izračunavaju na razini lokalnih samouprava, korisno je za stvaranje generalne slike o razvijenosti i konkurentnosti općina u LAG-u pogledati podatke o OBŽ. OBŽ je zauzela 13. mjesto među hrvatskim županijama i Gradom Zagrebom.² Takav je rang, mjeran statističkim pokazateljima, više rezultanta slabije efikasnosti poslovnog sektora (20. mjesto) od kvalitete poslovnog okruženja (12. mjesto). Sukladno rangovima, to su i područja u kojima treba raditi na unaprjeđivanju.

Međutim, unatoč slabom ekonomskom rastu i nerazvijenosti, područje LAG-a raspolaže vrijednom imovinom (stanovništvom, krajolikom, čistim prirodnim okolišem te kulturnim naslijeđem) i željom za promjenama koja otvara mogućnost ne samo ubrzanja ekonomskog rasta, već i ukupnog razvoja koji vodi brigu o očuvanju prirodnog naslijeđa, kulturne baštine i povećanje kvalitete života. Mudro upravljanje gospodarskim rastom je od vitalnog značaja za održivu budućnost područja, a blizina urbanog središta – Osijeka, koje je privuklo obrazovaniju radnu snagu, može biti pretvorena u prednost ukoliko rast bude temeljen na specifičnoj kombinaciji vrijedne imovine i snaga područja.

1.2.2 Gospodarski dinamizam i poslovna performanca

1.2.2.1 Kretanje broja gospodarstvenika

Dinamično poslovno okruženje pogoduje osnivanju novih poduzeća te rastu i razvoju postojećih. Ono je izvor novih poslovnih prilika i kao takvo poticajno za razvoj poduzetništva motiviranog uočenim poslovnim prilikama. A poduzetništvo motivirano prilikama, za razliku

¹ Indeks razvijenosti pokazatelj je stupnja razvijenosti lokalnih i županijskih jedinica. Računa se kao ponderirani prosjek pet temeljnih društveno-gospodarskih pokazatelja: dohotka po stanovniku, stope nezaposlenosti, izvornih prihoda po stanovniku lokalnih odnosno županijskih jedinica, kretanja broja stanovnika i stupnja obrazovanosti. Na temelju odstupanja od nacionalnog prosjeka, jedinica se razvrstava u pripadajuću skupinu. Indeks izračunava Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva.

² Izvor: Program Ujedinjenih naroda za razvoj, Nacionalno vijeće za konkurentnost: Regionalni indeks konkurentnosti Hrvatske, Zagreb, 2008., str. 19.

od onog motiviranog nužnošću i potrebom zadovoljavanja osnovnih životnih potreba, je kritični generator ekonomskog rasta i razvoja.

Tablica 2 prikazuje kretanje broja poslovnih subjekata u promatranom vremenu sa sjedištem na području LAG-a. Kako bi bila utvrđena tendencija u gospodarskim kretanjima, podaci su prikupljeni za predrecesijsku 2005. i 2007. godinu, kao i recesijsku 2010. i 2011. godinu.

Tablica 2: Kretanje broja poslovnih subjekata sa sjedištem na području LAG-a

Godina	MALO	SREDNJE	VELIKO	UKUPNO
2005.	76	3	1	80
2007.	79	2	0	81
2010.	176	3	0	179
2011.	189	1	0	190

Izvor: FINA. Napomena: podaci za 2010. i 2011. uključuju Tenja.

Podaci tablice ukazuju na pozitivnu tendenciju umnožavanja broja živućih poduzeća koja imaju sjedište na području LAG-a. Za tu su tendenciju primarno zaslužna mala poduzeća čija je stopa promjene u 2011. u odnosu na 2010. godinu iznosila 7,39%. Inače, mala poduzeća (koja zapošljavaju manje od 150 zaposlenih) dominiraju u strukturi poduzeća prema veličini, kao što je to uobičajeno u Hrvatskoj i svijetu. Njihov je udio porastao s 95% u 2005. godini na čak 99,19% u 2011. godini. U 2011. godini srednje veliko poduzeće djelovalo je još samo u općini Erdut, dok velikih poduzeća na cijelom području LAG-a uopće i nema.

Uzimajući u obzir broj obrta i OPG-a očigledno je kako ukupno gospodarstvo LAG-a čini tzv. malo gospodarstvo. S jedne strane to je dobro jer je malo gospodarstvo fleksibilnije na tržišne promjene i zahtjeve potrošača, dinamičnije i inovativnije. Međutim, s druge strane broj srednje velikih poduzeća sveden na samo jedno poduzeće i nepostojanje velikih poduzeća umanjuje razvojne mogućnosti jer su osnaživanje i rast poduzeća prirodna tendencija u razvoju malih poduzeća. K tome, velika poduzeća su često izvozno aktivnija, bogatija menadžerskim znanjima, a i poslodavac su manjim poduzećima. U usporedbi 2011. i 2010., odnosno 2005. povećanje broja živućih subjekata zabilježeno je u svim općinama, osim u općinama Šodolovci i Vuka koje su zabilježile smanjenje. Smanjenje od jednog poduzeća zabilježilo je i naselje Tenja. Najdinamičniji rast su zabilježile općine Antunovac i Erdut (vidjeti Prilog 14).

1.2.2.2 Broj zaposlenih

Broj zaposlenih u živućim poduzećima kontinuirano je rastao; s tim da je taj rast ostvaren isključivo u malim poduzećima (vidjeti tablicu 3).

Tablica 3: Kretanje broja zaposlenih u poslovnim subjektima

	Prosječan broj zaposlenih na bazi stanja krajem razdoblja (puni broj)				Postotni udjeli		
	MALO	SREDNJE	VELIKO	UKUPNO	MALO	SREDNJE	VELIKO
2005.	293	421	20	734	39,92	57,36	2,72
2007.	546	217	0	763	71,56	28,44	0,00
2010.	925	240	0	1.165	79,40	20,60	0,00
2011.	977	189	0	1.166	83,79	16,21	0,00

Izvor: FINA. Napomena: podaci za 2010. i 2011. uključuju Tenja.

Jedino je u općini Erdut zaposleno više ljudi u srednje velikom poduzeću (vidjeti Prilog 15). Tih 189 zaposlenika činilo je čak 51,5% zaposlenih u poslovnim subjektima u Erdutu, a 16% svih zaposlenih u poslovnim subjektima na području LAG-a u 2011. godini.

Ipak, po društveno-ekonomski razvoj je važno i pitanje kako su živuća poduzeća poslovala, tj. jesu li bila uspješna u svom poslovanju.

1.2.2.3 Financijska uspješnost poslovanja

Financijska uspješnost poslovanja gospodarstvenika izražava se financijskim rezultatima koje su ostvarili u promatranom vremenskom razdoblju. Prilog 9 prikazuje kako su ti rezultati bili nepovoljni u zadnje tri promatrane godine bez naselja Tenja. Naime, ukupna dobit nakon oporezivanja bila je manja od gubitaka nakon oporezivanja te su, sukladno tome, gospodarstvenici ostvarili negativan financijski rezultat. Ipak, za primijetiti je kako je negativan financijski rezultat, iako relativno stabilan u 2007., 2010-2011, u 2011. godini nešto manji, i to za oko 1,4 mlrd. kuna. Negativnom financijskom rezultatu osobito su doprinijela srednje velika poduzeća koja su u sve četiri promatrane godine poslovala s negativnim financijskim rezultatom. Za razliku od njih, mala poduzeća su ostvarila negativan financijski rezultat u 2005. i 2011. godini. Međutim, uključivanjem u analizu općine Tenja situacija se popravlja; gospodarstvenici su pozitivno poslovali u 2010. godini, iako je pozitivan rezultat u 2011. smanjen.

Na razini općina, pozitivno su poslovali, iako sa skromnijim financijskim rezultatom, u cjelokupnom promatranom vremenskom razdoblju gospodarstvenici sa sjedištem u općinama Šodolovci i Vuka te prigradskom naselju Tenja. U 2011. njima su se pridružili i gospodarstvenici iz općine Antunovac. Prilog 16 prikazuje osnovne financijske podatke gospodarstvenika po općinama.

Navedeni financijski podaci ukazuju na nepovoljnu financijsku poziciju gospodarstvenika sa sjedištem na području LAG-a. Slaba tehnološka opremljenost, niža proizvodnost rada, slaba inovativnost i kreativnost te sukladno njoj neatraktivni i nedovoljno konkurentni proizvodi, nedostatna menadžerska i marketinška znanja, samo su dio razloga koji se navode kao razlozi tome. Ipak, potrebno je naglasiti da je riječ o osobito nepovoljnim godinama u svjetskim razmjerima, tj. godinama pojave Velike recesije u svjetskoj privredi koja je započela 2007. godine u američkoj privredi, te se ubrzo proširila na ostatak svijeta. U Republici Hrvatskoj (RH) je bila samo okidač za krizu prouzročenu primarno domaćim strukturnim problemima.

Razdoblje recesije je osobito nepovoljno za male gospodarstvenike zbog pada potražnje za njihovim proizvodima, a koje je prouzročeno smanjenjem kupovne moći stanovništva, rastom nezaposlenosti i neizvjesnom budućnošću zbog koje stanovništvo već skromnije prihode dodatno štedi. To je nepovoljno razdoblje za gospodarstvenike vidljivo i u pogoršanju vanjskotrgovinskih rezultata.

1.2.2.4 Vanjskotrgovinsko poslovanje

Potrebno je istaknuti kako je zabilježen rast ukupne vanjskotrgovinske aktivnosti područja LAG-a s inozemstvom od 2008. godine, ali i, kako to pokazuje Prilog 10, kontinuiran negativan vanjskotrgovinske saldo. Očigledno, područje LAG-a manje izvozi proizvoda i usluga, nego što uvozi u svim promatranim godinama. Od 2008. godine ta se negativna tendencija povećava.

Jedina općina koja je zabilježila skroman pozitivan vanjskotrgovinski saldo je općina Ernestinovo, i to u razdoblju 2008-2011 (vidjeti Prilog 17).

Bolji vanjskotrgovinski rezultati se mogu ostvariti intenzivnijim uključenjem u tu razmjenu. Za to su potrebni konkurentni proizvodi za koje postoji platežno sposobna inozemna potražnja. Stoga, očigledno treba raditi na podizanju konkurentnosti postojeće proizvodnje područja LAG-a; među njima posebice proizvoda s izvoznim potencijalom, ali i obrazovanja gospodarstvenika o samom vanjskotrgovinskom poslovanju. Nadalje, treba potaknuti poduzetnički duh, inovativnost i kreativnost te osigurati adekvatno obrazovanje kako bi što više stanovništva bili u mogućnosti prepoznati poslovne prilike, te imalo znanja, vještina i sposobnosti za realizaciju istih. Tome može pridonijeti lokalna samouprava koja će stvarati poticajno i prijateljsko poslovno okruženje, te svojim aktivnostima osigurati gospodarsku infrastrukturu i umrežavanje s drugim subjektima važnim za gospodarski rast i razvoj.

1.2.3 Gospodarske specijalizacije poslovnih subjekata

Dezagregacija po djelatnostima, vidljiva u Prilogu 18, pruža važne informacije o gospodarskim specijalizacijama, razini tehnološke razvijenosti, te doprinosu svake djelatnosti ostvarenju ukupnih financijskih rezultata i salda vanjskotrgovinske razmjene.

Najmoćnije djelatnosti u pojmovima broja poduzeća i zaposlenosti na području LAG-a su trgovina na veliko i malo, poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo, prerađivačka industrija te građevinarstvo. U 2011. godini može se uočiti sljedeće:

- poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo činili su 15% svih poslovnih subjekata, zapošljavali 28% svih zaposlenih, najviše investirali (78%), te ostvarivali financijsku dobit u poslovanju
- prerađivačka industrija je generirala 21% svih radnih mjesta u poslovnim subjektima, ali i najveći gubitak
- trgovina je okupljala gotovo trećinu svih poslovnih subjekata (28%), zapošljavala 17% svih zaposlenih, pozitivno poslovala i investirala oko 8%
- građevinarstvo je zapošljavalo oko 16% svih zaposlenih i stvaralo pozitivan financijski rezultat.

Te četiri djelatnosti zajedno činile su 72% svih tvrtki, zapošljavale 81% svih zaposlenih, te činile 88% svih investicija u poslovnim subjektima. Uzimajući u obzir tehnološku razinu prerađivačke industrije, može se uočiti kako je riječ o proizvodnji niže tehnološke razine.³ Ostvarene rezultate prikazuje tablica 4. U njoj su financijske veličine izražene u 000 kuna.

Tablica 4: **Klasifikacija industrijskih grana prema tehnološkoj razini u 2011. godini**

Tehnološka razina	Broj tvrtki	Zaposleni god. prosjek	Dobit	Gubitak	Fin. rezultat
Niža tehnološka	8	151	30.542	7.059.817	-7.029.275
Niža srednja	10	62	651.523	1.893.532	-1.242.009
Viša srednja	1	1	2.134	0	2.134
Ostala prerađ. ind.	2	28	13.304	1.094	12.210
Ukupno	21	242	697.503	8.954.443	-8.256.940

Izvor podataka za klasifikaciju djelatnosti: FINA

³ Klasifikacija je izvršena na temelju OECD-ovoj klasifikaciji industrijskih grana prema tehnološkoj razini "Revision of the High-Technology Sector and Product Classification", OECD, 1997., iz studije "Inovacije u hrvatskim poduzećima 2001-2003", Ekonomski institut, Zagreb, 2004.

Nižoj tehnološkoj razini pripada na području LAG-a proizvodnja prehrambenih proizvoda i proizvodnja odjeće, te papira i proizvoda od papira, dok nižoj srednjoj tehnološkoj razini proizvodnja proizvoda od gume i plastike, proizvodnja metalnih proizvoda, osim strojeva i opreme. Na području LAG-a, i to u Tenji, posluje samo jedno poduzeće koje ima jednog zaposlenika, a koje s obzirom da proizvodi motorna vozila, prikolice i poluprikolice, pripada višoj srednjoj tehnološkoj razini. Ostala prerađivačka industrija je ostala neraspoređena prema tehnološkoj razini. U Prilogu 19 prikazuje se klasifikaciju industrijskih grana prema tehnološkoj razini u 2011. godini u općinama uključenim u područje LAG-a.

Takva struktura industrijskih grana prati primarne proizvodne potrebe ruralnog područja LAG-a i jeftinije i neobrazovanje radne snage te blizinu središta industrijske dinamike – grada Osijeka. Ipak, područje LAG-a ima tradiciju i dobro iskustvo u tim industrijskim granama, kvalitetnu prirodnu osnovicu za proizvodnju prehrambenih proizvoda a što treba kontinuirano inovirati, modernizirati, tj. iskoristiti i potencirati u razvojnom smislu. Ne treba smetnuti s uma kako su, primjerice, zdravi život i konzumiranje zdrave hrane svjetske tendencije, a upravo područje LAG-a ima prirodne predispozicije za proizvodnju poljoprivrednih proizvoda koje će zadovoljavati takve potrebe.

1.2.4 Gospodarska infrastruktura

Poticanje investicijskih i uopće poduzetničkih aktivnosti, generiranje novih radnih mjesta, stvaranje poticajnog i prijateljskog poslovnog okruženja, umrežavanje poduzetnika, povezivanje s gospodarskim potpornim institucijama te posljedično razvijanje zamaha za ekonomski rast ostvarivo je razvijanjem gospodarske infrastrukture. Ona uključuje djelovanje u navedenu svrhu potpornih organizacija kakve su razvojne agencija ili poduzetnički centri, inkubatori, tehnološko-razvojni centri i sl., te postojanje posebnih područja – gospodarskih zona koji su namijenjeni poslovanju poduzetnika.

Na području LAG-a gospodarska infrastruktura uključuje sljedeće:

- općina Antunovac: osnovala je Gospodarsku zonu Antunovac koja se proteže na površini od 140.000 m², a koja je infrastrukturno opremljena (planira se proširiti za još 60.000 m²).
- općina Erdut: osnovala je Gospodarsku zonu Bijelo Brdo površine 24.068 m² čije je infrastrukturno opremanje u tijeku te Poduzetničko-razvojni centar općine Erdut d.o.o.
- općina Ernestinovo: osnovala je Poduzetničku zonu Ernestinovo i čija je površina 52.438 m² i Poduzetničku zonu Ernestinovo II u Laslovu površine 177.600 m² koje nisu infrastrukturno opremljene
- naselje Tenja: postoji Gospodarska zona Tenja koja je infrastrukturno opremljena, površine cca 66.300 m², od čega je na raspolaganju za potrebe uređenja i izgradnje gospodarskih objekata 56.300 m².
- u pripremi su osnivanje Poduzetničke zone općine Vladislavci, Gospodarske zone Vuka i Gospodarske zone Prkos u općini Erdutu (65.671 m²)⁴, ali zbog niza problema (poput neriješenih vlasničko-pravnih odnosa) nije poznato kada će zone biti osnovane.

Sukladno navedenom, gospodarska infrastruktura je nedostatna.

⁴ Izvor: Plan razvoja poduzetničkih zona na području Osječko-baranjske županije za razdoblje 2008-2012, Osijek

1.2.5 Zaključno o gospodarstvu LAG-a

Gospodarske značajke prostora velikim su dijelom obilježene njegovim ruralnim karakterom, tj. prirodnim naslijeđem (primarno poljoprivrednim zemljištem i vodama), kulturnom baštinom, tradicijom u proizvodnji te geoprometnim obilježjima, kao i obilježjima stanovništva. Također su ozbiljne gospodarske posljedice ostavila i ratna događanja i razaranja gospodarskih kapaciteta koja su bila intenzivna na području LAG-a te privremena okupacija velikog dijela područja LAG-a. Samo područje pod snažnim utjecajem je Osijeka kao razvijenijeg ekonomskog, političkog, obrazovnog, tj. uopće regionalnog središta. Gospodarstvo je slabo razvijeno i nedostatno, uzimajući u obzir broj aktivnih poslovnih subjekata, odnosno zaposlenih u njima i broj nezaposlenih osoba.

Analiza je ukazala na potpunu dominaciju sektora malog gospodarstva koje je koncentrirano oko tradicionalnih sektora – poljoprivrede i uglavnom na njoj izgrađene prerađivačke industrije, a koja je niže ili niže srednje tehnološke razine, te trgovine. A problem s djelatnostima takve tehnološke razine je taj što su to često i niže dohodovne djelatnosti. Nadalje, strukturni problemi su izraženi u gospodarstvu područja LAG-a (zbog slabije tehnološke opremljenosti, niže produktivnosti i sl.), a u kombinaciji s recesivnim stanjem cijelog hrvatskog gospodarstva, kao i gospodarstva susjednih zemalja, ispoljavaju se kroz intenziviranje negativnog salda vanjskotrgovinske razmjene te poslovnu neefikasnost. Ipak, vrijedno je istaknuti kako su gospodarstvenici u općinama Šodolovci i Vuka te naselju Tenja u svim promatranim godinama pozitivno poslovali. Potrebno je ne samo rješavati te nagomilane probleme, veći i potaknuti ambicioznost, inovativnost i kreativnost tradicionalnih sektora, te istražiti potencijal novih sektora utemeljenih na kreativnim industrijama i tehnologiji. Uvid u indekse razvijenosti ukazao je da je riječ o području koje je ispodprosječno razvijeno, neravnomjerno razvijeno i koje ne iskorištava svoje ruralne potencijale. Analiza stanovništva, koja će biti provedena u sljedećem odjeljku, ukazat će na problem s dobnom strukturom i obrazovnom razinom stanovništva, što se nepovoljno translata na gospodarstvo. Revitalizacija područja u demografskom smislu pretpostavlja revitalizaciju u gospodarskom smislu. Zapravo su obje povezane i međuvjetovane. Zato je toliko važno osnažiti i diverzificirati i gospodarsku strukturu. Pojedine općine (poput Antunovca, Erduta, Ernestinova) u tom smislu stvaraju, kroz izgradnju gospodarske infrastrukture, dobre temelje za dinamiziranje gospodarstva. Iako je kvalitetno poljoprivredno zemljište komparativna prednost područja i prirodni gospodarski potencijal, ono nije transformirano u konkurentsku prednost. Značajnu ulogu u gospodarskom razvoju trebaju imati; naravno, tradicionalne djelatnosti koje treba osnažiti i unaprijediti u ekonomskom smislu, ali i nove koje treba razvijati u okviru kvartalnog sektora. Pri tome treba voditi računa o njihovom povezivanju te stavljanju u funkciju razvoja cijelog područja. Imajući na umu navedeno, kao razvojni izazovi područja LAG-a nameću se sljedeći:

- rješavanje strukturnih problema, unaprjeđivanje efikasnosti poslovanja te jačanje konkurentnosti u lokalnim, regionalnim, nacionalnim i europskim razmjerima
- diverzificiranje strukture djelatnosti te poticanje sektora malog gospodarstva da svoj razvoj temelji na znanju, inovacijama i suvremenoj tehnologiji
- sustavno ulaganje u razvoj ljudskih potencijala za potrebe gospodarstvenika
- saniranje ratnih gospodarskih šteta i razaranja
- stavljanje prirodnih resursa u funkciju suvremene i konkurentne proizvodnje, proizvodnje više dodane vrijednosti, posebice prerađivačke industrije
- razvijanje poduzetničke kulture i jačanje poslovnog povezivanja
- stvaranje dinamičkog, vibrantnog i prijateljskog poslovnog okruženja koje će učiniti područje LAG-a atraktivnim za nove investicije

- izgradnja i razvijanje gospodarske infrastrukture koja će olakšati poslovanje postojećih gospodarstvenika, pomoći u ostvarenju pozitivnih poslovnih rezultata, ali i u otvaranju novih poduzeća i radnih mjesta.

1.3 Demografske značajke područja

1.3.1 Gustoća naseljenosti područja

Područje LAG-a Vuka-Dunav ruralno je područje i prema administrativnom kriteriju EU (koje je utemeljeno na teritorijalnoj podjeli, a prema kojem su manje administrativne jedinice – općine, ruralna područja, dok su gradovi urbana područja) i prema kriteriju gustoće naseljenosti, odnosno definiciji EU iz Agende 2000 ili OECD-a (koje uzima u obzir kao granicu 100, odnosno 150 st/km² respektivno između ruralnih i urbanih područja).⁵ Naime, s obzirom da gustoća naseljenosti područja LAG-a iznosi 59,50 st/km², riječ je zaista o ruralnom području (vidjeti tablicu 5). Gustoća naseljenosti kreće se u rasponu od najniže 22,70 st/km² u općini Šodolovci do najviše 150,55 st/km² u naselju Tenja. Tablica 5 prikazuje podatke o broju stanovništva, površini i gustoći naseljenosti LAG-a.

Tablica 5: Stanovništvo, površina i gustoća naseljenosti LAG-a

	Broj stanovnika (Popis 2011.)	Površina, km ²	Gustoća naseljenosti
Antunovac	3.703	57,26	64,66
Erdut	7.308	157,78	46,32
Ernestinovo	2.189	32,24	67,90
Šodolovci	1.653	73,93	22,36
Tenja	7.376	49,16	150,04
Vladislavci	1.882	32,53	57,85
Vuka	1.200	24,20	49,59
Ukupno	25.311	427,10	59,26

Izvor podataka: www.dzs.hr broj stanovnika – Popis 2011., površina LAG

Razvoj na ruralnom području treba imati, prema EU, trostruku ulogu: ekonomsku (osigurati stanovništvu pristojni životni standard), ekološku (očuvati prirodu i život u njoj) te društvenu (očuvati identitet područja temeljen na običajima i tradiciji).

1.3.2 Značajke stanovništva područja LAG-a

Stanovništvo je najvažniji resurs svake zemlje pa i područja koje je obuhvaćeno LAG-om. O njegovim obilježjima ovisi u kojoj mjeri će mudro kombinirati ostale naslijeđene (prirodne, kulturne, prometne i ine) i novo-razvijene resurse područja (npr. znanja u poljoprivrednoj proizvodnji, kulturne manifestacije) te ostvarivati ekonomski rast i razvoj. U konačnici, sve se i radi zbog njega, a dostizanje i održanje željene kvalitete života je krajnji cilj.

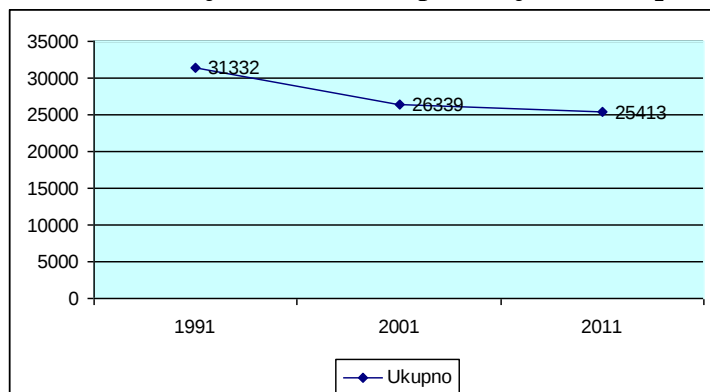
Analiza obilježja stanovništva područja LAG-a treba omogućiti bolje sagledavanje i stvaranje potpunije slike o postojećem stanju, ali i o budućnosti područja. Naime, demografski procesi su uvijek određen pokazatelj i refleksija prošlosti, ali i pokazatelj budućih kretanja, kako u segmentu društvenog, tako i ekonomskog razvoja.

⁵ Izvor: OECD(1994): Creating rural indicators. Paris; vidjeti za novu tipologiju: European Commission, Eurostat: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Urban-rural_typology

1.3.2.1 Kretanje stanovništva

Prema prvim podacima Popisa stanovništva 2011., na području LAG-a Vuka-Dunav živi ukupno 25.413 stanovnika. U usporedbi s rezultatima Popisa iz 2001. godine, to je za 926 stanovnika manje. A u usporedbi s 1991. godinom, stanovnika je za 18,89% manje. Kretanje stanovništva na području LAG-a, prema rezultatima Državnog zavoda za statistiku (DZS), ilustrira slika 1 (vidjeti i prilog 3), a iskazuje tendenciju smanjenja, kao i kretanje stanovništva u OBŽ i RH (tablica 6).

Slika 1: Kretanje stanovništva područja LAG-a prema Popisima stanovništva

Izvor podataka za izradu slike: DZS, Popisi stanovništva

Ta je tendencija posljedica primarno društveno-ekonomskog zaostajanja područja i smanjenja njegove atraktivnosti za življenje i poslovanje, te sukladno tome emigracijskih procesa prema ostalim županijama, odnosno gradovima, ali i prema inozemstvu. Nadalje, posljedica je i negativnog prirodnog prirasta stanovništva, kao i ljudskih gubitaka prouzročenih tijekom Domovinskog rata (1991-1995) te egzodusa stanovništva, posebice u područjima koja su bila privremeno okupirana i čije se stanovništvo počelo vraćati tek nakon završetka procesa mirne reintegracije u ustavno-pravni poredak RH 1998. godine (npr. općine Ernestinovo, Antunovac, Erdut ili Šodolovci).

Tablica 6: Broj stanovnika prema Popisima po općinama

	Broj stanovnika, prema Popisu			Stopa promjene između popisa, u %	
	1991.	2001.	2011.	2011./1991.	2011./2001.
Antunovac	4.246	3.559	3.703	-12,76	4,07
Erdut	10.197	8.417	7.308	-27,70	-12,42
Ernestinovo	2.898	2.225	2.189	-24,57	-1,75
Šodolovci	2.604	1.955	1.653	-35,56	-14,17
Vladislavci	2.360	2.124	1.882	-20,00	-11,11
Vuka	1.364	1.312	1.200	-13,20	-9,76
Tenja	7.663	6.747	7.376	-3,42	9,69
Ukupno	31.332	26.339	25.311	-18,89	-3,52
Hrvatska	4.784.265	4.437.460	4.290.612	-10,32	-3,31
OBŽ	367.193	330.506	304.899	-16,96	-7,75
Osijek	129.792	114.616	107.784	-16,96	-5,96

Izvor podataka za broj stanovnika: DZS; stope promjena: izračuni autora

Negativni demografski procesi, koji se iskazuju i kao negativni prirodni prirast, osobito su izraženi u najnerazvijenijoj općini (Šodolovci), dok razvijenije među njima bilježe bolju vitalitetnu statistiku. Prilog 2 prikazuje temeljne vitalno-statističke pokazatelje u 2010. godini. Najveće smanjenje stanovništva zabilježeno je u razdoblju između Popisa stanovništva 2001. i 1991. godine zbog neposrednih ratnih događanja i poslijeratnog procesa mirne reintegracije. U tom je razdoblju najveće smanjenje zabilježeno u Erdutu, a u općini Šodolovci između Popisa stanovništva 2011. i 2001. Iako je smanjenje nesumnjivo prisutno kao negativna tendencija, posebice u općinama Erdut, Šodolovci i Vladislavci, ipak se stanovništvo smanjuje po sporijoj stopi, a zamjetan je i porast stanovništva u Antunovcu te posebice u prigradskom naselju Tenja (prema Popisu iz 2011.).

Demografske tendencije ukazuju na očekivane nepovoljne društvene i gospodarske posljedice u budućnosti koje će se očitovati između ostalog i kroz nestašicu radnog sposobnog i obrazovanijeg stanovništva te povećanja broja starog stanovništva, a što će povratno imati nepovoljan učinak na gospodarske aktivnosti i životni standard te povećati financijske potrebe za zdravstvenom zaštitom i socijalnom skrbi.

Proces depopulacije stanovništva područja LAG-a, kao i emigracijski procesi se neće preokrenuti ukoliko ne dođe do gospodarskog osnaživanja područja te promjena u demografskoj politici i/ili snažnijih imigracijskih procesa. Međutim, oboje je usko povezano s gospodarskim stanjem, a emigracijski procesi posebno s očekivanjima o njegovom budućem razvoju.

1.3.2.2 Demografska analiza stanovništva

U provođenju demografske analize stanovništva, kao i obično, veliku važnost ima analiza rodne i dobne strukture stanovništva. Naime, poznavanje rodne i dobne strukture stanovništva nekog područja pruža temeljne informacije nužne za razumijevanje svih ostalih procesa koji se odvijaju u nekom području. Ujedno, demografska analiza stanovništva važna je za analizu i razumijevanje ekonomskih kretanja i procesa jer je stanovništvo, uz materijalne resurse i potencijale, ipak kritična poluga i zamašnjak društveno-gospodarskog razvoja svakog područja. Demografska analiza je obavljena na rezultatima Popisa stanovništva 2001. godine s obzirom da rezultati još uvijek nisu obrađeni za Popis 2011.

1.3.2.3 Rodna struktura stanovništva

Rodna struktura stanovništva pod utjecajem je bioloških čimbenika i migracijskih procesa. Na području LAG-a Vuka-Dunav, prema podacima DZS-a iz Popisa stanovništva 2001., u rodnoj strukturi stanovništva dominiraju žene (vidjeti Prilog 4). Prosječni udio žena iznosio je 52,01%, s tim da u pojedinim općinama oscilacije nisu prelazile 1,5%. Takva struktura odgovara teorijskim i empirijskim nalazima, pa i hrvatskoj rodnoj strukturi, te ne iskazuje značajnije promjene tijekom vremena. Primjerice, u 2001. godini njihov udio u RH iznosio je 51,87%.

1.3.2.4 Dobna struktura stanovništva

Dobna struktura stanovništva ima veliku važnost po ekonomske procese, s obzirom da o njoj ovisi obujam aktivnog stanovništva, tj. radne snage i struktura potrošačkog dijela stanovništva.

Prilog 5 prikazuju podjelu stanovništva LAG-a na mlado (0-19), zrelo (20-59) i staro stanovništvo (60+), kako je to uobičajeno kada je riječ o dobnoj strukturi stanovništva. Prilog 5 ukazuje da se stanovništvo područja LAG-a nalazi u dubokoj demografskoj starosti.⁶ Demografska starost je izraženija i od prosjeka Hrvatske. Naime, koeficijent starosti⁷ Hrvatske iznosi 21,53%, dok za područje LAG-a 21,86%. Indeksi starenja (koji se izračunavaju kao omjer stanovništva starog 60+ prema dobnoj skupini 0-19) dodatno argumentiraju navedeno. Naime, kada indeks starenja prijeđe 40%, stanovništvo područja za koje se izračunava je zahvatio proces starenja.

Usporedba s RH prosjekom ukazuje na veći udio mladog stanovništva u općinama Antunovac i Vuka, a što je posljedica povoljnijeg prirodnog prirasta (vidjeti Prilog 2). Drugim riječima, iako su ta područja „stara“ po tipu, zadržala su vitalnost, što je pozitivno i motivirajuće. Situacija s dobnom strukturom stanovništva je osobito nepovoljna u općinama Erdut i Šodolovci gdje se zamjećuju najveći udjeli starog stanovništva, a najmanji udjeli mladog. S obzirom na udjel najmlađeg stanovništva (0-14), općine Antunovac i Vuka, kao i naselje Tenja su u boljoj poziciji jer veći udio te grupe stanovnika osigurava uvjete za bolju budućnost. Naime, u toj se grupi nalaze izvori nove radne snage koja će u budućnosti postati nositelj društveno-ekonomskog razvoja.

Nadalje, imajući u vidu dobnu strukturu stanovništva (tj. udjele stanovništva od 0-14, 15-49, 50+), zamjećuje se nazočnost regresivnog tipa strukture stanovništva. On se očituje u niskom udjelu djece (oko 20%), te oko trećinskog udjela stanovništva starog 50+, a ukazuje na vjerojatni nastavak procesa starenja stanovništva i depopulacije. Proces starenja stanovništva može imati ozbiljne negativne posljedice po daljnju ekonomsku aktivnost općina i njihov sveukupni društveno-ekonomski razvoj.

1.3.3 Društveno-ekonomska analiza stanovništva

Društveno-ekonomska struktura stanovništva područja LAG-a determinirana je, prije svega, obrazovnom strukturom, a potom i strukturom stanovništva prema aktivnosti i djelatnosti.

1.3.3.1 Obrazovna struktura stanovništva

Radna snaga koja je adekvatno obrazovana i spremna na cjeloživotno učenje kritičan je čimbenik u stvaranju i održavanju dinamičnog lokalnog gospodarstva i ključan element izgradnje lokalne konkurentnosti.

Prema Popisu stanovništva 2001., a u usporedbi s RH, obrazovna struktura stanovništva starog 15+ na području LAG-a izrazito je nepovoljna, posebice imajući na umu da je i obrazovna struktura stanovništva RH nepovoljna s obzirom na suvremene globalizacijske i razvojne izazove. Na to ukazuju podaci iz Priloga 6, tj. udjeli koji pokazuju drastično veći udio neobrazovanih i slabije obrazovanih stanovnika LAG-a u odnosu na RH. Primjerice, dok je na području LAG-a čak 56,4% stanovništva s osnovnom školom i manje (uključujući i one bez škole), u RH udio te obrazovne razine iznosio je 40,3%. Ili, dok je u RH s višom školom i fakultetskim obrazovanjem (uključujući magisterij i doktorat) bilo 11,9% stanovnika, na području LAG-a te obrazovne razine bilo je svega 3,9% stanovnika.

⁶ Prema Eduardu Rossetu, u zavisnosti od stupnja procesa starenja, društva mogu biti klasificirana u četiri grupe, a u ovisnosti o udjelu osoba u dobi 60+ na: demografsku mladost (s udjelom <8%), na pragu starenja (8-10%), u procesu starenja (10-12%) te u demografskoj starosti (12% i više).

⁷ Koeficijent starosti izračunava se kao postotni udio stanovništva starog 60+ u ukupnom stanovništvu.

Najveći broj više i visoko obrazovnog stanovništva živi u općini Erdut, a najmanje u općini Vuka. Očigledno, problematika obrazovne razine stanovništva od prvorazrednog je društveno-ekonomskog značaja, kao i aktiviranje i uključivanje obrazovanijeg stanovništva u razvojne procese.

1.3.3.2 Struktura stanovništva prema ekon. aktivnosti i karakteristike tržišta rada

Prema DZS-u, ekonomska aktivnost stanovništva uobičajeno se iskazuje kroz tri modaliteta: zaposlenost, nezaposlenost i neaktivnost. Strukturu stanovništva koje živi na području LAG-a prema aktivnosti prikazuje tablica 7.

Tablica 7: Stanovništvo prema aktivnosti po općinama, Popis stanovništva 2001.

	Ukupno	Aktivnost		Osobe s osobnim prihodom	Uzdržav. stanovn.	Udio, u %		
		Svega	Obavlja zanimanja			aktivnih u ukupnom	obavlja u aktivnom	uzdrž. u ukupnom
Antunovac	3.559	1.470	1.110	885	1.204	41,30	75,51	33,83
Erdut	8.417	3.459	2.021	2.154	2.804	41,10	58,43	33,31
Ernestinovo	2.225	882	662	621	722	39,64	75,06	32,45
Šodolovci	1.955	784	564	458	713	40,10	71,94	36,47
Vladislavci	2.124	782	546	602	740	36,82	69,82	34,84
Vuka	1.312	493	392	288	531	37,58	79,51	40,47
Ukupno	26.339	7.870	5.295	5.008	6.714		67,28	25,49
Hrvatska	4.437.460	1.952.619	1.553.643	1.147.554	1.337.287	44,00	79,57	30,14
Osijek	114.616	50.244	39.248	31.985	32.387	43,84	78,11	28,26

Izvor: DZS, www.dzs.hr (tablica 8.)

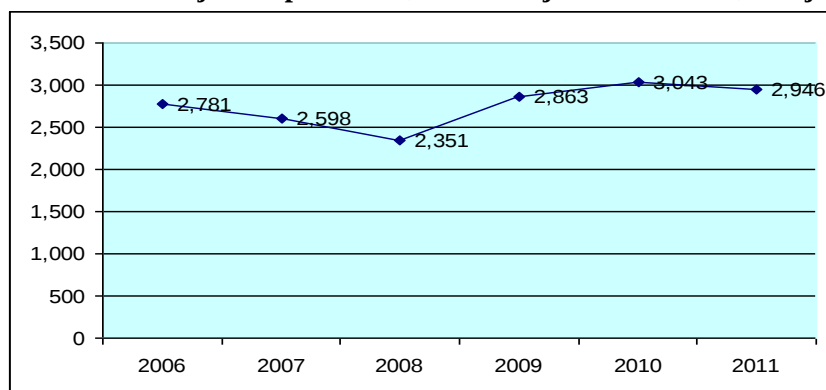
Manje razvijena područja imaju obično manji udio aktivnog stanovništva, što je neposredna posljedica većeg broja uzdržavanog stanovništva, a onda i manje participacije žena u procesu rada. Imajući tu zakonomjernost na umu, podaci tablice 7 dodatno argumentiraju da je područje LAG-a ispodprosječno razvijeno, uključujući pri tome svaku općinu i pojedinačno. Naime, udio aktivnog stanovništva u svim općinama manji je od prosjeka županije i Hrvatske, dok je udio uzdržavanog stanovništva veći, a udio aktivnog stanovništva koje obavlja zanimanja manji u istoj usporedbi.

1.3.3.3 Nezaposlenost

Nezaposlenost je ogroman problem jer generira brojne ekonomske psihološke i društvene troškove koje imaju nepovoljan dugoročni karakter. Ekonomski troškovi povezani su sa smanjenjem efikasnosti (gubicima outputa i dohotka koje bi osobe da su bile zaposlene ostvarile) i nepovoljnim utjecajem na proračun. Psihološki troškovi odnose se primarno na nezaposlene osobe i njihove obitelji, a ispoljavaju se kao gubitak osjećaja samopoštovanja i samo-vrijednosti kod nezaposlenih osoba, povećanje stresa i otuđenja, učestalije pojave depresija, alkoholizma, samoubojstava, kriminala i sl. Društveni troškovi posljedica su ekonomskih i psiholoških troškova; izrazito su raznovrsni, a ispoljavaju se kroz povećanje izloženosti siromaštvu, povećanje kriminalnih aktivnosti i nasilja općenito, percepciju javne nesigurnosti, emigracijske procese i sl.

Nezaposlenost na području LAG-a iskazuje sličnu tendenciju kretanja kao i na razini Hrvatske: smanjenje do početka recesije – 2008. godine, te nakon te godine povećanje.⁸ Ipak, kretanje nezaposlenosti, kako to pokazuju podaci Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (HZZ), a ilustrira slika 2, iskazuje manje oscilacije, i što je dobro za područje LAG-a, smanjio se broj nezaposlenih osoba u 2011. godini. Kako to prikazuje Prilog 7, smanjenje broja nezaposlenih osoba je zabilježeno u 2011. u odnosu na 2010. u naselju Tenja, te općinama Erdut, Ernestinovo, Vladislavci i Vuka.

Slika 2: Kretanje nezaposlenosti, u razdoblju 2006. – 2011., stanje 31.12.

Izvor podataka za izradu slike: HZZ, www.hzz.hr

Kada je riječ o nezaposlenim osobama, najugroženija kategorija su, kao što to pokazuju obrasci u svijetu, pa i u RH, osjetljivije skupine stanovništva, kakve su žene, mladi i stariji, te neobrazovanija kategorija stanovništva. Podaci iz Priloga 8 i Priloga 11 pokazuju da je taj obrazac potvrđen kada je riječ o ženama, mladim osobama i neobrazovanoj kategoriji stanovništva. Žene čine većinu nezaposlenih na području LAG-a, iako je moguće uočiti tendenciju smanjenja nezaposlenih žena (vidjeti Prilog 8). Što se tiče dobne strukture nezaposlenih (Prilog 11) mlađe osobe (15-40) imaju 2/3-ski udio u ukupno nezaposlenima, što je ozbiljna prijetnja jer je riječ o potencijalnim emigrantima, kao i o osobama koje ne unaprjeđuju svoj kapital znanjem i vještinama koje se stječu u poslu. Najstarijih nezaposlenih je najmanje; međutim, najveći dio tog potencijalnog radno sposobnog stanovništva je obeshrabren, neaktivan, tj. ne traži posao (barem ne u zoni službene ekonomije) te ili živi od ušteđenih sredstava, radi u zoni sive ekonomije, ili je uzdržavan. Ne samo što je najveći broj stanovnika slabije obrazovne razine, to je ta kategorija i prevladavajuća među nezaposlenima (vidjeti Prilog 12).

Smanjenje broja nezaposlenih osoba nužno zahtijeva dinamičnije i konkurentnije gospodarstvo koje će generirati nova i dohodovno vrijednija radna mjesta. Također zahtijeva razvijanje poduzetničkog duha i kulture koja promovira inovativnost, kreativnost i samoodgovornost za vlastiti život.

1.3.4 Zaključno o analizi stanovništva

Samo motivirano stanovništvo koje posjeduje odgovarajuća znanja, sposobnosti i vještine pravi je nositelj društveno-ekonomskih razvojnih procesa i potencijal stvaranju više novostvorene vrijednosti i postizanju blagostanja. Analiza stanovništva je ukazala kako su upravo vezano uz njega potrebni programi koji će osnažiti pozitivne procese te preokrenuti

⁸ Podaci o nezaposlenosti za područje LAG-a ne uključuju nezaposlene iz Tenja. Podaci o njima su uključeni u Grad Osijek.

nepovoljne procese u pozitivne – razvojne. Naime, na temelju provedene prostorno-vremenske komparativne analize stanovništva moguće je zaključiti sljedeće.

Područje LAG-a iskazuje vrlo slične demografske trendove kao i OBŽ i RH. Riječ je prije svega o nepovoljnim trendovima; naime, evidentan je trend smanjenja stanovništva, iako treba istaknuti, unatoč ratnim razaranjima, ljudskim gubicima i sveukupnim dugoročnim negativnim posljedicama po stanovništvo, taj je trend unazad desetak godina slabijeg intenziteta od onog prisutnog na području cijele OBŽ. Trend smanjenja primarno je određen negativnim prirastom stanovništva i emigracijskim procesima. S tim u vezi treba istaknuti da područje LAG-a nije po tom pitanju konzistentno; naime, općina Antunovac i naselje Tenja bilježe porast stanovništva.

Ipak, stanovništvo područja LAG-a nalazi se u dubokoj demografskoj starosti koja je čak izraženija od one uočene na RH razini. K tome, obrazovna struktura stanovništva LAG-a izrazito je nepovoljna; u strukturi stanovništva prema obrazovnoj razini dominira stanovništvo s nižom obrazovnom razinom. Tako 56,39% stanovnika ima osnovnu školu ili manje (ili je bez škole), srednje obrazovanih je 39,42%, dok svega 3,87% ima višu ili visoku naobrazbu.

Nepovoljni demografski trendovi uz recesijsko stanje u kojem se nalazi RH odražavaju se nepovoljno i na ekonomsku aktivnost stanovništva. Stanovništvo LAG-a bilježi manji udio aktivnog stanovništva od RH i manji udio aktivnog stanovništva koje obavlja zanimanja. Naprotiv, ima veći udio uzdržavanog stanovništva i velik broj registriranih nezaposlenih osoba. Najugroženije kategorije pri tome su žene, mladi i stariji te neobrazovanija kategorija stanovništva. Nepovoljni demografski trendovi mogu imati ozbiljne negativne posljedice po daljnji društveno-ekonomski razvoj. S tim u svezi ističu se i sljedeći izazovi:

- zadržavanje postojećeg stanovništva te minimiziranje emigracijskih procesa
- kreiranje pronatalitetne politike
- kreiranje osmišljene socijalne politike, s posebnim naglaskom na osjetljivije i ugroženije kategorije stanovništva (osobe sa specijalnim potrebama i invaliditetom, žene, starije i mlade)
- povećanje obrazovne razine odraslog stanovništva te stupnja uključenosti u više obrazovne procese mladog stanovništva
- otvaranje novih i više dohodovno vrijednih radnih mjesta
- povećanje kvalitete života.

1.3.5 Obrazovanje

Aдекватno obrazovana radna snaga nositelj je ekonomskog rasta i razvoja svog područja. To je stoga što takva radna snaga ne samo obavlja profesionalno sve zadatke, već i stoga što je ona produktivnija, sklonija uočavanju poslovnih prilika i inoviranju poslovnih procesa, metoda, a konačnici i proizvoda. Ona je ujedno sposobnija stvarati nove prilike i inovacije. Nadalje, ona je fleksibilnija na promjenjive gospodarske i individualne uvjete, otvorenija na novosti, promjene i spremnija na stalno učenje i usavršavanje.

Stoga je izuzetno važno da na svakom području postoji razvijena mreža raznovrsnih obrazovnih institucija i ustanova za svaku razinu obrazovanja, i to: predškolskog odgoja, osnovnog obrazovanja, srednjeg i visokog, koja će osigurati mogućnost stjecanja potrebnih znanja i vještina. Posebna pozornost pri tome bi trebala biti posvećena i cjeloživotnom obrazovanju koje treba osigurati obrazovnu ponudu u skladu s potrebama pojedinca, poslodavca i društvene zajednice. Cjeloživotno obrazovanje naglašava učenje tijekom života

odrasle osobe. Obuhvaća tradicionalno formalno obrazovanje (strukturirano školsko učenje), neformalno obrazovanje (organizirano učenje usmjereno osposobljavanju odraslih osoba za rad, za različite socijalne aktivnosti te za osobni razvoj kroz, primjerice, različite tečajeve, seminare, a za koje se dobiva certifikat o učešću) te informalno učenje ili samoobrazovanje (gdje odrasla osoba unaprjeđuje svoja znanja, vještine i iskustva korištenjem raznolikih utjecaja i izvora iz svoje okoline). Cjeloživotno učenje za svako društvo ima prioritetnu važnost jer se dinamični društveni i ekonomski rast i razvoj mogu zasnivati samo na kvalitetnoj i visokoobrazovanoj radnoj snazi. Školovanjem se stječe tek dio znanja, a učenje se proteže kroz čitav život.

Na području LAG-a nije razvijena mreža obrazovnih ustanova koja bi pokrivala obrazovanje osoba starijih od 15 godina. Međutim, postojanje i aktivan rad takve mreže izuzetno je važno za područje LAG-a imajući na umu podatke DZS-a o obrazovnoj strukturi stanovništva i suvremenim potrebama.

1.3.5.1 Predškolsko, osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje

Na području LAG-a odgoj i obrazovanje započinje obveznim polaganjem predškole, koje se ustrojava pri predškolskim organizacijama ili pri osnovnim školama, a nastavlja se u obveznom polaganju osnovnoškolskog i prema izboru nastavka srednjoškolskog obrazovanja. Kakav je prihvata djece u predškolskim ustanovama vidljivo je iz Priloga 20. Na području LAG-a djeluje ukupno 13 osnovnih škola i dvije područne škole. Osnovne informacije o njima dane su u Prilogu 21.

Na području LAG-a djeluje samo jedna srednja škola, i to u Općini Erdut, Srednja škola Dalj u Dalju. Prema podacima DZS-a, na kraju školske godine 2009./2010. brojala je 8 razrednih odjeljenja i 92 učenika. U odnosu na prethodnu školsku godinu broj učenika je povećan za 14.

1.3.5.2 Visokoškolsko obrazovanje

Na području LAG-a ne radi niti jedna visokoškolska institucija. Međutim, stanovništvo LAG-a svoje potrebe za visokom naobrazbom i programima cjeloživotnog učenja može zadovoljiti i u središtu Osječko-baranjske županije – gradu Osijeku koji je sa Sveučilištem J. J. Strossmayera sveučilišno središte cijele Slavonije i Baranje, a koji joj je najbliži. Određene obrazovne potrebe stanovništvo može zadovoljiti i u obližnjim gradovima – Vukovaru i Vinkovcima. Primjerice, u Vukovaru djeluje Veleučilište Lavoslav Ružička.

U Prilogu 22 prikazuje se broj diplomiranih studenata, magistra i doktora znanosti prema općini prebivališta. Podaci iz navedene tablice ukazuju na povećanje broja stanovnika područja LAG-a s visokom naobrazbom. Međutim, stopa porasta je suviše mala, imajući u vidu razvojne potrebe područja i postojeće stanje.

1.3.6 Kultura

Kultura određuje način i kvalitetu življenja u nekom društvu, pa i stanovništva koji živi na području LAG-a. Često se kaže kako kultura daje području identitet i odražava njegovu dušu. To je stoga što ona utječe na sve ljudske aktivnosti, na način na koji se one izvode, te im daje određenu specifičnost. Naravno, kultura se neprestano razvija pod utjecajem različitih lokalnih, regionalnih, nacionalnih i svjetskih društveno-ekonomskih procesa, a pod utjecajem je i kulturnog naslijeđa.

U užem smislu, kulturom se opisuju različite aktivnosti u području umjetnosti, književnosti, glazbe i sličnih područja. Prema Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti 2007., aktivnosti koje su se obavljaju u tom području pripadaju djelatnosti „umjetnost, zabava i rekreacija“. Ali, prema podacima FINE o „živućim poduzećima“ niti jedan poslovni subjekt se nije njome bavio. Ipak, nužno je istaknuti kako svjetska istraživanja pokazuju kako su mjesta s bogatim kulturnim zbivanjima i koncentracijom zaposlenih u tim zanimanjima atraktivna mjesta življenja i poslovanja te kao takva ne samo zadržavaju stanovništvo (posebice mlade) na svom području, već i privlače druga iz drugih područja. Bogatstvo kulture, koje se ogleda u njezinoj raznolikosti i brojnosti, može se iščitati i iz naslijeđene kulturne baštine i kulturnih aktivnosti.

1.3.6.1 Kulturna baština

Kulturna baština obuhvaća izrazito raznovrsne materijalne i nematerijalne rezultate ljudskih aktivnosti, poput spomenika, dokumenata, muzejske i arhivske zbirke, etnološke i zanatske predmete, običaje, narječja i drugo. Za svaki je narod od neprocjenjiva značaja i često postaje dio identiteta tog područja, tj. temelj izgradnje brenda područja. Kako je to zapisano u Strategiji razvoja „Kulturna je baština neobnovljiv i ograničen resurs koji zahtijeva očuvanje, skrb, vrednovanje i korištenje prema načelu održivosti.“⁹ Može se podijeliti na pokretnu, nepokretnu i nematerijalnu baštinu. Pojedinačna nepokretna kulturna dobra su građevine ili kompleksi građevina koje imaju izrazit povijesni, umjetnički, znanstveni, društveni ili tehnički značaj. Podaci u Prilogu 25 ukazuju da pojedine općine, poput Erduta, posjeduju bogatiju kulturnu baštinu, dok pojedine općine skromniju.

Prema Pravilniku o popisu turističkih cjelina (lokaliteta) po županijama (NN 68/07), turističkim cjelinama s području LAG-a pripadaju: Erdut – zaštićeni krajolik, Erdut – Dvorac, Adamovich/Cseh, Srednjevjekovni grad, te Tenje – Dvorac, Adamovich/Bartolović. Zsigurno je da bi zaštićena područja i kulturna baština mogli biti stavljeni u funkciju razvoja turizma, ali samo pod uvjetom izražene brige oko njihove održivosti. Naravno, turizam se može graditi i na novo-razvijenim potencijalima.

Prema podacima DZS-a turističke aktivnosti su zabilježene jedino u općini Erdut. Iako raste broj stranih turista, turističke aktivnosti su izraženo oscilirajuće. Primjerice, 2009. godine je bilo zabilježeno 364 noćenja, a 2011. godine 158. Iako je općina Erdut jedina od članica LAG-a koja ima svoju turističku zajednicu, Turističku zajednicu općine Erdut, na osmišljavanju i unaprjeđenju turizma treba dodatno poraditi. Kada je riječ o kulturnoj baštini, potrebno je istaknuti kako postoje određeni zapisi, poput Prostornog plana uređenja općine Šodolovci iz 2006. u kojima se ističe kako je kulturna baština devastirana. Stoga je potrebno obratiti pozornost na njezinu trajnu zaštitu, kao i zaštitu još uvijek neregistrirane kulturne baštine.

1.3.6.2 Kulturne aktivnosti i infrastruktura

Kulturne aktivnosti mogu se pratiti kroz glazbu, glazbeno-scensku i plesnu umjetnost, dramsku umjetnost, audiovizualne djelatnosti, knjige i nakladništvo, knjižničnu djelatnost, arhivsku, muzejsko-galerijsku, likovnu i drugu djelatnost. U nastavku je sintetizirana raspoloživa infrastruktura za kulturne aktivnosti na području LAG-a.

⁹ Izvor: Strategije očuvanja, zaštite i održivog gospodarskog korištenja kulturne baštine Republike Hrvatske za razdoblje 2011.–2015.

1. Knjižnice. Postoji narodna knjižnica u Dalju, te osam školskih knjižnica koje djeluju u okviru osnovnih škola, i to u: Antunovcu, Dalju, Ernestinovu, Laslovu, Tenja, Vladislavcima i Vuki.¹⁰
2. Galerije i muzeji: postoji Etnografski muzej u Ernestinovu, Galerija Petar Smajić u Ernestinovu te muzejski prostor u Dalju pri KZC-u „Milutin Milanković“.
3. Domovi kulture. U domovima kulture se održavaju različite aktivnosti kulturnih sadržaja, a osnovani su u sljedećim mjestima:¹¹
 - općina Antunovac: Hrvatski dom u Antunovcu i Ivankovu
 - općina Ernestinovo: Dom kulture Šandor Petefi u Laslovu (koji udomaćuje i knjižnicu, čitaonicu i etnografski muzej)
 - općina Erdut: Domovi kulture u Bijelom Brdu, Dalju i Erdutu
 - općina Vuka: Dom kulture u naselju Vuka (u čijem je objektu smještena i knjižnica)
 - općina Šodolovci: Domovi kulture zastupljeni su u svim naseljima općine
 - naselje Tenja: Centar za kulturu i sport
 - općina Vladislavci: Domovi kulture u Dopsinu, Hrastinu i Vladislavcima
 - općina Vuka: Dom kulture u naselju Vuka.
4. Kulturne manifestacije. Kulturne manifestacije se odvijaju u okviru aktivnosti organiziranih od strane lokalne samouprave i/ili kulturnih udruga. Neke od njih su sljedeće:
 - u općini Ernestinovo – kiparska kolonija Ernestinovo - tradicionalna je kiparska kolonija za rad u drvu (pretežito umjetnika naive) koja se održava u Parku skulptura u Ernestinovu obično u kolovožu. Inače, Ernestinovo je poznato po trajno izloženim skulpturama u drvetu. Organizator je likovna udruga "Petar Smajić" Ernestinovo. Uz kipare, u radu Kolonije sudjeluju i slikari. Međunarodnog je karaktera, a dani kada traje manifestacija ispunjeni su i drugim kulturnim sadržajima. Nadalje, u 4. mjesecu bude organizirana Međunarodna kolonija mladih Ernestinovo, a u 6. mjesecu u Laslovu – Dani Laslova.
 - u općini Antunovac – Antunovački dani – događaju se u lipnju, a tradicionalno se održavaju u obliku smotre folklora, narodnih nošnji i običaja u organizaciji KUD-a „Klasje Slavonije“ Antunovac-Ivanovac i pod pokroviteljstvom Općine Antunovac. Također se organizira svake godine Pokladno jahanje Tenje-Antunovac u 2. mjesecu te Festival udruga mladih „Festival zidine“ u 8. mjesecu.
 - u općini Erdut – obilježava se Svjetski dan voda u 3. mjesecu, Dani planete Zemlje u 4. mjesecu, Dani Dunava u 6. mjesecu i postavljanje majpana u Dalju (u 5. mjesecu), te Đurđevdanskog uranka u Dalju i Bijelom Brdu (u 6. mjesecu). Zatim, održavaju se: Sajam cvijeća u Dalj Planini (6. mjesec), Dani trešanja u Erdutu (6. mjesec), organizira se Sajam zanata i običaja u 9. mjesecu, Gužvarijada u 11. mjesecu, Božićni sajam i žive jaslice u Aljmašu u prosincu, Daljska zaprega – smotra konja, kola, karuca i kočija u Dalju u organizaciji KK “Sušac” u Dalju u 5. mjesecu, kao i Dani Milutina Milankovića, poznatog znanstvenika u KZC-u “Milutin Milanković”. Za tu se prigodu predviđa niz kulturnih manifestacija i školskih aktivnosti te znanstveni skupovi koji se bave Milankovićevim djelom. Zatim, Dan Dunava obilježava se 29. lipnja u organizaciji PORC-a Općine Erdut u KZC-u “M. Milanković” u Dalju za kada su predviđena predavanja i kulturne manifestacije vezane uz Dunav i projekt Dunavske strategije. SKD Prosvjeta – Pododbor Dalj organizira u srpnju Ivanjske vatre, a 15. kolovoza, na Veliku Gospu, u marijanskom svetištu u Aljmašu

¹⁰ Izvor: Ministarstvo kulture, baza podataka o knjižnicama, <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=202&pregled=1> pristup: 25.06.2012.

¹¹ Izvor: Prostorni planovi općina Antunovac, Ernestinovo, Erdut, Šodolovci, Vladislavci i Vuka

Rimokatolički ured Aljmaš i Turistička zajednica općine Erdut organiziraju svetkovinu Uznesenja Blažene Djevice Marije na nebo. Ta se svetkovina održava od 1704. godine.

- općina Šodolovci – održava se Silašijada u 5. mjesecu kao smotra izvornog narodnog stvaralaštva i tradicionalnih običaja.
 - naselje Tenja: održava se smotra folklora „Slavonijo u jesen si zlatna“ s nizom popratnih kulturnih događanja u rujnu, te već navedeno Pokladno jahanje Tenje-Antunovac u veljači.
 - općina Vladislavci: Ivanjsko sijelo u Vladislavcima u 6. mjesecu, Pokladno jahanje u 2. mjesecu te Hrastirske jeseni u 9. mjesecu.
5. Kulturne udruge. Na području LAG-a djeluje 26 kulturnih udruga koje uz ispunjavanje potrebe svojih članova prema umjetničkom stvaralaštvu, promiču kulturu i identitet svog kraja (Prilog 26).

1.3.7 Šport i rekreacija

Kada je riječ o športu i rekreaciji, potrebno je istaknuti kako:¹²

- općina Antunovac - posjeduje mrežu objekata za šport i rekreaciju, i to: 1) školsku sportsku dvoranu uz osnovnu školu u Antunovcu; 2) otvorene sportske terene, koje čine: a) nogometna igrališta: nogometno igralište s pomoćnim terenima (igralištem za mali nogomet) u Antunovcu sa zgradom klupskog prostora, nogometno igralište sa pomoćnim terenima (igralištem za mali nogomet) u Ivanovcu sa zgradom klupskog prostora, nogometna igrališta u Selešu i Orlovnjaku koja nisu u funkciji; b) igrališta za male sportove: igralište za mali nogomet, košarku i odbojku, sve uz osnovnu školu u Antunovcu; c) ostali tereni za rekreaciju. U Ivanovcu je predviđena i djelomično uređena lokacija za male sportove u jugozapadnom dijelu naselja. S obzirom da su navedeni tereni klupski ili tereni osnovne škole, ne postoje značajniji uređeni tereni otvorenog karaktera za sport i rekreaciju u naselju.
- općina Erdut - posjeduje mrežu objekata za šport i rekreaciju, a kojoj pripadaju: 1) objekti u funkciji športa u natjecateljskom smislu: nogometno igralište NK "Radnički", Dalj; nogometno igralište NK "Dunav", Dalj; nogometno igralište, Aljmaš; nogometno igralište, Bijelo Brdo; 2) objekti namijenjeni zadovoljavanju potreba tjelesno-zdravstvene kulture učenika osnovnih škola: dvorane za TZK (Bijelo Brdo, Dalj); vanjski tereni (Bijelo Brdo, Dalj, Erdut); 3) rekreacijski sadržaji i objekti namijenjeni najrazličitijim kategorijama korisnika: RC „Vodovod“, Dalj; RC „Saponia“, Erdut.
- općina Ernestinovo - posjeduje nogometno igralište „Sloga“ u Ernestinovu s pomoćnim terenima, zatim ŠC „Pobjeda“ u Laslovu sa pomoćnim terenima
- općina Šodolovci - sva naselja raspolažu s terenima za veliki nogomet, a Šodolovci i Silaš i s terenom za odbojku i košarku.
- naselje Tenja – raspolaže izuzev terena u okviru osnovne škole i igralištem rukometnog kluba Tenja i nogometnog kluba Slavonac te Sportskim centrom Tenja.
- općina Vladislavci - svako naselje ima po jedno nogometno igralište te sportsku dvoranu pri osnovnoj školi u Vladislavcima kao i po jedan teren za rukomet, košarku i odbojku.
- općina Vuka - ima nogometno igralište u naselju Vuka.

¹² Izvor: Prostorni planovi općina Antunovac, Ernestinovo, Erdut, Šodolovci, Vladislavci i Vuka. Izvor za naselje Tenja: službeni portal Grada Osijeka, športski objekti, <http://www.osijek.hr/index.php/cro/Sport/Sportski-objekti>

Športske udruge su najbrojnije udruge na području LAG-a, a registrirano ih je ukupno 70 (vidjeti Prilog 26).

1.3.8 Zdravstvo i socijalna skrb

1.3.8.1 Zdravstvo

Prema Zakonu o zdravstvenoj zaštiti (NN 150/08., 71/10., 139/10. i 22/11., 84/11., 154/11., 12/12.), zdravstvena zaštita obuhvaća sustav društvenih, skupnih i individualnih mjera, usluga i aktivnosti za očuvanje i unapređenje zdravlja, sprečavanje bolesti, rano otkrivanje bolesti, pravodobno liječenje te zdravstvenu njegu i rehabilitaciju.

Primarna zdravstvena zaštita sukladno mreži odobrene od strane Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi organizirana je putem ambulanti lociranih u svakom općinskom središtu i većem naselju. Na području LAG-a ambulate primarne zdravstvene zaštite postoje u:¹³

- općini Antunovac: u Antunovcu i Ivanovcu
- općini Erdut: u Aljmašu, Bijelom Brdu, Dalju i Erdutu
- općini Ernestinovo: u Ernestinovu i Laslovu
- općini Šodolovci: u Šodolovcima
- prigradskom naselju Tenja
- općini Vladislavci: u Vladislavcima
- općini Vuka: u naselju Vuka.

Od 2010. godine primarna zdravstvena zaštita djelomično je dana u koncesije. Na osnovi koncesije može se obavljati zdravstvena djelatnost obiteljske (opće) medicine, stomatološka zdravstvena zaštita, zdravstvena zaštita dojenčadi i predškolske djece, zdravstvena zaštita žena, laboratorijska dijagnostika, medicina rada i zdravstvena njega u kući (vidjeti Prilog 23). Primarna zdravstvena zaštita stanovništva LAG-a je osigurana.

1.3.8.2 Socijalna skrb

Socijalna skrb je djelatnost od posebnog interesa za svaku zemlju, kao i lokalno područje s obzirom na njezin cilj – osiguranje i ostvarivanje pomoći za podmirenje osnovnih životnih potreba socijalno ugroženih, i to obitelji, kao i nemoćnih i drugih osoba koje one same ili uz pomoć članova obitelji ne mogu zadovoljiti zbog različitih nepovoljnih okolnosti (osobnih, gospodarskih, socijalnih i inih). Sredstva za financiranje djelatnosti socijalne skrbi osiguravaju se također i iz sredstava proračuna jedinica lokalne samouprave.

Prema Zakonu o socijalnoj skrbi (NN 33/12.) djelatnost socijalne skrbi obavljaju ustanove socijalne skrbi, udruge, vjerske zajednice, druge pravne i fizičke osobe, pod uvjetima i na način propisan tim Zakonom i posebnim zakonima i propisima za njihovo provođenje. Ustanove socijalne skrbi čine: obiteljski centar, centar za socijalnu skrb, dom socijalne skrbi i centar za pomoć i njegu. Na području LAG-a anketirano stanovništvo iskazuje potrebu upravo za postojanjem takvih ustanova. Prava u sustavu socijalne skrbi su: pomoć za uzdržavanje, pomoć za podmirenje troškova stanovanja, jednokratna pomoć, potpore za obrazovanje, osobna invalidnina, doplatka za pomoć i njegu, status roditelja njegovatelja ili status njegovatelja, naknada do zaposlenja, inkluzivni dodatak te socijalne usluge.

¹³ Izvor: <http://www.zdravstveni-vodic.com>, osim za općinu Šodolovci čiji je Prostorni plan općine

U Prilogu 24 pokazuju se isplaćena sredstva iz proračuna jedinica lokalne samouprave za područje LAG-a za socijalne potrebe u 2009. i 2010. godini. Podaci prikazani u tom Prilogu jasno ukazuju kako su lokalne samouprave na području LAG-a povećala izdvajanja za socijalne potrebe; to je povećanje značajno veće od onog na razini županije. To je točno, posebice, kada je riječ o isplaćenim sredstvima za druga prava iz socijalne skrbi. Naime, iznos isplaćen po toj osnovi je u OBŽ čak i smanjen. Najveće povećanje isplaćenih sredstava za socijalne potrebe ostvareno je u općinama Šodolovci i Ernestinovo, dok je općina Vladislavci smanjila isplate po toj osnovi u 2010. u odnosu na 2009. godinu. Uzimajući u obzir broj stanovnika, područje LAG-a izdvaja manje novca za te potrebe od OBŽ-a, a među općinama najviše izdvaja općina Antunovac i Ernestinovo. Najmanja izdvajanja za navedene potrebe po stanovniku zabilježena su u općini Vladislavci te potom u Vuki.

1.3.9 Civilno društvo

Civilno društvo čine građani koji se organiziraju kroz civilni sektor, tj. različite neprofitne organizacije, kako bi aktivno djelovali u zadovoljavanju ili rješavanju svojih (društvenih) potreba. Civilni sektor je zagovornik prava građana u području svog djelovanja. Time je civilno društvo premostnica koja omogućuje suradnju između „običnih“ ljudi, kao i običnih ljudi i vlasti u cjelini preko nevladinog, tj. trećeg sektora. Istraživanja u razvijenim zemljama pokazuju da gustoća i opseg lokalnih organizacija civilnog društva imaju ključnu ulogu u širenju socijalnog kapitala i to postavljanjem temelja za poboljšanje povjerenja u društvu i širenjem informacija koje pomažu pri stvaranju uvjeta za učinkovito upravljanje i ekonomski razvoj. A socijalni kapital, kroz sve svoje dimenzije – povjerenje, umrežavanje i poštivanje normi – ima, uz ljudski kapital, ključnu ulogu u razvoju, posebice na nižim administrativno-teritorijalnim razinama. Prema Registru udruga Republike Hrvatske na području LAG-a registrirano je ukupno 220 udruga. U Prilogu 26 prikazuje se njihov broj i strukturu.

Iz istog Priloga može se vidjeti da su na području LAG-a najbrojnije športske udruge (31,82%), udruge koje pripadaju ostalim djelatnostima (15,45%, a koje su vrlo raznovrsne, od kojih su neke usmjerene unaprjeđenju kvalitete života), kulturne (12,85%) te gospodarske (10,91%, npr. lovačke, za voćare i vinogradare i sl.). Većina tih organizacija predstavlja tradicionalni način udruživanja građana u društva; međutim, manji je broj građana područja LAG-a uključen u udruge novijih sadržaja djelovanja, odnosno organizacije koje neposredno potiču razvoj svog područja. Ipak, treba naglasiti kako je civilna umreženost snaga LAG-a, što argumentiraju podaci o broju udruga na 1.000 stanovnika. Tablica 8 prikazuje koliko su za te namjene izdvojile općine na području LAG-a.

Tablica 8: Iznos financijskih potpora dodijeljen za projekte i programe organizacija civilnog društva iz općinskog proračuna

Općina	Godina		Promjena, %
	2008.	2009.	
Antunovac	298.000,00	351.000,00	17,79
Erdut	1.249.086,00	2.570.360,20	105,78
Ernestinovo	447.700,00	407.320,00	-9,02
Šodolovci	153.000,00		-100,00
Vladislavci	155.758,22	101.999,57	-34,51
Vuka	85.342,00	161.350,00	89,06
Ukupno LAG*	2.388.886,22	3.592.029,77	50,36
Osijek	16.658.085	19.526.762,50	17,22
OBŽ	55.612.175	61.252.840,12	10,14

Izvor: Vlada RH: Ured za udruge: Izvješće o financiranju projekata i programa organizacija civilnog društva u 2010. godini, Zagreb 2011. (za podatke iz 2009.) i Izvješće o dodijeljenim financijskim potporama za projekte i programe civilnog društva u 2008. godini, Zagreb, 2009. (za podatke iz 2008.)
* Podatak ne uključuje naselje Tenja. Podaci za OBŽ odnose se na iznos financijskih potpora iz županijskog proračuna, a za Osijek iz gradskog proračuna.

Podizanje razine svijesti o ulozi i važnosti koju imaju civilne organizacije u društvu, unaprjeđivanje njihovog rada i podizanje na višu razinu stručnosti i profesionalnosti, poticanje na umrežavanje, financijsko i ljudsko osnaživanje, povećanje razine povjerenja, ali i legitimizacija koji imaju ili bi trebali imati kod vlasti na svim razinama, samo su dio procesa na kojem treba raditi. Zapravo je potrebno razvijati potrebu razvoja kulture civilnog društva, između ostalog i prepoznavanjem onih programa koji izravno uključuju građane u donošenje odluka važnih za cijelu zajednicu.

1.3.10 Zaključno o društvenom razvoju područja LAG-a

Društvene značajke prostora obilježene su nesumnjivo obilježjima stanovništva te gospodarskim kapacitetima područja LAG-a. Između njih postoji uska veza; oni joj definiraju granice ispoljavanja. Dosadašnja analiza je ukazala na nepovoljne demografske te socio-ekonomske karakteristike stanovništva, kao i poslovnu neefikasnost i nerazvijenost područja LAG-a. U takvim okvirima društvene aktivnosti su izuzetno značajne jer stvaraju, poput obrazovanja i zdravstva, nužne pretpostavke daljnjeg razvoja u bilo kojoj njegovoj dimenziji, ublažavaju negativne posljedice poslovne neefikasnosti kroz zdravstvenu i socijalnu brigu i skrb, te joj daju pozitivnu energiju i motivaciju kroz kulturu. Civilno društvo participira u svemu tome. Kroz mrežu osnovnoškolskih ustanova, osnovno obrazovanje je pokriveno na području LAG-a. Za višu razinu obrazovanja i specijalizacije (slično kao kada je u pitanju zdravstvo), stanovnici moraju u Osijek ili neki drugi gradski centar. Imajući u vidu nepovoljnu obrazovnu strukturu stanovništva, od neprocjenjivog je značaja osigurati stanovnicima područja LAG-a različite programe cjeloživotnog obrazovanja. Oni bi trebali biti dostupni u mjestu stanovanja. U tom smislu važna je i samo-motivacija za daljnjim obrazovanjem i usavršavanjem, koja je, uzimajući u obzir obrazovnu strukturu stanovnika, čini se slabija, kao i motivacija i aktiviranje društvenih institucija po tom pitanju.

Potreba za socijalnom skrbi određena je ekonomskom strukturom stanovništva, a financijski izvori za njezino provođenje financijskom snagom općina/županije. Proračuni općina su nedostadni za sve društvene potrebe i ne mogu biti financirani iz tog izvora u obimu kojem bi trebali biti. Ipak, socijalna osjetljivost je nužna, i općine su povećale svoja izdvajanja iz proračuna za tu namjenu (izuzev općine Vladislavci koja je smanjila izdvajanja i općine Vuka koja ih je ostavila nepromijenjenim).

Kultura određuje način i kvalitetu življenja stanovnika LAG-a. Bogatstvo kulture vezano je uz naslijeđenu kulturnu baštinu i kulturne aktivnosti. Kulturnim djelatnostima, kao gospodarskom djelatnošću, se ne bavi niti jedan aktivni pravni subjekt. Ipak, kulturne aktivnosti se prakticiraju kroz djelovanje različitih kulturnih udruga čije aktivnosti, koje prelaze u javne manifestacije, bivaju i dodatno sufinancirane. Neke od tih manifestacija su prerasle lokalne okvire, a neke su, poput kiparske kolonije u Ernestinovu, dobile i međunarodnu afirmaciju. Takve aktivnosti treba poticati jer mogu biti polazna osnovica za razvoj kulturnog identiteta, brenda područja, a potom i turizma koji je na području LAG-a nerazvijen. Razvoju turizma može pridonijeti i nepokretna i pokretna kulturna baština koja u ekonomskom smislu nije valorizirana. Pri tome, naravno, treba voditi računa o njezinom očuvanju, tj. održivosti. Na području LAG-a djeluje 220 registriranih udruga i civilno društvo

iskazuje svoju snagu. Većina tih udruga predstavlja tradicionalni način udruživanja građana u društva; međutim, manji je broj građana područja LAG-a uključen u udruge novijih sadržaja djelovanja, tzv. nevladine organizacije, odnosno organizacije koje neposredno potiču razvoj svog područja. Osobito su aktivne u svom djelovanju i prepoznate kao takve među stanovništvom LAG-a sportski klubovi, kulturno-umjetnička društva i vatrogasna društva. Navedeno implicira sljedeće razvojne izazove:

- sustavno unaprjeđenje kvalitete obrazovanja te proširivanje obrazovne ponude i infrastrukture, posebice u području programa cjeloživotnog obrazovanja
- povećanje motivacije stanovništva za sudjelovanjima u obrazovnim programima
- osiguranje dostatnih financijskih sredstava za zdravstvenu zaštitu i socijalnu skrb
- uključivanje privatnog i civilnog sektora u socijalnu skrb
- osiguranje brige (stalne i povremene) za starije osobe te posebno osjetljive skupine stanovništva (osobe s invaliditetom, žrtve nasilja, mlade osobe sa specijalnim potrebama i sl.) uz izgradnju smještajnih kapaciteta za te kategorije stanovnika
- obogaćivanje kulturne i sportske ponude i infrastrukture te afirmiranje postojećih manifestacija
- obnova i zaštita kulturne baštine
- komercijalizacija kulturnih potencijala uz zaštitu njihove izvornosti i očuvanje održivosti
- financijski i organizacijsko osnaživanje općina
- unaprjeđenje civilnog društva uz aktiviranje udruga kojima je cilj unaprjeđenje razvoja
- osiguranje poticajnog okruženja i uvjeta za suradnju javnog, civilnog i privatnog sektora.

2 SWOT ANALIZA

SWOT tablica kombinira i sintetizira rezultate analize službenih statističkih pokazatelja o stanju i tendencijama na području LAG-a, rasprava koje su se odvijale na svih 9 radionica, te stavove i mišljenja građana područja LAG-a istaknute u anketi (Prilog 27). Ona popisuje identificirane snage i slabosti područja LAG-a koje se mogu iskoristiti za realizaciju uočenih prilika te minimizaciju uočenih prijetnji, a čije je izvorište kako okruženje LAG-a, tako i unutarnje generirani procesi. Najvažnije snage i slabosti te prilike i prijetnje, kao vanjske mogućnosti i ograničenja razvoja, sintetizirani su u slijedećoj SWOT tablici. SWOT tablica (tablica 9) osigurava uočavanje:

- snaga na kojima je moguće graditi razvoj područja LAG-a
- prilika koje se otvaraju području, a koje treba iskoristiti ciljem kapitaliziranja na snagama i minimiziranja slabosti
- slabosti koje umanjuju razvojne kapacitete i usporavaju razvoj područja, a na kojima treba poraditi u cilju slabljenja njihove moći
- prijetnji koje potječu iz okruženja LAG-a ili su pak unutarnje generirani, a koje treba izbjeći ili ih pak minimizirati kako ne bi umanjili postojeće snage a naglasili slabosti.

Strategija LAG-a Vuka-Dunav bazirana je na ideji o kapitalizaciji snaga koje područje LAG-a posjeduje te iskorištavanju prilika koje se otvaraju.

Tablica 9: SWOT matrica područja LAG-a Vuka-Dunav

PODRUČJE	SNAGE	SLABOSTI	PRILIKE	PRIJETNJE
Razvijenost područja i razvojno-upravljački kapaciteti	• svijest o nužnosti razvojnog iskoraka kod javnog, privatnog i civilnog sektora • iskazano povjerenje u lokalnu samoupravu (npr. u općinama Antunovac, Ernestinovo i Erdut) • izrađeni prostorni planovi općina • izrađena lista projekata JLS	• ispodprosječna razvijenost kompletnog područja • naglašena razvojna neravnoteža unutar samog područja • nazočnost povezanih problema (nizak životni standard, velika nezaposlenost, slaba obrazovanost stanovništva) • ratna razaranja i posljedice • nedostatnost statističkih podataka koji bi omogućili sustavne i kvalitetne analize razvijenosti • nedostatak razvojnih institucija • nedostatnost administrativnih i organizacijskih kapaciteta JLS (u pogledu ljudi, raspoloživih resursa, stručnosti i znanja) • nedovoljna koordinacija između JLS • slaba umreženost postojećih nositelja razvoja u javnom, privatnom i civilnom sektoru	• područje od posebne državne skrbi /potpomognuto područje • pomoć i financijska sredstva EU • jačanje svijesti o nužnosti razvojnih promjena i suradnje između javnog, privatnog i civilnog sektora • aktiviranje svih skupina stanovništva u razvojnim procesima (žena, mladih, nezaposlenih i sl.) • izrada i apliciranje s projektima razvojnog karaktera • uklanjanje administrativnih barijera i smanjenje birokratiziranosti u procesu osnivanja novih poduzeća i privlačenja investicija • vjera i nada stanovništva u bolju budućnost	• daljnje zaostajanje u razvoju i produbljivanje razvojnog jaza • nedovoljni kapaciteti javnog, privatnog i civilnog sektora za upravljanje razvojem te pripremu i provedbu EU projekata • slaba iskorištenost sredstava i pomoći EU (zbog prethodno navedenog) • nedostatak financijskih sredstava i adekvatnih ljudskih potencijala • slaba koordiniranost između privatnog, javnog i civilnog sektora u upravljanju razvojem
Prirodno okruženje, prostor i infrastruktura	• očuvano prirodno okruženje • raznolik krajolik • umjerena kontinentalna klima • pedološka struktura tla • reljefna obilježja prostora	• nedovoljna ulaganja u zaštitu okoliša • nerazvijen sustav odvodnje i kanalizacije • nerazvijen sustav upravljanja otpadom • plinifikacija u općinama Vuka i	• razvoj poljoprivredne proizvodnje (ratarstvo, stočarstvo, voćarstvo, vinogradarstvo, pčelarstvo) • očuvanje i unaprjeđenje kvalitete okoliša • zaštita ekoloških područja uz Dravu i Dunav	• klimatske promjene • nedostatak financijskih sredstava • nedovoljni kapaciteti (ljudski i ostali) u pripremi i provedbi projekata EU

	• blizina četiri grada: Osijeka, Đakova, Vukovara i Vinkovaca • blizina rijeka Vuke, Drave i Dunava • prometna povezanost (cestovna, željeznička) • razvijenost infrastrukture (telekomunikacijske, vodoopskrbne i sl.) • uređeni parkovi (npr. u Ernestinovu) i održavane javne površine	Vladislavci • nedovoljna učestalost javnog prijevoza • neuređeni poljski putovi • manjak određenih infrastrukturni objekti: npr. pošte u Ivanovcu, benzinskih postaja, bankomata • nedostatak parkova u većim naseljima • bolje uređenje nogostupa	• turizam (lovni i izletničko-rekreacijski) • dovršenje i unaprjeđenje infrastrukture • sredstva EU fondova za tu namjenu	
Stanovništvo	• povoljna vitalitetna statistika u općini Antunovac • porast stanovništva u općini Antunovac i naselju Tenja • veći udio mladog stanovništva u općinama Antunovac i Vuka te naselju Tenja • jeftiniji troškovi života i stanovanja	• ljudski gubici i egzodusi stanovništva tijekom Domovinskog rata • nepovoljna dobna struktura • stanovništvo u dubokoj demografskoj starosti • negativni prirodni prirast stanovništva • niska obrazovna razina stanovništva • nedostatak visoko-obrazovnih i stručnjaka • slaba uključenost mladih u programe visokog obrazovanja • iznadprosječna ekonomska neaktivnost • velika nezaposlenost	• pokretanje programa cjeloživotnog obrazovanja na području LAG-a • raspoloživa ponuda sveučilišnih programa i programa cjeloživotnog obrazovanja u obližnjim gradovima • razvijanje pro-natalitetne politike • privlačenje mladih i talentiranih ljudi zbog jeftinijih troškova života i stanovanja • osmišljavanje socijalne politike s naglaskom na osjetljivije i ugroženije kategorije stanovništva • poslovno aktiviranje ekonomski neaktivnog stanovništva i nezaposlenih • otvaranje novih radnih mjesta • povećanje kvalitete života	• nepovoljni demografski procesi: smanjenje broja stanovnika, starenje stanovništva, deprivacija, emigracijski procesi • nezainteresiranost odraslog stanovništva za uključivanje u programe cjeloživotnog obrazovanja te mladog u visoko-obrazovne programe • društveno-ekonomska nerazvijenost područja koja smanjuje atraktivnost područja za življenje i poslovanje • recesija u Hrvatskoj i prijetnja ponovnog aktiviranja recesije u svjetskim razmjerima • vrlo sužene mogućnosti zapošljavanja

Poljoprivreda	• poljoprivredno zemljište: ukupna površina, kvaliteta zemljišta, ekološka čistoća • kvaliteta poljoprivrednih proizvoda • tradicijska znanja i vještine u poljoprivrednoj proizvodnji • povoljni pedološki i klimatski uvjeti za razvoj poljoprivrede • autohtone biljne sorte	• mali i usitnjeni posjedi • nerazvijenost sustava odvodnje i navodnjavanja • tehnološka prekapacitiranost po jedinici OPG-a • skupa proizvodnja • nedostatni statistički podaci u području poljoprivrede • nepovoljna obrazovna razina i nezainteresiranost za programe cjeloživotnog obrazovanja u području poljoprivrede • nezainteresiranost za komercijalno isplativu poljoprivrednu proizvodnju • neinformiranost poljoprivrednika • nesklonost udruživanju poljoprivrednika • nedostatak pratećih poljoprivrednih objekata (npr. silosa, mlinova)	• povezivanje i udruživanje poljoprivrednih proizvođača • sredstva EU za razvoj poljoprivrede • poticaji za poljoprivrednu proizvodnju • povećanje ponude tradicionalnih, prepoznatljivih proizvoda i kultivara • ekološki čista proizvodnja koja zadovoljava potrebe za zdravom hranom • razvoj i brendiranje visokokvalitetnih i tradicionalnih poljoprivrednih proizvoda • integriranje s turističkim aktivnostima i podržavanje razvoja turizma kroz ponudu hrane i pića • iskorištavanje vodnog bogatstva u poljoprivredne svrhe (navodnjavanje, ribolov i sl.) • otvaranje malih zelenih tržnica	• nepovoljne klimatske promjene • zakonska regulativa EU u području poljoprivrede, lova i ribarstva zbog nepripremljenosti poljoprivrednika na nju • nekontroliran uvoz poljoprivrednih proizvoda iz inozemstva
• Gospodarstvo	• tradicija u proizvodnji • mreža OPG-a • raspoloživi prirodni izvori sirovina • omogućen pristup tržištima izvan područja LAG-a • dinamičniji razvoj malog gospodarstva • gospodarske zone • postojanje i aktivnosti turističke zajednice i	• slaba poslovna efikasnost, produktivnost i konkurentnost gospodarstva • slaba obrazovanost zaposlenika • nedostatna ulaganja u istraživanje i razvoj • nepostojanje srednje velikih i velikih gospodarskih subjekata • nerazvijena gospodarska infrastruktura • niža tehnološka razina	• područje od posebne državne skrbi (povoljniji uvjeti poslovanja) • bolje korištenje raspoloživih razvojnih resursa (poljoprivrednog zemljišta, kulturne baštine, rijeka i sl.) • financijska sredstva iz EU fondova • korištenje interneta i druge informacijsko-komunikacijske tehnologije radi informiranja i poslovanja • razvoj mikro i malih poduzeća	• daljnje intenziviranje konkurencije zbog ulaska RH u EU, a nepripremljenosti gospodarstvenika na nju • nepostojanje poduzeća koji bi bili motorna snaga područja • nerazvijena gospodarska infrastruktura • nerazvijena poduzetnička kultura • slaba suradnja i umrežavanje

	poduzetničkog centra u Erdutu • pristupačna lokalna samouprava	prerađivačke industrije • slabo povezivanje gospodarstvenika • negativan vanjskotrgovinski saldo • neosmišljena turistička ponuda i kapaciteti	• aktiviranje gospodarskih zona • razvoj obrtništva i socijalnog poduzetništva • blizina urbanih središta i veće potražnje • razvijanje sektora umjetnosti i rekreacije, te turizma • razvijen osjećaj „kupujete domaće“ • diverzificiranje ponude • izgradnja poduzetničke kulture	gospodarstvenika • pad kupovne moći i potražnje za proizvodima zbog teške gospodarske situacije u RH i susjednim područjima • nedostatan moderniziranje, primjena novih znanja i inovacija u gospodarstvu
• Društvene djelatnosti	• registrirana kulturna pokretna i nepokretna baština • brojne civilne udruge • kulturne manifestacije • domovi kulture u svakom većem naselju • osigurana primarna razina obrazovanja • osigurana primarna zdravstvena zaštita • socijalna skrb u skladu s mogućnostima općina • naglašena multikulturalnost u općini Erdut • školska zadruga u Ernestivnovu (proizvodnja meda, voća i povrća)	• nedostatak programa cjeloživotnog obrazovanja • skromna financijska sredstva raspoloživa za društvenu namjenu • nedostatan ponuda kulturnih događanja i kulturnih infrastrukturnih objekata (npr. knjižnica i čitaonica, uključujući fondove knjiga, likovnih radionica) • nepostojanje doma za starije i osobe s posebnim potrebama • nepostojanje objekata, institucija i stručnjaka za specijalističku zdravstvenu zaštitu (npr. pedijatra), kao i brigu o životinjama (npr. poljoprivredna ljekarna, veterinarske ambulante) • nedostatni vrtićki kapaciteti • nedostatni sportsko-rekreacijski objekti i nedovoljna uređenost	• daljnje jačanje civilnog društva i razvijanje transparentnog i pravičnog sustava potpore tom sektoru • aktiviranje privatnog kapitala za društvenu svrhu - izgradnju objekata i osiguranje sadržaja (npr. za socijalnu skrb, kulturne ili obrazovne aktivnosti i sl.) • međunarodna afirmacija kulturnih manifestacija • raspoloživa sredstva EU fondova u području društvenih djelatnosti • zainteresiranost stanovništva za aktivnim sudjelovanjem i unaprjeđenjem društvenog života	• nedostatak financijski sredstava za unaprjeđenje društvenog života (u zdravstvenom, socijalnom kulturnom i sportsko-rekreacijskom pogledu) te za zaštitu i obnovu kulturne baštine • nedostatak stručnjaka i visoko-obrazovnog kadra u društvenim djelatnostima koji bi osmislili društveni razvoj i iskoristili mogućnosti korištenja sredstava iz EU fondova

		postojećih (primjerice, nedostaje rasvjeta na igralištima, biciklističke staze, bazeni, teretane)		
Kvaliteta života općenito	• prednost male sredine – veća sigurnost življenja, mirniji život i sl. • dostupnost javnih usluga (prometa, zdravstvene zaštite, primarnog obrazovanja, pošte, telekomunikacija i sl.) • tradicija i dugogodišnji korijeni • jeftiniji život i stanovanje • uvažavanje kulturnih i nacionalnih različitosti	• samoinicijativnost stanovništva • sklonost ka inovacijama • nedostatak većih trgovačkih centara • nedostatak društvenih objekata i sadržaja, kao i stručnjaka u tom području	• povećanje angažiranosti stanovništva područja na unaprjeđenju kvalitete života • korištenje pomoći i sredstava za razvoj područja od posebne državne skrbi, kao i sredstava iz EU fondova	• siromaštvo • nezaposlenost i otuđenje • depopulacija i odumiranje naselja • nedovoljni kapaciteti (ljudski i ostali) za razvojne potrebe područja, uključujući i za pripremu i provedbu projekata EU

3 RAZVOJNA VIZIJA I STRATEŠKI CILJEVI

3.1 Strateški ciljevi

Vizija, kao osnova razvojne strategije, temelji se na stavovima i razmišljanju lokalnog stanovništva o budućnosti područja na kojem žele živjeti. Stoga su pri formulaciji vizije LAG-a Vuka-Dunav polazna osnova bile želje, stavovi i razmišljanja stanovnika područja LAG-a prikupljena i artikulirana kroz radionice, razgovore s vodećim osobama lokalnih samouprava i ankete stanovništva.

Vizija je: *stvoriti održivu, prepoznatljivu i socijalno osjetljivu ruralnu zajednicu koja će na inovativan, kreativan i održiv način odgovarati suvremenim izazovima u cilju povećanja kvalitete življenja za svoje stanovnike.*

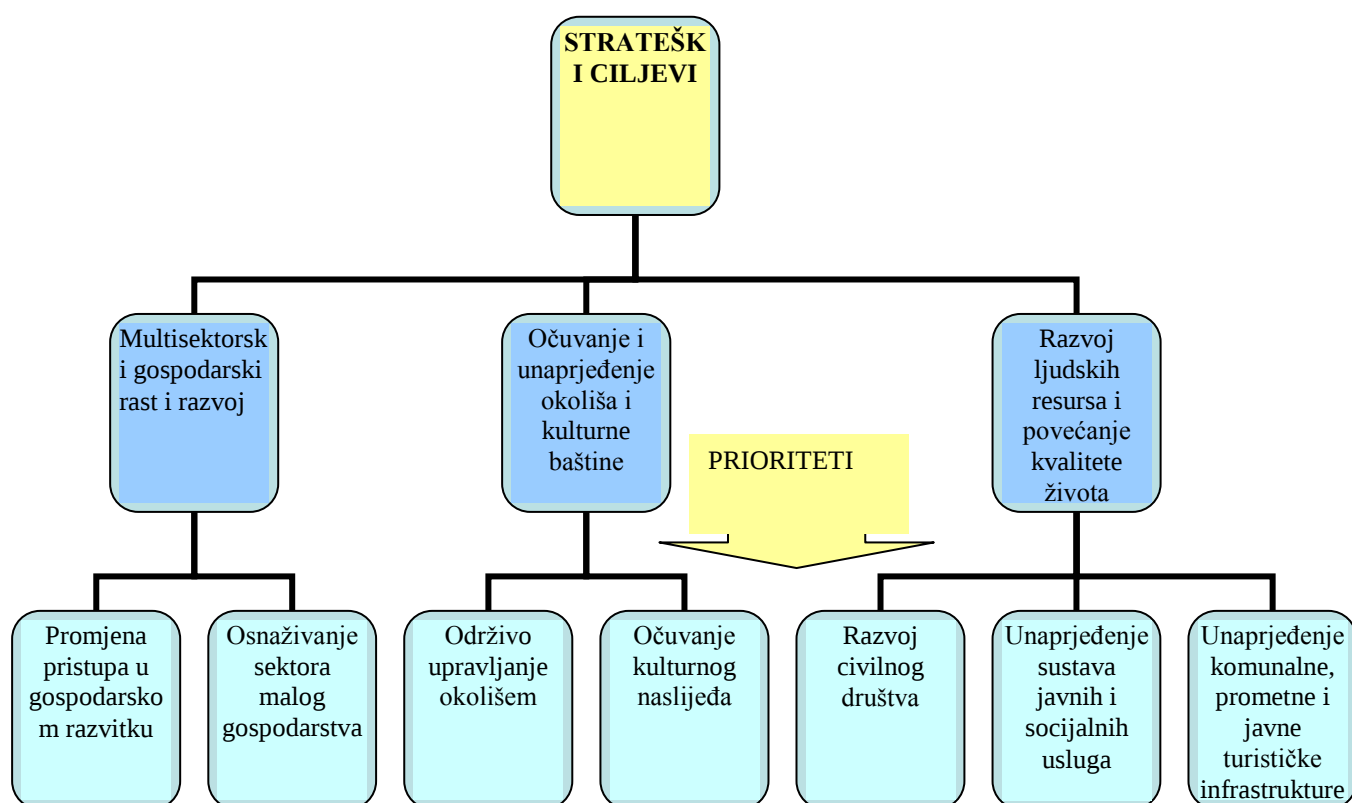
Strateški ciljevi obuhvaćaju one najznačajnije elemente budućeg ekonomskog i društvenog razvitka područja čija realizacija treba osigurati bolju ekonomsku efikasnost i povećanje kvalitete života. Oni se temelje na rezultatima analize dosadašnjih razvojnih problema i postojećeg stanja područja, provedene SWOT analize, vizije koja je definirana na temelju stavova i želja iz provedene ankete, te usklađivanja sa strateškim dokumentima višeg reda.

Kroz definiranje strateških ciljeva određuje se smjer kretanja budućih razvojnih procesa koji bi ovo ruralno područje trebali u velikom stupnju izjednačiti po kvaliteti života s dosada razvijenijim sredinama, poglavito urbanim, te na taj način učiniti ovo područje atraktivnijim za življenje. Time bi se zaustavili emigracijski procesi i postigla demografska stabilnost. U tom smislu **strateški ciljevi** obuhvaćaju ključne razvojne komponente gospodarskog i društvenog života, i to: multisektorski gospodarski rast i razvoj ruralnog područja, očuvanje i unaprjeđenje okoliša i kulturne baštine te razvoj lokalnih ljudskih resursa i povećanje kvalitete života.

3.2 Mjere u realizaciji strateških ciljeva

Definirana tri strateška cilja obuhvaćaju vrlo široko područje gospodarskog i društvenog života. U njihovoj provedbi sigurno će postojati određena ograničenja koja će utjecati na dinamiku i opseg njihove realizacije. Stoga su ovom Strategijom definirani i prioriteti, ukupno njih sedam, a sve u cilju povećanja efikasnosti realizacije ciljeva (slika 3).

Slika 3: Strateški ciljevi i prioriteti LAG-a Vuka-Dunav

Kako će se ciljevi provoditi kroz izradu i realizaciju određenih mjera i aktivnosti, u okviru svakog cilja i prioriteta definirane su prihvatljive mjere koje trebaju imati prioritet u realizaciji. Tablica 10 pruža uvid u njih, uključujući aktivnosti, nositelje, korisnike, očekivane rezultate / indikatore i izvore financiranja.

Tablica 10: Osnovne informacije o ciljevima, prioritetima, mjerama i aktivnostima

CILJ	PRIORITET	MJERA	CILJ/ AKTIVNOSTI	OČEKIVANI REZULTATI / INDIKATORI	NOSITELJI uz LAG/ KORISNICI	IZVORI/ FIN. SREDSTVA (kn)*
1. MULTISEKTORSKI GOSPODARSKI RAST I RAZVOJ RURALNOG PODRUČJA	1.1. Promjena pristupa u gospodar- skom razvitku područja	1.1.1. Unaprjeđenje efikasnosti i konkurentnost i gospodarstva	Cilj: stvaranje ekonomskih preduvjeta za gospodarski rast i razvoj Aktivnosti: • poticanje I&R, inovativnosti i kreativnosti • modernizacija (primjena suvremene tehnologije i tehnoloških procesa) • održivo i efikasno korištenje resursa, prirodnih i obnovljivih izvora • jačanje triple-helix aktivnosti • ulaganja u razvoj postojećih i novih poduzetničkih zona	Broj zaposlenih i nezaposlenih, indeks konkurentnosti, BDP, financijski pokazatelji uspješnosti poslovanja, tehnološka razina proizvodnje, vanjskotrgovinska razmjena i saldo, broj novih razvojnih projekata, broj istraživačkih projekata i novih proizvoda, broj inovacija i inovacija implementiranih u gospodarske programe područja, broj patenata	• Nositelji: privatni, obrazovni i javni sektor • Korisnici: javni sektor, privatni sektor	• Privatni sektor, EU fondovi • Iznos: 22 mil.
		1.1.2. Razvoj poduzetničke kulture	Cilj: stvaranje pretpostavki za dinamiziranje gospodarstva Aktivnosti: • promoviranje i poticanje poduzetništva • prikazivanje primjera dobre prakse • razvoj poduzetničkog obrazovanja	Broj novo samozaposlenih, broj novootvorenih radnih mjesta, broj novoosnovanih obrta, broj novoosnovanih malih i srednjih poduzeća	• Nositelji: JLS, poduz. potporne institucije, obrazovni sektor, mediji • Korisnici: odraslo stanovništvo	• JLS, EU fondovi • Iznos: 100.000
		1.1.3. Stvaranje povoljnog i poticajnog poslovnog okruženja	Cilj: privlačenje i poticanje na ulaganja Aktivnosti: • identifikacija birokratskih barijera na lokalnoj razini • razvoj programa minimiziranja ulagačkih barijera • otvaranje one-stop shopa • razvoj i izgradnja poduzetničkih centara i inkubatora • promoviranje područja za ulaganja	Broj novih ulagača, iznos i struktura novih ulaganja, broj upita za nova ulaganja, broj programa za minimizaciju barijera	• Nositelji: JLS, mediji • Korisnici: javni sektor, investitori, poduzetnici i stanovništvo	• JLS, županijski i državni proračun, EU fondovi • Iznos: 40.000
		1.1.4. Uključivanje	Cilj: povećanje zapošljivosti mladih i osjetljivih skupina ljudi (osoba s posebnim potrebama, invalida i	Broj novozaposlenih mladih i osjetljivih skupina ljudi, broj obrazovnih i	• Nositelji: JLS,	• JLS,

		mladih i osjetljivih skupina u gospodarske procese	sl.) Aktivnosti: • poboljšanje uvjeta za aktivnost • poticanje stimulacija i organizacija društvenih aktivnosti • organizacija obrazovnih i savjetodavnih programa • poboljšanje uvjeta za osamostaljenje i jačanje socijalnog poduzetništva • legalizacija povremenih i privremenih poslova mladih i osjetljivih skupina	savjetodavnih programa, broj polaznika tih programa, broj legaliziranih poslova, broj udruga i poduzeća koje se bave socijalnim poduzetništvom	poduz. potporne institucije, obrazovni sektor, civilne udruge • Korisnici: mladi, osjetljive skupine društva	županijski i državni proračun, EU fondovi • Iznos: 150.000
1.2. Osnaživanje sektora malog gospodarstva	1.2.1. Razvoj poslovne infrastrukture	Cilj: poslovno-infrastrukturno opremanje Aktivnosti: • osnivanje i infrastrukturno opremanje, kao i aktiviranje postojećih poduzetničkih centara, inkubatora, zona i tehnoloških parkova • izgradnja pratećih poljoprivrednih objekata (silosa, sušara, mlinova i sl.) • otvaranje poljoprivrednih ljekarni i veterinarskih ambulanti • otvaranje zelenih tržnica i prodajnih mjesta za proizvode osjetljive skupine društva	Broj poduzetničkih centara, inkubatora, zona, tehnoloških parkova, ljekarni, veterinarskih ambulanti, zelenih tržnica, sušara, mlinova, silosa, broj korisnika te infrastrukture, broj ponuđača na zelenim tržnicama, broj prodajnih mjesta za proizvode osjetljive skupine društva, visina prihoda ostvarena prodajom na tim prodajnim mjestima	• Nositelji: JLS, privatni sektor • Korisnici: privatni sektor, osjetljive skupine društva	• JLS, županijski i državni proračun, EU fondovi • Iznos: 1,5 mil.	
	1.2.2. Razvoj obrtništva i poduzetništva	Cilj: umnožavanje obrta i poduzeća te otvaranje novih radnih mjesta Aktivnosti: • promoviranje obrtništva i poduzetništva • informiranje o raspoloživim mogućnostima • poticanje obrtništva i poduzetništva i osiguranje pomoći (konzultantske usluge, mentorstva, studentska putovanja, prijave projekata) • poticanje i organizacija izrade tradicionalnih rukotvorina	Broj novoosnovanih obrta, malih i srednjih poduzeća, broj organiziranih studentskih posjeta, broj prijavljenih projekata, broj pružatelja i programa obrazovnih i savjetodavnih usluga, broj korisnika tih usluga, broj i minutaža radijskih i TV emisija o obrtništvu i poduzetništvu, brošure i drugi tiskani materijali, broj radionica i posjetitelja	• Nositelji: JLS, privatni i obrazovni sektor, poduz. potporne institucije • Korisnici: obrtnici i poduzetnici, stanovništvo	• JLS, županijski i državni proračun, EU fondovi • Iznos: 2,5 mil.	
	1.2.3. Razvoj ekološke	Cilj: korištenje lokalnih resursa i unaprjeđenje poljoprivredne i druge djelatnosti na načelima održivosti	Broj poljoprivrednih proizvođača, a posebice koji se bave ekološkom proizvodnjom, visina prihoda od	• Nositelji: JLS, privatni sektor • Korisnici:	• JLS, županijski i državni	

2. OČUVANJE I UNAPREĐENJE		proizvodnje i poticanje specijalizacije u proizvodnji	Aktivnosti: • informiranje i obrazovanje proizvođača • razvoj, zaštita i brandiranje autohtnih sorti, te kvalitetnih i tradicionalnih proizvoda • iskorištavanje vodnog bogatstva u poljoprivredne svrhe (razvoj sustava odvodnje i navodnjavanja, ribolov, i sl.) • inoviranje i modernizacija u proizvodnji uz zaštitu okoliša • povezivanje i udruživanje proizvođača • jačanje izvoznih aktivnosti	poljoprivredne djelatnosti, broj zaposlenih, kilometri novo-kultiviranih poljoprivrednih površina, broj specijaliziranih programa u poljoprivredi, kilometri mreže za odvodnju i navodnjavanje, broj патената i drugih oblika zaštite vlasništva i poljoprivrednih sorti, vanjskotrgovinski saldo, prihodi od izvoza, broj i visina prihoda od poslovne suradnje	proizvođači	proračun, EU fondovi • Iznos: 1,1 mil.
		1.2.4. Razvoj turizma	Cilj: širenje turističkih usluga i ponude te povećanje prihoda od turizma Aktivnosti: • brandiranje područja i razvoj turističkih atrakcija • izrada suvenira • povezivanje i udruživanje proizvođača i pružatelja turističkih usluga • razvoj raznolikih oblika turizma: ruralnog, lovnog, ribolovnog, zdravstvenog, obrazovnog i sl.	Broj dolazaka i noćenja, te označenih turističkih lokaliteta, prihoda od turizma, broj novih turističkih proizvoda, broj i vrsta marketinških aktivnosti, broj promotivnih materijala, broj smještajnih kapaciteta, broj ponuđača turističkih usluga	• Nositelji: turistički djelatnici i agencije • Korisnici: pružatelji i korisnici tih usluga	• JLS, županijski i državni proračun, EU fondovi • Iznos: 797.500
		1.2.5. Poticanje udruživanja i klasterizacije gospodarstva	Cilj: gospodarsko osnaživanje područja LAG-a Aktivnosti: • informiranje i obrazovanje o prednostima udruživanja • poticanje i iniciranje udruživanja i klasterizacije	Broj osnovanih zadruga i klastera, veličina zadruge i klastera, visina prihoda, broj programa gospodarskog udruživanja	• Nositelji: JLS, privatni sektor • Korisnici: privatni, javni i obrazovni sektor	• JLS, županijski i državni proračun, EU fondovi • Iznos: 20.000
	2.1. Održivo upravljanje okolišem	2.1.1. Gospodarenje otpadom	Cilj: efikasno gospodarenje otpadom Aktivnosti: • sanacija divljih deponija • otvaranje sabirnih centara i reciklažnih dvorišta, tj. zbrinjavanje i upravljanje komunalnim i industrijskim otpadom • postavljanje kompostera i kontejnera za odvojeno	Broj saniranih divljih deponija, broj reciklažnih dvorišta, sabirnih centara, kompostera i kontejnera za odvojeno prikupljanje otpada, ostvareni prihodi od gospodarenja otpadom, broj zaposlenih, broj prijavljenih projekata, broj postrojenja i proizvedena energija od korištenja biootpada, broj ekoloških	• Nositelji: JLS, komunalne organizacije, privatni sektor • Korisnici: privatni sektor,	• JLS, županijski i državni proračun, EU fondovi • Iznos: 5 mil.

			prikupljanje otpada, tj. ekonomsko iskorištavanje otpada	udruga i njihovo članstvo	stanovništvo	
		2.1.2. Izgradnja i unaprjeđenje sustava odvodnje i kanalizacije	Cilj: stvaranje kvalitetnog sustava odvodnje i kanalizacije Aktivnosti: • izgradnja novog i rekonstrukcija postojećeg sustava odvodnje i kanalizacije • racionalizacija odvodnje	Dužina sustava odvodnje i kanalizacije, broj priključaka na taj sustav	• Nositelji: komunalna poduzeća, JLS • Korisnici: svi	• JLS, županijski i državni proračun, EU fondovi • Iznos: 100 mil.
		2.1.3. Održivo upravljanje vodom	Cilj: zaštita vodocrpilišta i osiguranje zdrave pitke vode Aktivnosti: razvijanje sustava zaštite vodocrpilišta • osiguranja zdrave pitke vode u svim naseljima • racionalizacija sustava pročišćavanja voda	Broj vodocrpilišta, broj priključaka i ugrađenih vodomjera, m3 potrošene pitke vode, smanjenje gubitaka u distribuciji pitke vode	• Nositelji: javna poduzeća registrirana za to, JLS • Korisnici: svi	• JLS, županijski i državni proračun, EU fondovi • Iznos: 5 mil.
		2.1.4. Održivo upravljanje energijom i obnovljivim izvorima (OIE)	Cilj: efikasno korištenje energije i (ne)obnovljivih resursa Aktivnosti: • informiranje i obrazovanje o prednostima učinkovitog korištenja energijom i (ne)obnovljivim resursima • izgradnja novih postrojenja na OIE • provedba projekata OIE i energetske učinkovitosti	Broj proizvodnih postrojenja za OIE, MWh proizvedene energije, broj izgrađenih objekata na kojima su primijenjene mjere energetske štednje, broj prijavljenih projekata za proizvodnju energije iz OIE, visina prihoda ostvarena proizvodnjom i prodajom energije dobivene iz OIE	• Nositelji: privatni sektor, JLS • Korisnici: privatni sektor, stanovništvo	• Privatni sektor, državni proračun, EU fondovi • Iznos: 1,5 mil.
		2.1.5. Razminiranje kontaminiranog zemljišta	Cilj: razminirano područje LAG-a Aktivnosti: • osiguranje područja pod minama • razminiranje područja • stalno informiranje stanovništva o stanju	Površina kontaminiranog i razminiranog područja, broj brošura i letaka kao upozoravajućeg materijala o kontaminiranom području	• Nositelji: JLS • Korisnici: svi	• JLS, županijski i državni proračun, EU fondovi • Iznos: 5 mil.
	2.2. Očuvanje kulturnog naslijeđa	2.2.1. Upravljanje kulturnom baštinom	Cilj: revitalizacija i zaštita kulturne baštine Aktivnosti: • popisivanje, revitalizacija i zaštita kulturne baštine • informiranje i uključivanje mladih u kulturne	Broj registrirane pokretne i nepokretne kulturne baštine, broj objavljenih knjiga, kataloga i drugog pisanog materijala, broj programa za izradu tradicionalnih	• Nositelji: organizacije iz kulture • Korisnici: svi	• JLS, županijski i državni proračun,

			aktivnosti i njegovanje kulturne baštine • organiziranje obrazovnih programa za izradu tradicionalnih rukotvorina • razvoj izdavaštva o kulturnoj baštini • osuvremenjivanje i inovativan pristup kulturnoj baštini	rukotvorina, broj učesnika i korisnika tih programa, broj mladih uključenih u programe očuvanja kulturne baštine		EU fondovi • Iznos: 25 mil.
		2.2.2. Poticanje aktivnosti KUD-ova i razvitka narodnog kulturnog stvaralaštva	Cilj: očuvanje narodnog kulturnog stvaralaštva Aktivnosti: • podrška aktivnostima KUD-a • poticanje kulturne suradnje i novog stvaralaštva • širenje tolerancije između kulturne raznolikosti i međusobno uvažavanje različitih kulturnih tradicija	Broj KUD-ova i njegovih članova, broj kulturnih manifestacija, broj učesnika i posjetitelja tih manifestacija, prekogranična i međunarodna kulturna suradnja	• Nositelji: organizacije iz kulture • Korisnici: svi	• JLS, županijski i državni proračun, EU fondovi • Iznos: 200.000
		2.2.4. Stvaranje lokalnog kulturnog identiteta	Cilj: izgradnja i promoviranje lokalnog kulturnog identiteta Aktivnosti: • osmišljavanje kulturnog identiteta • promoviranje kulturnog identiteta • izrada suvenira kao kulturnog izraza naselja	Kreiran brand, broj suvenira, broj obrta koji se bave izradom suvenira, zatražena odobrenja za korištenje branda, broj osoba koje prepoznaju i vežu brand uz LAG	• Nositelji: JLS, organizacije iz kulture • Korisnici: svi	• JLS, županijski i državni proračun, EU fondovi • Iznos: 50.000
	3.1. Dostupnost obrazovnih programa i njihovo širenje	3.1.1. Izgradnja i unaprjeđenje obrazovne infrastrukture za edukaciju odraslih	Cilj: stvaranje pretpostavki za obrazovanje odraslih Aktivnosti: • izgradnja novih i uređenje i očuvanje postojećih obrazovnih objekata • opremanje nastavnim pomagalicama obrazovnih objekata (oprema, literatura i sl.)	Broj objekata i prostorija namijenjenih obrazovanju, opremljenost tih objekata i prostorija (broj računala, stolova i stolica, knjižnični fond, i sl.)	• Nositelji: JLS, obrazovne i savjetodavne institucije • Korisnici: privatni i javni sektor	• JLS, županijski i državni proračun, EU fondovi • Iznos: 40.000
		3.1.2. Razvoj programa cjeloživotnog obrazovanja, stručnog usavršavanja i	Cilj: povećanje obrazovne razine lokalnog stanovništva Aktivnosti: • razvijanje novih obrazovnih i savjetodavnih programa • promoviranje važnosti unaprjeđenja vlastitih znanja i vještina	Broj i raznovrsnost obrazovnih i savjetodavnih programa, broj korisnika tih programa, broj osnovanih centara izvrsnosti	• Nositelji: obrazovne i savjetodavne institucije • Korisnici: privatni i javni sektor	• JLS, županijski i državni proračun, EU fondovi • Iznos: 3 mil.

		prekvalifikacije	• razvijanje programa namijenjenih obrazovanju, usavršavanju i prekvalifikaciji mladih i drugih osjetljivih skupina društva • stvaranje centara izvrsnosti			
		3.1.3. Organizacija razmjene specifičnih znanja i iskustva	Cilj: razvoj specifičnih znanja i vještina Aktivnosti: • stalno praćenje potreba proizvođača za specifičnim znanjima i vještinama • organiziranje radionica, sustava mentorstva, konzultantskih usluga i razmjene znanja i iskustva • organiziranje studijskih putovanja • organiziranje on-line i distance learning programa	Broj održanih radionica i seminara, broj učesnika, broj mentora, broj organiziranih studijskih putovanja, broj i raznovrsnost on-line i distance learning programa, broj polaznika tih programa	• Nositelji: JLS, obrazovne i savjetodavne institucije • Korisnici: privatni i javni sektor	• JLS, županijski i državni proračun, EU fondovi • Iznos: 300.000
	3.2. Razvoj civilnog društva	3.2.1. Izgradnja i održavanje kulturne i sportsko-rekreacijske infrastrukture	Cilj: stvaranje pretpostavki za razvoj civilnog društva Aktivnosti: • izgradnja novih i održavanje postojećih objekata, prostorija i rekvizita za kulturne i sportsko-rekreacijske aktivnosti • Izgradnja sportskih, sportsko-turističkih i multifunkcionalnih dvorana i drugih objekata • uređenje i nabava potrebne opreme	Broj knjižnica, galerija i muzeja, domova kulture, knjižnični fond, galerijski i muzejski fond, broj i vrste kulturnih manifestacija, broj korisnika knjižnica, broj posjetitelja galerija i muzeja, broj kulturnih i sportsko-rekreacijskih udruga, broj članova tih udruga	• Nositelji: JLS, civilno društvo • Korisnici: civilno društvo, stanovništvo	• JLS, županijski i državni proračun, EU fondovi • Iznos: 25 mil.
		3.2.2. Poticanje osnivanja institucija civilnog društva	Cilj: osnivanje i aktiviranje civilnog društva Aktivnosti: • poticanje osnivanja civilnih institucija • osiguranje pomoći u radu civilnih institucija • umrežavanje civilnih institucija međusobno te s privatnim i javnim sektorom • promoviranje i zagovaranje civilnog društva • razvoj rješenja namijenjenih održivosti i samofinanciranju	Broj novoosnovanih institucija civilnog društva, broj članova, raznovrsnost i struktura civilnog društva, broj projekata, visina ostvarenih prihoda od vlastitih aktivnosti, visina financijske pomoći i sredstva ostvarenih od projekata, broj prijavljenih i dobivenih projekata	• Nositelji: JLS, civilno društvo • Korisnici: civilno društvo	• JLS, županijski i državni proračun, EU fondovi • Iznos: 10.000
		3.2.3. Poticanje kulturne i sportske suradnje	• Cilj: poticanje razvoja kulture te sportsko-rekreacijskog duha Aktivnosti: • organiziranje kulturnih i sportskih manifestacija • promoviranje kulturne i sportske suradnje	Broj kulturnih i sportskih manifestacija, broj sudionika tih manifestacija, broj posjetitelja, broj sklopljenih ugovora o suradnji	• Nositelji: JLS, organizacije i udruge koje se time bave • Korisnici:	• JLS, županijski i državni proračun, EU fondovi

3. RAZVOJ LJUDSKIH RESURSA I		unutar i izvan LAG-a			stanovništvo	• Iznos: 100.000
		3.2.4. Razvoj voluntarizma	Cilj: omogućavanje volonterski rad svim ljudima te osnažiti i razviti pojedinca i društvo Aktivnosti: organizacija i podrška u organizaciji volonterskih aktivnosti • vođenje i razvoj baze podataka volontera, organizatora volontiranja i volonterskih projekata • provedba aktivnosti namijenjenih razvoju volonterstva • informiranje stanovništva i organizacija o vrijednosti i mogućnostima volontiranja	Baza podataka, broj volontera, organizatora volontiranja i volonterskih projekata, broj i raznovrsnost informativnog materijala	• Nositelji: JLS, volonteri • Korisnici: privatni, javni i obrazovni sektor, osjetljive skupine	• JLS, županijski i državni proračun, EU fondovi • Iznos: 50.000
	3.3. Unaprjeđenje sustava javnih i socijalnih usluga	3.3.1. Izgradnja i održavanje objekata socijalne pomoći i skrbi (djecu, starije)	Cilj: stvaranje pretpostavki za razvoj i unaprjeđenje razine socijalne pomoći i skrbi Aktivnosti: • izgradnja novih i održavanje postojećih objekata socijalne pomoći i skrbi (staračkih domova i domova za nezbrinutu djecu) • proširivanje kapaciteta postojećih objekata • infrastrukturno i sveukupno opremanje tih objekata (internet, zdravstvena zaštita, kulturno-sportska ponuda i sl.) • osiguranje jednakih standarda za korištenje svih kapaciteta	Broj staračkih domova, domova za nezbrinutu djecu, kapacitet tih domova, infrastrukturna opremljenost domova, broj štićenika domova	• Nositelji: organizacije socijalne skrbi • Korisnici: stanovništvo kojima je potrebna ta pomoć	• JLS, županijski i državni proračun, EU fondovi • Iznos: 10 mil.
		3.3.2. Izgradnja i održavanje jaslica, vrtića i prostorija za dnevni boravak djece	Cilj: pomoć roditeljima i skrbnicima u zbrinjavanju djece Aktivnosti: izgradnja novih i održavanje postojećih jaslica i vrtića, te objekata za dnevni boravak djece • opremanja potrebnom opremom i rekvizitima jaslica, vrtića i prostorija za dnevni boravak djece	Broj jaslica i vrtića, objekata i prostorija za dnevni boravak djece, kapacitet tih objekata, infrastrukturna opremljenost objekata, broj uključene djece, broj osoblja	• Nositelji: vrtići i jaslice, škole • Korisnici: roditelji i skrbnici	• JLS, županijski i državni proračun, EU fondovi • Iznos: 3,5 mil.
		3.3.3. Proširenje financijske i	Cilj: stvaranje preduvjeta za pristojan život ugrožene skupine stanovnika (starijih, invalida, i sl.) Aktivnosti:	Baza podataka, broj ugroženog stanovništva, visina financijske pomoći, vrsta pomoći, izvori financiranja, broj	• Nositelji: JLS, socijalne organizacije	• JLS, županijski i državni

		druge pomoći za ugroženu skupinu stanovnika	• izrada i vođenje baze podataka ugrožene skupine stanovnika • osiguranje financijske i druge pomoći (odjeće i obuču, hrane i sl.) • organizirano pružanje usluge (otvaranje pučke kuhinje, organizacija rada volontera i sl.)	pučkih kuhinja, broj volontera,	• Korisnici: osobe kojima je potrebna ta pomoć	proračun, EU fondovi • Iznos: 1,1 mil.
		3.3.4. Proširenje usluga zdravstvene zaštite	Cilj: osigurana primarna zdravstvena zaštita Aktivnosti: • otvaranje novih objekata te opremanje novih i postojećih objekata opremom za primarnu zdravstvenu zaštitu i stomatološke usluge • formiranje mobilnih zdravstvenih timova i multidisciplinarnih timova za palijativnu njegu • osiguranje preventivnih besplatnih pregleda stanovništva	Broj ambulanti primarne zaštite, broj stomatoloških ambulanti, oprema, broj besplatnih preventivnih pregleda, broj korisnika zdravstvene zaštite i preventivnih pregleda, broj zdravstvenih timova i timova za palijativnu njegu	• Nositelji: organizacija zdravstvene zaštite • Korisnici: svi	• JLS, županijski i državni proračun, EU fondovi • Iznos: 20.000
		3.3.5. Transformiranje lokalne uprave u servis stanovništvu	Cilj: osiguranje optimalnih uvjeta za život i poslovanje Aktivnosti: • racionalno upravljanje imovinom • inoviranje u službi stanovnika i gospodarstvenika • uklanjanje administrativnih ograničenja i poticanje ulaganja • informatizacija lokalne uprave • korištenje EU fondova za ruralni razvoj	Visina i struktura lokalnih proračuna, broj zaposlenih u lokalnoj upravi, broj prijavljenih i provedenih EU projekata, uklanjanje administrativnih ograničenja, broj upita za nova ulaganja i novih ulagača, broj parkova i uređenih zelenih površina, razvijenost sustava e-uprave, broj korisnika tog sustava	• Nositelji: JLS • Korisnici: privatni, javni i poslovni sektor, stanovništvo	• JLS, županijski i državni proračun, EU fondovi • Iznos: 10.000
	3.4. Unaprjeđenje komunalne prometne i javne turističke infrastrukture	3.4.1. Širenje vodovodne i kanalizacijske mreže	Cilj: stvaranje efikasne, dostupne, kvalitetne i sigurne vodovodne i kanalizacijske mreže Aktivnosti: • racionalizacija mreže • izgradnja nedostajuće i održavanje postojeće mreže	Dužina vodovodne i kanalizacijske mreže, broj priključaka, dostupnost mreže,	• Nositelji: vodovodne i komunalne organizacije • Korisnici: svi	• JLS, županijski i državni proračun, EU fondovi • Iznos: 10 mil.
		3.4.2. Izgradnja komunalne energetske	Cilj: stvaranje efikasne, dostupne, kvalitetne i sigurne komunalne energetske infrastrukture Aktivnosti: • elektrifikacija i plinifikacija područja	Razvijenost električne i plinske mreže, telefonske i optičke mreže, kilometri pokrivenog područja, broj priključaka	• Nositelji: energetske organizacije • Korisnici: svi	• JLS, županijski i državni proračun,

		infrastrukture	razvoj javne rasvjete • proširenje mreže grijanja, plina, telefona, informatičke infrastrukture • izgradnja optičke mreže			EU fondovi • Iznos: 10,05 mil.
		3.4.3. Izgradnja i održavanje prometne i javne turističke infrastrukture	Cilj: stvaranje preduvjeta za povećanje mobilnosti stanovnika i gospodarstvenika Aktivnosti: • izgradnja novih i održavanje postojećih prometnica • izgradnja javne turističke infrastrukture • uređenje i održavanje javne turističke infrastrukture • izgradnja i održavanje nogostupa • promoviranje zdravog stila života (npr. organizacija biciklijada, biciklističkih izleta) • integracija raznih oblika prometovanja	Dužina i vrsta prometnica, kvaliteta prometnica, broj garaža i javnih parkirališnih mjesta, broj dvorana, broj igrališta, dužina šetnica, dužina biciklističkih staza, jahačkih, vinskih i sličnih staza, broj izletišta, broj i opremljenost športsko-rekreacijskih centara, broj kupališta, broj korisnika javne turističke infrastrukture	• Nositelji: JLS, građevinska poduzeća • Korisnici: svi	• JLS, županijski i državni proračun, EU fondovi • Iznos: 5 mil.
		3.4.4. Integracija raznih oblika prometovanja	Cilj: bolje povezivanje unutar područja LAG-a te s okolnim gradskim centrima (Osijekom, Vinkovcima i Vukovarom) Aktivnosti: • identifikacija udarnih termina • povećanje linija javnog prijevoza • povećanje broja vozila javnog prijevoza i njihove kvalitete	Broj linija, broj korisnika javnog prijevoza u cestovnom i željezničkom prometu, broj vozila koje obavlja usluge javnog prometa	• Nositelji: poduzeća koja pružaju usluge javnog prometa • Korisnici: stanovništvo	• JLS, županijski i državni proračun, EU fondovi • Iznos: 1 mil.

Napomena: * Iznos finansijskih sredstava je obrazložen u tablici 17.

Očekivani rezultati. Provedba strategije i postavljenih ciljeva trebala bi prije svega izazvati promjene u svim aspektima života i rada stanovništva područja LAG-a. Trebale bi se ojačati i unaprijediti pozitivne tendencije, a zaustaviti ili velikoj mjeri ublažiti negativne tendencije iz proteklog razdoblja istaknute u provedenoj demografskoj i društveno-ekonomskoj analizi te SWOT matrici. Stoga se očekuju od provedbe postavljenih strateških ciljeva u okviru pojedine mjere adekvatno reagiranje na identificirane izazove u navedenim analizama, te sukladno tome sljedeći rezultati. Provedbom strategije i postavljenih ciljeva predviđeno je otvaranje najmanje 20 novih radnih mjesta.

U okviru realizacije prvog strateškog cilja ključni problem je nedostatan gospodarski rast i razvoj, posebice u poljoprivredi, te stoga, s obzirom na ruralni karakter područja, očekivanja su da će upravo u okviru ove djelatnosti trebati napraviti i najradikalnije promjene. Kroz realizaciju predloženih aktivnosti, a na temelju poljoprivrednog potencijala s kojim LAG raspolaže te primjenu novih tehnologija, agrotehničkih mjera i znanja u poljoprivrednoj proizvodnji, ovo područje bi trebalo biti podignuto na razinu koja odgovara prosjeku razvijenijih europskih poljoprivrednih regija. Paralelno s razvitkom poljoprivrede očekuje se razvitak i drugih gospodarskih djelatnosti. Tu se prije svega misli na obrtništvo, malo i srednje poduzetništvo, turizam. Na području LAG-a postoje relativno povoljni uvjeti za razvoj svih navedenih djelatnosti. Pogotovo šanse za uspjeh bi mogao imati razvitak onih djelatnosti koje bi bile međusobno komplementarne. Razvitkom tih djelatnosti otvorit će se nova radna mjesta u privatnom sektoru, što bi doprinijelo smanjenju nezaposlenosti.

U okviru drugog strateškog cilja očekivanja su vezana uz zaštitnu funkciju, prije svega okoliša te očuvanje kulturne baštine. Njihova zaštita i očuvanje predstavljaju važne uvjete ne samo kvalitetnog života, nego i održivog razvitka. Stoga, u okviru ove mjere treba podržati sve aktivnosti i projekte koji povećavaju potencijal okoliša, od prikladnog zbrinjavanja komunalnog otpada, poticanja ekološke proizvodnje, korištenja obnovljivih izvora energije, zaštite prirodnih sustava flore i faune, stvaranje novih ambijentalnih uvjeta na prirodnim elementima i sl. Očekuje se stoga da će se kroz program zaštite okoliša uspostaviti ravnoteža između prirodnih uvjeta u okruženju i svih ljudskih aktivnosti koje će se u tom okruženju odvijati. Zaštita kulturne baštine pretpostavka je za očuvanje kulturnog identiteta lokalnog stanovništva. Područje koje se nalazi u obuhvatu LAG-a ima bogatu kulturnu baštinu i još uvijek relativno dobro očuvanu, iako je i ona u proteklom razdoblju bila ugrožena.

Polazna osnova ove Strategije je da je obrazovano stanovništvo ključni nositelj razvitka, a time i provedbenih mjera. Stoga je jedan od najvažnijih prioriteta, formuliran u okviru trećeg strateškog cilja, upravo obrazovanje stanovništva i to onog u odrasloj fazi. Rezultati koji se očekuju od provedbe ciljeva u okviru ovog cilja zapravo su najkompleksniji. Oni će biti primarno utemeljeni na rezultatima ostvarenim u okviru prethodnih ciljeva te nadograđivani kroz realizaciju aktivnosti u okviru kojih se očekuju znatni pomaci u povećanju zdravstvenog i socijalnog standarda, poboljšanju uvjeta življenja u naseljima kroz razvitak komunalne infrastrukture, razvijanju športsko-rekreacijskih sadržaja, zbrinjavanju starijih osoba kroz izgradnju adekvatnih smještajnih sadržaja i aktiviranje programa za poboljšanje njihovih životnih uvjeta i sl.

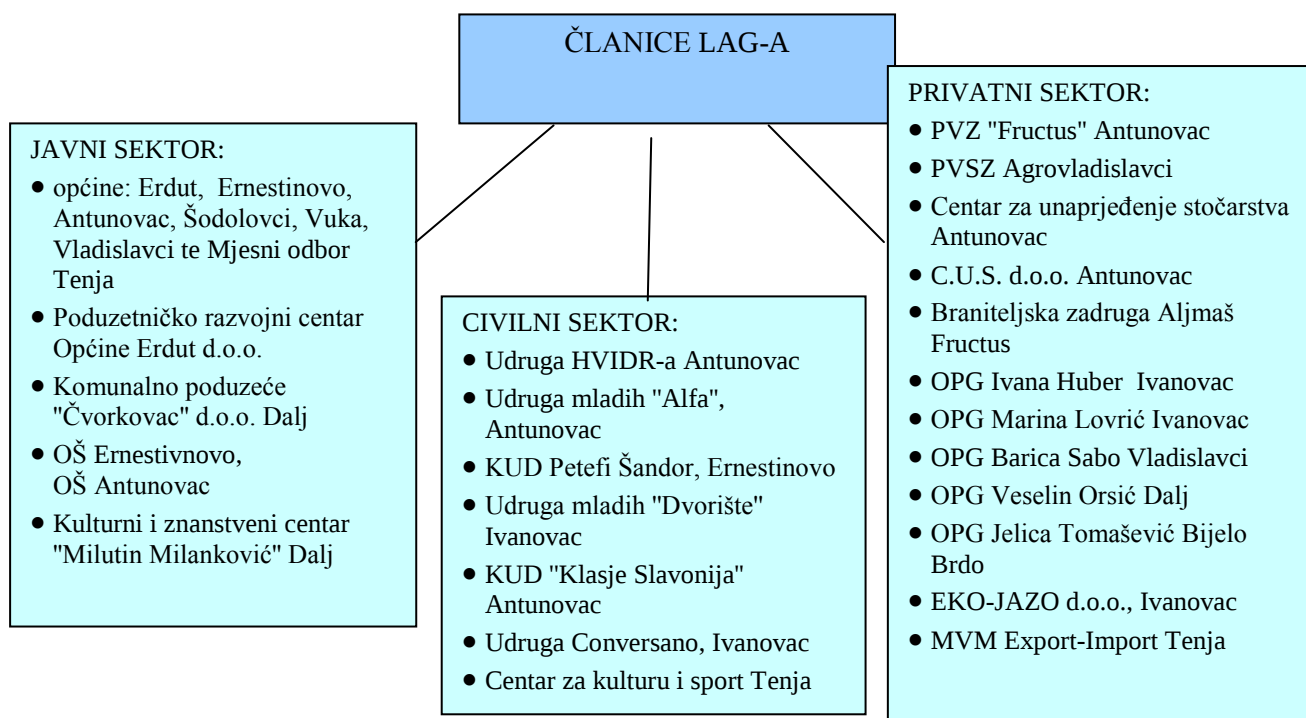
4 STRATEGIJA IZRADE I PROVEDBE

4.1 Značajke partnerstva u funkciji provedbe Strategije

Pretpostavka uspješne realizacije strateških ciljeva je razvijanje partnerskih odnosa u njihovoj provedbi. Oni podrazumijevaju prije svega suradnju i to na svim razinama i slojevito. To znači da će se razvijati na razini unutar područja, na županijskoj razini, na međuzupanijskoj razini i međunarodnoj razini. Partnerski odnosi znače uspostavljanje suradničke mreže za različite oblasti i na različitim razinama u pravilu uvijek na interesnoj osnovi. Predmet suradnje će biti gospodarski, društveni i kulturni odnosi.

Stoga se partnerstvo unutar područja treba razvijati između svih zainteresiranih subjekata koji žive na području i to na interesnoj osnovi. Zato je LAG formiran tako da uključuje članice koje dolaze iz javnog, privatnog i civilnog sektora. Pri tome, od ukupno 31 članica LAG-a (rujan 2013.) 38,7% dolazi iz privatnog sektora, 22,6% iz civilnog te 38,7% iz javnog sektora. Članice LAG-a prikazane su slikom 4.

Slika 4: Članice LAG-a u rujnu 2013. godine

Formiranje LAG-a bio je vrlo intenzivan proces tijekom kojeg je došla do izražaja visoka kvaliteta partnerskih odnosa između članica LAG-a. Formalna okupljanja, sastanci i sjednice održane do usvajanja Strategije govore tome u prilog, i to kako slijedi:

- prije osnivanja LAG-a: sudjelovanje na Konferenciji "Umrežavanje lokalnih akcijskih grupa" u Belišću 12.09.2011.; koordinacijski sastanak Općina, poduzetnika i RRA SiB u Ernestinovu 21.12.2011.; inicijativni odbor za osnivanje u Antunovcu 13.01.2012.
- sjednice Skupštine: osnivačka skupština 24.02.2012. te izvještajna skupština: 14.03.2013.
- sjednice Upravnog odbora: sjednica u Erdutu 18.04.2012. te sjednice u Antunovcu: 25.05.2012., 2.07.2012. i 3.10.2012.

Najviši i najintenzivniji oblici partnerstva trebaju se razvijati po pojedinim djelatnostima ili oblastima jer bi se umrežavanjem na toj razini trebao osigurati kvalitetniji razvoj područja, inovativniji pristup u gospodarskim i društvenim djelatnostima, otvaranje novih radnih mjesta i povećanje broja zaposlenih.

Ono što je važno istaknuti, a od interesa je za sve spomenute oblasti, a to je da kao partnere treba imati lokalne medije jer je izuzetno važno plasirati što više informacija o aktivnostima u radu LAG-a i aktivnostima na provođenju Strategije. Razvijanje partnerskih odnosa i širenje suradničke mreže na svim navedenim razinama povećat će dinamiku gospodarskog i društvenog života na području, stvoriti niz razvojnih pretpostavki područja i doprinijeti integraciji područja u društveni i gospodarski život bližeg i udaljenijeg okruženja te što je osobito važno pripremiti područje i ovaj dio Županije i Republike Hrvatske za brže integracijske procese u europski prostor.

4.2 Pristup izradi Strategije

Pristup izradi ove Strategije se u cijelosti temelji na LEADER programu koji podrazumijeva pristup „odozdo prema gore“, integriran i multisektorski pristup te pristup suradnje.

Pristup „odozdo prema gore“ znači da lokalni čimbenici sudjeluju u donošenju odluka vezanih za strategiju i selekcioniranje projekata koji bi se trebali provesti na njihovom lokalnom području. U pripremi izrade i provedbi Strategije Uprava LAG-a je organizirala zajedno s Ekonomskim fakultetom u Osijeku, koji daje tehničku podršku izradi Strategije, devet radionica na kojima je različite strukture pripremala za uključivanje u izradu Strategije i kasnije u njenu provedbu (tablica 11). U tom smislu, po općinama su formirane ciljne skupine koje pokrivaju određena područja gospodarsko-društvenih djelatnosti (predstavници gospodarstva, OPG-a, mladih, starijih, civilnih udruga, žena, određenih socijalnih skupina (branitelja, nezaposlenih, umirovljenika i sl.)), a koji su trebali artikulirati svoje stavove i raspraviti o pojedinim pitanjima vezanim za budućnost područja LAG-a.

Tablica 11: **Popis radionica održanih tijekom procesa izrade Strategije**

1. radionica: Ekonomski fakultet u Osijeku, 12.06.2013.	4. radionica: Ernestinovo, 7.07.2012.	7. radionica: Vuka, 21.07.2012.
2. radionica: Antunovac, 21.06.2012.	5. radionica: Erdut, 10.07.2012.	8. radionica: Šodolovci, 19.07.2012.
3. radionica: Antunovac, 3.07.2012.	6. radionica: Tenja, 19.07.2012.	9. radionica: Vladislavci, 19.07.2012.

Uključivanje ciljnih skupina i stanovništva područja organizirano je ne samo kroz radionice po pojedinim pitanjima, već i kroz istraživanje njihovih stavova i mišljenja o postojećem stanju i budućnosti života u općini, kao i razlozima takvom stanju, snagama koje život ali i poslovanje u općini čini atraktivnijim i kvalitetnijim, nedostacima i izazovima s kojima se stanovništvo i gospodarstvenici suočavaju u svakodnevnom životu i poslovanju u općini, manjkavostima ili područjima poboljšanja koja bi život i poslovanje učinili boljim i poticajnijim u općini te stupnjem zadovoljstva kvalitetom i rezultatima rada različitih institucija koje sudjeluju ili bi trebale sudjelovati u razvoju općine. Istraživanje je provedeno anketiranjem. U anketiranju je sudjelovalo ukupno 199 ispitanika; među kojima je bilo 45,27% žena, 29% mladih (starih do 29 godina), 29,8% starih 50+, 31% nezaposlenih, 32% članova civilnog društva, 16% visokoobrazovanih. Njihovi stavovi, mišljenja, komentari i

prijedlozi, obrađeni od strane Ekonomskog fakulteta u Osijeku, bili su od neprocjenjivog značaja za izradu ove Strategije. Detaljni rezultati istraživanja prikazani su u Prilogu 28.

Integriran i multisektorski pristup se temelji na vezi između različitih ekonomskih, društvenih, prirodnih i inih čimbenika i sektora. Iako je na području dominantna gospodarska djelatnost poljoprivreda, postoje razvijene i druge gospodarske djelatnosti, poput prerađivačke industrije, trgovine i građevinarstva, a koje su organizirane u okviru malog gospodarstva. Strategija predviđa daljnji razvitak suvremene poljoprivrede, ali i razvitak drugih djelatnosti koje bi se temeljile na poljoprivredi (proizvodnja, po mogućnosti ekološka, na bazi voćarstva, povrtlarstva, ruralni turizam i sl.). Multisektorski pristup podrazumijeva međusobno povezivanje svih gospodarskih djelatnosti na području u jedan integrirani gospodarski sustav, i to na interesnoj osnovi, a ne razvijanje svake djelatnosti izolirano.

Pristup suradnje određuje suradnju koja će se razvijati s drugim LAG-ovima u regiji, državi ili čak na međunarodnoj razini, a na određenim projektima od zajedničkog interesa. Suradnja treba predstavljati osnovu funkcioniranja LAG-a. Kroz nju će LAG moći afirmirati svoje područje u društvenom, gospodarskom i kulturnom smislu. Osim toga, takav oblik suradnje motivirat će na razvijanje novih znanja, tehnologija i investicija.

4.3 Plan provedbe i slijed aktivnosti u ostvarenju ciljeva

Provedba strateških ciljeva odvijat će se u više koraka, s tim da će u okviru svakog od njih biti provedeno niz aktivnosti. S obzirom na složenost cijelog procesa, potrebno je definirati osnovne planske elemente kako bi se taj cijeli postupak obavio što skladnije i uspješnije. U provedbi plana realizacije ciljeva bitni su nositelji pojedinih aktivnosti, ali i monitoring cijelog procesa i valorizacija postignutih rezultata. U nastavku slijedi tablica s planom provedbe strateških ciljeva.

Tablica 12: Plan provedbe strateških ciljeva

Planirane aktivnosti	Obrazloženje aktivnosti	Nositelji aktivnosti
Rasprava o prijedlogu strategije, njezina valorizacija i usvajanje	U okviru ove planske aktivnosti provedena je rasprava o predloženim strateškim ciljevima, te su prikupljeni komentari, sugestije i primjedbe na nju.	Upravljačka struktura LAG-a, općine, pojedine ciljne skupine i stanovnici područja
Definiranje nositelja pojedinih aktivnosti u provedbi Strategije	Nositelji provedbenih aktivnosti definirani su sukladno mjerama i ciljevima koji odgovaraju pojedinim sektorima (privatni, civilni i javni).	Upravljačka struktura LAG-a
Priprema projekata za provođenje strateških ciljeva	S obzirom da se planira provedba strateških ciljeva kroz izradu prihvatljivih projekata koji će se moći natjecati za sredstva iz EU ili nacionalnih fondova, bit će potrebno za svaku mjeru definirati projekte s kojima će se najuspješnije provoditi strateški ciljevi.	Dionici projekta - izravno zainteresirani subjekti koji žive i rade na području i koji imaju interesa za ciljeve iz okvira pojedine mjere
Procjena prihvatljivosti projekata	Za svaki projekt bit će potrebno utvrditi stupanj njegove prihvatljivosti. Kriteriji pri tom mora biti stupanj njegovog uklapanja u okvire pojedine mjere, tj.	Upravljačka struktura LAG-a i stručne službe

	doprinos u realizaciji strateških ciljeva.	
Izrada projekata i njihovo kandidiranje za financiranje	Nakon što projekti prođu valorizaciju prihvatljivosti i nakon što budu napisani, nositelji projekta kandidirat će ih za financiranje iz EU ili nacionalnih fondova.	Nositelji pojedinih gospodarskih i društvenih djelatnosti, stručne službe koje će pružati tehničku pomoć u izradi projekata
Valorizacija projekata	Nakon što projekti budu napisani i dostavljeni nadležnim službama ministarstava ili agencija, one će izvršiti njihovu valorizaciju i prihvaćanje.	Nadležne službe ministarstava i državne agencije
Provedba projekata	Svi prihvaćeni projekti će ući u fazu provedbe.	Nositelji pojedinih gospodarskih i društvenih djelatnosti koji su projekte kandidirali
Monitoring provedbe projekata	U postupku provedbe projekta bit će potrebno provoditi permanentni monitoring kako bi se ostvarila najveća efikasnost od njihove provedbe.	Nadležna tijela ministarstava i agencije po službenoj dužnosti i upravljačka struktura LAG-a te stručne službe zbog veće kvalitete

4.4 Proceduralni aspekt provođenja Strategije

4.4.1 Procedura donošenja odluka

LAG se može smatrati vrlo složenim sustavom, ne samo prostornim, nego i društveno-ekonomskim. Već sama činjenica da na tom prostoru postoji šest JLS-e i jedno prigradsko naselje, 23 naselja, preko 25.000 stanovnika, brojni ekonomski i društveni subjekti, ukazuje da je upravljanje takvim prostorom vrlo složeno i da će uz njega biti povezane brojne odluke koje će biti potrebno donositi. Pogotovo se to odnosi na donošenje odluka vezano uz provođenje Strategije kao osnovnog razvojnog dokumenta LAG-a. Da bi se pri tom ostvarila odgovarajuća organizacija i protočnost informacija, bit će potrebno voditi računa o proceduri donošenja odluka, njihovoj distribuciji i praćenju njihove provedbe.

Osnova za donošenje odluka bit će Pravilnik o provedbi Mjere 202 – „Priprema i provedba lokalnih strategija ruralnog razvoja“ unutar IPARD programa i Statut LAG-a u kojem je definirana nadležnost pojedinih tijela u upravljanju LAG-om. Osnovna odgovornost za donošenje svih odluka o funkcioniranju LAG-a i provedbi Strategije razvitka nalazi se na upravljačkoj strukturi LAG-a. Tijelo nadležno za donošenje odluka o svim pitanjima vezanim za funkcioniranje LAG-a i provedbu Strategije je Upravni odbor na čijem čelu se nalazi Predsjednik(ca) LAG-a. Prema tome, procedura donošenja odluka bit će usmjerena na Predsjednika(cu) koji će, zajedno s Voditeljem(com) LAG-a pripremiti sve odluke, pogotovo one vezane za provedbu Strategije i koje će on(a) uputiti na Upravni odbor, na kojem će nakon razmatranja, odluke biti konačno formulirane i donesene, te upućene na njihovu provedbu. Predsjednik(ca), Voditelj(ca) i Upravni odbor bit će zaduženi i za praćenje provođenja donesenih odluka. Ukoliko bude problema ili odstupanja u njihovom provođenju, morat će naći alternativno rješenje i nakon što formuliraju novu odluku ponoviti postupak. U provođenju odluka veliku ulogu će imati općine i naselje Tenja u obuhvatu LAG-a. One će najviše doći do izražaja u kontroli provođenja odluka „na terenu“. Sve uočene pojave u vezi s provođenjem odluka, pogotovo o provedbi Strategije, općine i Tenja će morati kao povratne

informacije dostaviti Predsjedniku(ci), Voditelju(ci) ili Upravnom odboru da bi oni mogli reagirati na adekvatan način.

4.4.2 Procedura i kriteriji odabira projekata te način sprečavanja sukoba interesa

Polazna osnova ove Strategije je da će se ona provoditi kroz izradu projekata s kojima će se konkurirati na različite domaće i europske fondove. Upravni odbor LAG-a će najmanje jednom godišnje raspisivati natječaj i objavljivati javni poziv svim zainteresiranim. Pravo predlaganja projekta imat će svi članovi LAG-a i svi njegovi stanovnici. Javni poziv će slijediti objavljeno raspisivanje natječaja od strane nadležnog Ministarstva za tekuću godinu, a njegova procedura, kao i sadržaj, bit će usklađeni s procedurom i sadržajem nadležnog Ministarstva. Svim predlagateljima mora biti osigurana jednaka stručna pomoć i savjetovanje pri izradi i izvedbi projekta. Očekuje se da će interes za EU financiranjem rasti stalno i na području LAG-a. Stoga će kriteriji odabira projekata kojima će biti izdano pismo preporuke od strane LAG-a slijediti uobičajene kriterije odabira EU projekata.

Kriteriji za odabir projekata podijeljeni su u 5 odjeljaka s pododjeljcima (tablica 13), a kriterije će ocjenjivati izabrani ocjenjivački odbor. Sastav tog odbora varirat će od natječaja do natječaja, a njegovi članovi će biti eksperti iz područja raspisanog natječajem, kao i izabrani članovi članica LAG-a. Kriteriji za odabir su: relevantnost/opravanost projekta, izvedivost projekta, održivost projekta i financije. Naravno, oni će moći biti prilagođavani ciljevima natječaja, kao što će natječajem biti definirani i potrebni prilozi koje treba priložiti uz prijavu. Svaki pododjeljak će biti ocijenjen bodovima od 1 do 5, gdje je 1 = vrlo loše, 2 = loše, 3 = prihvatljivo, 4 = dobro, 5 = vrlo dobro. Svaka prijava mora biti kompletna i pristigla unutar propisanog roka. Prijave pristigle nakon propisanog roka, nekompletne prijave, kao niti one koje se neće realizirati na području LAG-a, neće biti razmatrane.

Tablica 13: **Kriteriji ocjenjivanja projekta**

Kriteriji	Bodovi
1. Relevantnost/opravanost projekta	25
1.1. Jesu li projekt i ciljevi projekta jasno i detaljno opisani i opravdani relevantnim nacionalnim i EU strategijama?	5
1.2. Je li projekt u skladu sa strategijom LAG-a?	5*2
1.3. Hoće li projekt generirati koristi za gospodarstvo?	5*2
1.4.. Hoće li projekt generirati dodatne koristi za okoliš i društvo u cjelini?	5*2
2. Izvedivost projekta	10
2.1. Je li projekt opravdan i izvediv? Je li izrađena studija (pred)izvodljivosti?	5*2
4. Održivost projekta	10
4.1. Je su li ljudski resursi prijavitelja dostatni za provedbu projekta?	5
4.2. Doprinosi li projekt povećanju energetske učinkovitosti i korištenju obnovljivih izvora energije?	5
4.3. Hoće li učinci projekta biti vidljivi i nakon što projekt završi?	5
5. Financije	5
5.1. Je su li aktivnosti pravilno prikazane u troškovniku i je li traženi iznos financiranja opravdan?	5
Ukupno bodova	65

napomena: neki bodovi su pomnoženi s 2 zbog njihove veće važnosti

Maksimalni broj bodova je 65, a ukoliko je prijavljeni projekt ocijenjen s manje od 36 bodova, neće biti dalje razmatran. Relevantnost/opravanost projekta: projekt neće biti razmatran ukoliko je ocijenjen s manje od 17 bodova; izvedivost projekta: projekt neće biti razmatran ukoliko je ocijenjen s manje od 7 bodova; održivost projekta: projekt neće biti razmatran ukoliko je ocijenjen s manje od 7 bodova; financije: projekt neće biti razmatran ukoliko je ocijenjen s manje od 5 bodova. Odabrani projekti za dobivanje pisma preporuke će biti rangirani prema broju bodova na indikativnoj listi projekata. Ona će biti objavljena na web stranicama LAG-a Vuka-Dunav i stranicama/oglasnim pločama JLS-e.

Imajući u vidu zainteresiranost članova LAG-a za realizaciju strateških ciljeva, a time i ekonomsku, ekološku i inu dobrobit za sve njegove stanovnike, vjerojatnost pojave sukoba interesa je vrlo mala. Ipak, kako bi bila otklonjena mogućnost pojave sukoba interesa, potrebno je izuzeti članove Upravnog odbora na sjednicama za evaluaciju projekata kojima će LAG izdati pismo preporuke ukoliko se radi o projektima koje su oni nominirali, ili koji su iz njihovog područja. Nadalje, članovi ocjenjivačkog odbora ne smiju sudjelovati u izradi projekta kojim će biti aplicirano za sredstva natječaja. U slučaju eventualnog postojanja sukoba interesa, ili sumnje o njegovoj pojavi, raspravljat će etičko povjerenstvo. Ono će funkcionirati po principu ad hoc, a njegovi članovi će biti birani na sjednici Upravnog odbora.

4.5 Praćenje provedbe Strategije

4.5.1 Praćenje i mjerenje učinaka

Provedba Strategije razvitka LAG-a podrazumijeva permanentno praćenje njene realizacije. Tu se misli na ukupni proces pripreme projekata i praćenja njihove realizacije. Kako se očekuje da će se većina financijskih sredstava osigurati iz eksternih izvora (domaćih i europskih fondova), prva faza je priprema (ili izlistanje, imenovanje) projekta s kojim će se konkurirati na raspisanim natjecajima. Slijedi izbor optimalnih projekata unutar pojedinog prioriteta s kojim bi se trebali realizirati postavljeni strateški ciljevi. U fazi realizacije projekta odvijat će se praćenje njene uspješnosti i po potrebi će se intervenirati s korekcijama ili dopunama. Na kraju, u okviru praćenja, izvršit će se valorizacija uspješnosti realizacije projekata i to kroz odgovarajuće kriterije i indikatore. Svaki kriterij i indikator koji će ga prezentirati mora biti dovoljno relevantan da se kroz njega može procijeniti je li projekt dao očekivane rezultate ili ne, odnosno je li on doprinio provedbi strateškog cilja u okviru kojeg se provodi ili ne. Praćenje uspješnosti vršit će se na razini pojedinačnog projekta i na razini realizacije ukupnih ciljeva. Nositelji funkcije praćenja bit će prije svega upravljačka struktura LAG-a. Na razini pojedine općine bit će to čelništvo općine sa stručnim službama. U proces praćenja morat će se uključiti i interesne skupine po općinama kao i pojedinačno stanovnici.

4.5.2 Kriteriji i indikatori uspješnosti

Valorizacija uspješnosti realizacije projekata vršit će se na temelju određenih kriterija. Postavljeni kriteriji će biti pokazatelji i mjerila koliko su pojedini projekti, ali i strateški ciljevi u cjelini, poboljšali stanje na području LAG-a i to sa svih aspekata. U tablici 10 sistematizirani su kriteriji i indikatori uspješnosti prema definiranim strateškim ciljevima, prioritetima i mjerama. Indikatori su sastavni dijelovi kriterija za ocjenu uspješnosti i učinkovitosti, te kao takvi daju indicaciju važnu za procjenu prioriteta određenog projekta za provedbu.

4.6 Sposobnost upravljanja javnim sredstvima

4.6.1 Upravljački potencijal

Sposobnost upravljanja javnim sredstvima predstavlja jedan od ključnih uvjeta za uspješnu provedbu strateških ciljeva. Samo prihvaćanje projekata koji nisu u funkciji realizacije ciljeva, pa i osiguranje adekvatnih financijskih sredstava s kojima se ne bi upravljalo na odgovarajući način, sigurno bi izazvali neuspjeh u samoj provedbi Strategije ili projekata, a još više bi izazvalo neugodnosti prema izvorima financiranja koji imaju vrlo visoke standarde u upravljanju s njima. Stoga se u postupku osnivanja LAG-a Vuka–Dunav i u početnoj fazi pripreme izrade Strategije povelu o ovom problemu dužna pažnja. Najveću odgovornost za koordinaciju i upravljanje sa svim procesima oko provedbe strateških ciljeva, a s tim i s upravljanjem javnim sredstvima nosit će upravljačka struktura LAG-a. To su, prije svega, voditelj(ica), predsjednik(ca) LAG-a i Upravni odbor. U procesu je izbor voditelja(ice) LAG-a, a kao kriteriji za njegov/njezin izbor definirano je da on/ona treba imati završenu višu ili visoku školu, radno iskustvo i/ili završeno obrazovanje iz područja izrade strateško-planske dokumentacije i/ili vođenja razvojnih projekata, i/ili vođenja projekata unutar IPA programa.

Aktualna Predsjednica LAG-a raspolaže značajnim upravljačkim sposobnostima koje je razvila kroz radno iskustvo i obrazovanje. Ima petogodišnje radno iskustvo na upravljačkim poslovima u lokalnoj samoupravi i to kao zamjenica načelnika općine. U okviru funkcije koju obavlja je i upravljanje javnim sredstvima. Dosadašnji rezultati ukazuju da je tu funkciju uspješno obavljala. S visokom školskom naobrazbom stečenom na Pravnom fakultetu u Osijeku i zvanjem dipl. pravnice stekla je uvjete za obavljanjem i najsloženijih administrativnih poslova na svim razinama upravnog postupka. Osim toga, završila je program stručnog usavršavanja na Ekonomskom fakultetu u Osijeku i to na temu „Upravljanje projektom ciklusom“, čime je stekla potrebna znanja upravo za izradu i upravljanje projektima koji bi se trebali financirati iz EU fondova. Nadalje, pohađala je seminare o strukturi EU i regionalnoj politici pri Ministarstvu rada i poduzetništva, te seminar Računovodstvo i upravljanje EU projektima, Verlag Daschoffer. Stoga, i na temelju radnog iskustva i na temelju svoga obrazovanja, Predsjednica ima potpune kvalifikacijske i stručne kompetencije sudjelovati u vođenju složenog sustava kakav je LAG i to u svim aspektima njegovog funkcioniranja.

Upravni odbor LAG-a ima ukupno 17 članova, između kojih jedan član obavlja funkciju predsjednika Upravnog odbora i predsjednika LAG-a. Članovi Upravnog odbora predstavnici su članova LAG-a. Stoga, moraju biti razmjerno zastupljeni u Upravnom odboru. A u Upravnom odboru od 19.09.2013. nalazi se 7 predstavnika javnog sektora (sve općine i OŠ Ernestinovo), 5 predstavnika privatnog sektora (OPG Veselin Orsić Dalj, C.U.S. d.o.o. Antunovac, PVSZ Agrovladislavci, PVZ "Fructus" Antunovac, OPG Jelica Tomašević, Bijelo Brdo) te 5 predstavnika civilnog sektora (Udruga mladih "Alfa", Antunovac, KUD Petefi Šandor, Ernestinovo, Udruga mladih "Dvorište" Ivanovac, Udruga HVIDR-a Antunovac, Udruga Conversano, Ivanovac).

Općine koje sudjeluju u upravljačkoj strukturi raspolažu odgovarajućim brojem stručnih kadrova koji svoj posao obavljaju profesionalno. Po svom karakteru općine spadaju u javni sektor i imaju svoj proračun, što znači da upravljaju javnim sredstvima. I upravljačka struktura LAG-a i upravljačke strukture općina kada su u pitanju javna sredstva, koja će biti namijenjena provedbi strateških ciljeva, imat će primarno kontrolnu funkciju u smislu nadziranja njihovih trošenja od strane nositelja pojedinih projekata. To će biti prva faza

kontrole, dok će konačni nadzor obavljati nadležna državna tijela i pojedine agencije. Poslove računovodstva u LAG-u vodi njezina članica, tj. računovodstvo Općine Antunovac.

4.6.2 Dosadašnje iskustvo u provedbi EU projekata

Područje LAG-a pod administrativnom je upravom šest općina (Antunovac, Erdut, Ernestinovo, Vladislavci i Vuka) te Mjesnog odbora Tenja. S obzirom da se općine prostiru na području koje 86,72% pripada 1. skupini PPDS područja, tj. da su ispod-prosječno razvijena, njihovi fiskalni kapaciteti su nedostatni za financiranje svih razvojnih potreba. Stoga su općine, kao i njihovi gospodarski i civilni sektor rano shvatile nužnost stjecanja znanja i vještina te prakse u pripremi projektnih prijedloga i njihove prijave za financiranje iz različitih izvora.

Brojni su projekti komunalne i društvene infrastrukture realizirani na području LAG-a i financirani ne samo iz županijskog i državnog proračuna, već i iz sredstava bilateralne pomoći, Europske investicijske banke (EIB), Svjetske banke te prve (CARDS, PHARE i SAPARD) i druge (IPA) generacije EU pretpristupnih programa pomoći. Sljedeći primjeri, koji su samo neki od primjera, to i argumentiraju: Općina Erdut – IPA IIIC Poučna staza zaštićenog krajobraza (797.500,00 kn), Kanalizacija općine Erdut (100.000,00 kn), Izgradnja rekreacijskog centra Jama (50.000.000,00 kn); općina Antunovac: Sustav odvodnje otpadnih voda (1.540.000,00 kn), Izgradnja dječjeg vrtića Antunovac (3.500.000,00 kn), Razvoj Biciklističkih ruta Pečuh – Osijek – Antunovac – Ivanovac (1.000.357,97 eura), općina Ernestinovo: Revitalizacija meandra rijeke Vuke u Laslovu (18.000.000,00 kn), Mladi na tržištu rada (119.157,67 eura).

4.7 Procjena utjecaja Strategije na ekonomsko-društveni i ekološki potencijal

Osnovni smisao izrade ove Strategije upravo je pokretanje promjena društveno-gospodarskog stanja i stanja u prirodnom okolišu. Područje LAG-a kao ruralno područje bilo je u proteklom razdoblju u razvojnom smislu dosta zapostavljeno i to iz više razloga. Poljoprivreda, koja je dominantna djelatnost na području, u postojećim uvjetima postala je neatraktivna poglavito za mlađe ljude; velika poduzeća su ugašena, kao i mnogi obrti, pogotovo tradicionalni, srednje velikih poduzeća gotovo da više i nema, a poduzetništvo je na vrlo niskoj razini razvijenosti. Sve je to skupa nepovoljno utjecalo na gospodarski rast i razvoj akumulirajući niz problema čije su posljedice već istaknute u demografskoj i društveno-ekonomskoj analizi provedenoj u okviru ove Strategije. Spomenut će se samo nezaposlenost i osjećaj bespomoćnosti kod lokalnog stanovništva te nepoduzetnički mentalitet i kultura koja se ogleda kroz manjak povjerenja u vlastite mogućnosti i svojevrsnu inertnost u svim aspektima poslovnog i privatnog života. Kako ova pojava za ruralna područja nije karakteristična samo za prostor Republike Hrvatske, nego je prisutna i u razvijenijim europskim zemljama, LEADER program je predvidio da se upravo kroz formiranje LAG-ova i izradu razvojnih strategija i njihovom provedbom promijeni stanje na tim područjima. Stoga su očekivanja i od ove Strategije da se kroz njenu provedbu postupno mijenja stanje, prije svega u gospodarskom sektoru, ali i u mentalnom sklopu i sustavu vrijednosti, što bi trebalo biti osnova i za poboljšanje kvalitete života i stanja u okolišu.

Prema tome, Strategija bi trebala utjecati na promjenu stanja primarno u poljoprivrednoj proizvodnji. Kroz podršku onim projektima koji će omogućiti realizaciju strateških ciljeva, u poljoprivrednu proizvodnju trebat će unijeti nova znanja, nove tehnologije, određene oblike specijalizacije, racionalizaciju proizvodnih troškova, edukaciju poljoprivrednika, njihovo

povezivanje na lokalnoj razini ali i na razini šireg područja (nacionalnog i međunarodnog). Značajni poljoprivredni potencijal područja koji se nalazi u kvalitetnom zemljištu bit će potrebno staviti u funkciju na optimalnoj razini kroz korištenje zemljišta u one svrhe koje najviše odgovaraju njihovim pedološkim svojstvima. To znači da je potrebno izvršiti stanovitu rajonizaciju, pa tamo gdje je najpogodnije zemljište za ratarstvo razvijati ratarstvo, na zemljištu pogodnom za vinogradarstvo i voćarstvo razvijati te kulture, a tamo gdje se može razvijati povrtlarstvo treba razvijati takav oblik proizvodnje, pogotovo vodeći računa da bude što više zastupljena ekonomski isplativija ekološka proizvodnja.

Pored poljoprivrede, Strategija predviđa intenzivniji razvitak obrtništva i malog i srednjeg poduzetništva. U tom smislu trebaju biti podržani oni projekti koji u svom programu imaju razvitak malog gospodarstva. Tu posebno treba voditi računa da se podrži veće uključivanje mlađih osoba i žena u poduzetničke aktivnosti. Od ovakvog pristupa u razvitku gospodarstva na području koje podržava Strategija kroz svoje ciljeve i prijedlog aktivnosti za njihovu provedbu, učinci njene realizacije trebaju doći do izražaja prije svega kroz veću efikasnost gospodarstva, povećanje njegove konkurentnosti, povećanje broja zaposlenih (barem 20-tak kako je već navedeno, u sva tri sektora), pogotovo mlađih osoba, povećanju materijalne osnove na temelju koje će se intenzivirati i aktivnosti u okviru društvenih djelatnosti, te općenito povećanje kvalitete života. U tom smislu Strategija bi trebala imati značajan utjecaj na promjenu stanja u svim segmentima života na području LAG-a.

Posebni učinci realizacije strategije trebali bi doći do izražaja u poboljšanju **stanja u okolišu**. Naime, jedna od temeljnih polaznih pretpostavki ove Strategije je razvitak ovog ruralnog područja na načelima održivog razvitka. To znači da Strategija posvećuje jednaku pozornost zaštiti i unapređenju stanja u okolišu kao i razvitku samog područja. U tom smislu Strategija predviđa niz provedbenih projekata kojima bi se trebali realizirati strateški ciljevi koji se odnose na stanje u okolišu. Pri tome se primarno misli na projekte usmjerene zaštiti, očuvanju i unaprijeđenju svih sastavnica okoliša područja LAG-a, uključujući vodu i zrak (tj. zaštitu od onečišćenja tla i poboljšanje njegove kakvoće), tlo (očuvanje zdravlja i funkcija tla, sprečavanje njegovog oštećenja), šumskog područja (zaštitu šumskog kompleksa, šumskog tla, vodotoka i izvora te biljnog i životinjskog svijeta) i prirodu (očuvanje biološke i krajobrazne raznolikosti te zaštitu prirodnih vrijednosti). Također, realizacijom Strategije bit će unaprijeđeno racionalno korištenje prirodnih dobara i energije, a uz to će biti poticana uporaba obnovljivih izvora energije. Utjecaj provedbe Strategije na okoliš očitovat će se u još jednom važnom segmentu, a to je gospodarenje otpadom. Strategija predviđa realizaciju provedbenih projekata kojima će biti ili spriječen nastanak, ili smanjivana količina otpada ciljem minimiziranja njegovog štetnog djelovanja na ljudsko zdravlje i okoliš, te istovremeno ciljem unaprijeđenja ekonomske efikasnosti korištenja prirodnih resursa.

Zaključno, realizacijom projekata u području zaštite okoliša bit će osigurano očuvanje kvalitete okoliša područja LAG-a, a što je osnovni preduvjet zdravog i kvalitetnog života. Zaštita okoliša na području LAG-a dobiva sve veći značaj unazad nekoliko godina. Tome u prilog govore i projekti iz područja zaštite okoliša koji su dosada bili provedeni, a također i projekti koji se nalaze u razvojnoj fazi (vidjeti odjeljke 4.8 i 4.9).

4.8 Izvori financiranja i održivost Strategije bez sredstava javne pomoći

Kada se govori o izvorima financiranja i održivosti strategije bez sredstava javne pomoći, misli se prije svega na vlastita proračunska sredstva s kojima raspolažu općine u obuhvatu LAG-a. Pitanje koje se pri tom postavlja je koliko bi općine mogle pokriti vrijednosti projekta

s kojima bi se trebali provesti strateški ciljevi. Iz tablice 14, koja prikazuje vrijednost proračuna za 2012. i 2013. godinu, s jedne i vrijednost planiranih projekata po općinama u 2012. i 2013. godini s druge strane, evidentno je da proračunska sredstva koja pojedine općine mogu ostvariti na svojoj prihodovnoj strani, pogotovo ako se odbiju rashodi koji su potrebni za tekuće funkcioniranje općine, mogu pokriti samo manji dio predviđenih troškova za realizaciju projekta.

Tablica 14: **Pregled financijskog potencijala po općinama (u kn)**

Općine	Proračunski prihodi – plan 2012.	Proračunski prihodi – projek.2013.	Planirano za projekte u 2012.	Planirano za projekte u 2013.	Ukupni iznos za financ. projekata.
Antunovac	24.553.835,72	11.238.288,00	1.380.000,00	2.120.000,00	3.500.000,00
Erdut	18.765.000,00	18.650.000,00	4.050.000,00	1.000.000,00	5.050.000,00
Ernestinovo	4.777.600,00	4.947.500,00	540.000,00	2.100.000,00	2.640.000,00
Šodolovci	3.154.500,00	3.154.500,00	960.000,00	1.100.000,00	2.060.000,00
Vladislavci	6.777.536,88	3.149.000,00	3.866.905,00	1.500.000,00	5.366.905,00
Vuka	2.855.500,00	2.820.900,00	580.000,00	570.000,00	1.150.000,00

Izvori podataka: Općine u okviru područja

Očito je da su planirana sredstva namijenjena projektima za promatrano razdoblje znatno veća od onih koje općine mogu osigurati kao vlastita sredstva. Procjena je da bi općine u buduću mogle izdvojiti oko 20% vlastitih proračunskih sredstava za financiranje projekata.

Kada se uzme u obzir činjenica da bi se ovim planiranim programima moglo provesti samo dio strateških ciljeva koji moraju biti znatno opsežniji ukoliko se želi realizirati cijela Strategija, onda je sasvim razumljivo da će za njihovu provedbu biti potrebno osigurati znatna dodatna sredstva iz eksternih izvora. Tu se prije svega misli na sredstva iz fondova Europske unije, svjetskih institucija i Vlade Republike Hrvatske koji su namijenjeni poticanju bržeg razvitka nerazvijenih područja, osobito ruralnih.

No i pored toga, neke općine, kao što su općina Antunovac i općina Erdut, već su u ovoj fazi vrlo ozbiljno shvatile potrebu svog angažmana u razvoju svoje lokalne zajednice. U tom su smislu spremne izdvojiti i sredstva prema svojoj mogućnosti ciljem poticanja razvitka. Ova praksa će sigurno biti učestalija i kod drugih općina u trenutku kada se počnu provoditi strateški ciljevi i kada se bude stvarala veća materijalna baza zbog jačanja gospodarskih aktivnosti i zbog toga većeg pritjecanja sredstava u njihov proračun. U svakom slučaju, općine u obuhvatu LAG-a bit će uvijek prisutne jednim dijelom svojih proračunskih sredstava u financiranju različitih društveno-gospodarskih aktivnosti.

Sam LAG Vuka-Dunav financira se primarno (dosada u 90%-tnom iznosu) iz lokalnih proračuna članica LAG-a koje uplaćuju godišnje članarine sukladno odluci Upravnog odbora. Osim toga, LAG aplicira i na različite natječaje objavljene od strane državnih zaklada, institucija i različitih poduzeća za dodjelu donacija udrugama. Na taj način svojim primjerom pokazuje kako je moguće i nužno potrebno nedostatne izvore financiranja potražiti mimo državnih fondova.

4.9 Procjena projekata za razdoblje 2012. – 2014. godine

4.9.1 Procjena projekata JLS za razdoblje 2012-2014

Sve općine su izradile svoje planove projekata za razdoblje 2012. – 2014. Pri tom su planirale aktivnosti koje bi realizirali u okviru navedenih projekata, a uz to su napravile i procjenu potrebnih sredstava.

Tablica 15 pruža uvid u pregled planiranih projekata i projekcija za razdoblje 2012. – 2014. Pregled projekata koji su se provodili, odnosno provode se iz drugih izvora financiranja u razdoblju 2013. – 2014. je dan u tablici 16.

Tablica 15: Pregled planiranih projekata i projekcija za razdoblje 2012. – 2014.

Općine	Ukupna vrijednost projekata u kn	Ukupno u realizaciji u 2012. i 2013.	Planirana sredstva iz vlastitog proračuna	Planirana sredstva iz drugih izvora financiranja u 2012-2014.
Antunovac	74.156.202,00	16.118.000,00	3.500.000,00	12.618.000,00
Opis planiranih radova	Odvodnja otpadnih voda, javna rasvjeta, rekonstrukcija nerazvrstanih cesta, izgradnja dječjeg vrtića, izgradnja biciklističke staza, postrojenja za solarnu energiju, dokumentacija za sportske dvorane			
Erdut	197.224.577,00	10.561.000,00	5.050.000,00	5.511.000,05
Opis planiranih radova	Gospodarska zona B. Brdo, kanalizacijska mreža u općini, obnova kulturnih spomenika, krajobrazno uređenje, izgradnja športskih sadržaja, komunalna infrastruktura			
Ernestinovo	68.712.924,00	27.805.000,00	2.640.000,00	25.165.000,00
Opis planiranih radova	Revitalizacije rijeke Vuke u Laslovu, poduzetnička zona I i II u Ernestinovu, rekonstrukcija nerazvrstanih cesta, pješačke staze, odvodnja i pročišćavanje otpadnih voda Općine Ernestinovo, izgradnja mrtvačnice Laslovo, rekreacijski centar Zagorski kraj			
Šodolovci	12.114.991,22	12.114.991,22	1.862.994,47	10.251.996,75
Opis planiranih radova	Komunalna infrastruktura: rekonstrukcija nerazvrstanih cesta, izgradnja komunalne infrastrukture			
Vladislavci	5.366.905,00	5.366.905,00	2.129.584,66	3.237.320,34
Opis planiranih radova	Izgradnja vodovodne mreže, izgradnja javne rasvjete, izgradnja komunalne infrastrukture			
Vuka	18.547.216,33	10.800.000,00	1.150.000,00	9.650.000,00
Opis planiranih radova	Izgradnja vodoopskrbnog sustava, komunalna infrastruktura, društveni dom, izgradnja i rekonstrukcija nogostupa			

Izvor podataka: Planovi općina za 2012-2014. godinu

Svi navedeni projekti imaju osnovu u realnim potrebama u pojedinim općinama. Procjena je, da bi kao takvi, ukoliko bi se realizirali, značajno doprinijeli provedbi postavljenih strateških ciljeva definiranih u okviru ove strategije. Inače, karakteristika svih navedenih planova je da sve općine računaju na znatan dio financiranja kao potpore iz eksternih izvora i to županijskih, državnih i sredstava europskih fondova.

4.9.2 Procjena projekata koji su se provodili/se provode iz drugih izvora financiranja

Projekti koji su do sada bili realizirani pridonosili su rješavanju konkretnih problema te na taj način povećavali kvalitetu življenja i stanje okoliša na području LAG-a te njegovu atraktivnost za poslovanje i življenje. Međutim, nedostajuća financijska sredstva (koja su uglavnom bila nadoknađivana iz županijskih i državnih izvora) ograničavala su njihovu brojnost i veće pozitivne zahvate u području ekonomije, infrastrukture, ekologije i kulture. U tom će smislu diverzifikacija izvora financiranja i veće oslanjanje na vanjske izvore financiranja, posebice europskih fondova, pozitivno djelovati na umnožavanje projektnih ideja.

Tablica 16 pruža uvid u projekte i potrebna sredstva javne potpore koja će biti zatražene u okviru Prioriteta 1 i 3 IPARD programa. Slijedi njihov pregled i kratki opis, uz napomenu da je sličnih novih projekata najavljeno još.

Za Mjeru 101: „Ulaganje u poljoprivredna gospodarstva u svrhu restrukturiranja i dostizanja standarda Zajednice“ predviđena je aplikacija OPG Marina Lovrić i OPG Ivana Huber u svrhu nabave poljoprivredne mehanizacije u 2013. godini. Nadalje, TO Zorić planira apliciranje projekta s ciljem podizanja višegodišnjih nasada jabuka u Erdutu na površini od 10ha, ugradnju protugradne mreže te kompjuteriziranog sustava navodnjavanja kap po kap, a P.O. Šuler predlaže projekt kojim se planira izgradnja gospodarske građevine za sušenje, doradu i skladištenje poljoprivrednih proizvoda u Erdutu. MVM EXPORT-IMPORT d.o.o. Tenja planira podizanje povrtnarskih zasada pod platenikom i širenje povrtnarske proizvodnje, izgradnja skladištenih kapaciteta sa hladnjačom. Za 2014. godinu za Mjeru 101 priprema se i ostali OPG-ovi s područja LAG-a Vuka – Dunav.

Za Mjeru 103: „Ulaganja u preradu i trženje poljoprivrednih i ribljih proizvoda u svrhu restrukturiranja tih aktivnosti i dostizanja standarda Zajednice“ predviđena je aplikacija PVSZ „Agrovladislavci“ u svrhu nabave poljoprivredne mehanizacije, prikolica i izgradnje skladišta za žitarice u 2013. godini. PVZ „Fructus“ Aljmaš planira javljanje na natječaj u svrhu dobivanja sredstava za nabavu hladnjače, platforme za berbu jabuka, te izgradnju/opremanje skladišta u 2014. godini. EKO JAZO će kandidirati s projektom razvoj proizvodnje i prerade ekološki uzgojenih poljoprivrednih proizvoda na području Općine Antunovac.

Za Mjeru 301: „Poboljšanje i razvoj ruralne infrastrukture“ u pripremi je 7 projekata jedinica lokalne samouprave (Općina Antunovac, Općina Erdut, Općina Ernestinovo i Općina Vuka), za poboljšanje infrastrukture, sektor nerazvrstanih cesta i odvodnja otpadnih voda za razdoblje 2013. – 2014. godine.

Za Mjeru 302: „Diversifikacija i razvoj ruralnih gospodarskih aktivnosti“ predviđen je projekt „Pčelarstvo naše bogatstvo“ Osnovne škole Ernestinovo i projekt Udruge Conversano o razvoju konjičkog i seoskog turizma, izgradnji smještajnih kapaciteta, turističkih i jahaćih staza povezanih sa zidinom, te promociji lipicanca kroz kulturu, rekreaciju i sport.

Centar za unapređivanje stočarstva Antunovac i C.U.S. Antunovac planiraju javljanje na natječaj u svrhu ostvarenja sredstava za izgradnju solarne elektrane, kao obnovljivog izvora energije. Nadalje, Centar za kulturu i sport Tenja kandidirat će s projektom prekogranične suradnja u cilju očuvanja i promicanja kulturne baštine.

Tablica 16: **Indikativni broj projekata/potrebna sredstva javne potpore (vezani uz Prioritet 1 i Prioritet 3 IPARD programa) navedeni u LRS-u za razdoblje 2013. – 2014.**

MJERA	Indikativan broj projekata naveden u LRS-u za razdoblje 2013. – 2014.		Plan potrebnih sredstava (javna potpora) za realizaciju projekata za razdoblje 2013. – 2014., u kn	
	2013.	2014.	2013.	2014.
101 – „Ulaganje u poljoprivredna gospodarstva u svrhu restrukturiranja i dostizanja standarda Zajednice“	2	6	500.000,00	500.000,00
103 – „Ulaganja u preradu i trženje poljoprivrednih i ribljih proizvoda u svrhu restrukturiranja tih aktivnosti i dostizanja standarda Zajednice“	1	2	750.000,00	750.000,00
301 – „Poboljšanje i razvoj ruralne infrastrukture“	2	6	5.000.000,00	5.000.000,00
302 – „Diversifikacija i razvoj ruralnih gospodarskih aktivnosti“	1	3	1.000.000,00	1.500.000,00
UKUPNO	6	13	7.250.000,00	7.750.000,00

U nastavku su razvrstani projektni prijedlozi prema strateškim ciljevima, prioritetima i mjerama te su isti prikazani u tablici 17. Planirana sredstva za realizaciju tih projekata predstavljaju procjenu za razdoblje provedbe Strategije, 2013-2014.

Tablica 17: **Plan provedbe Strategije razvika LAG-a za razdoblje 2013-2014**

CILJ	PRIORITET	MJERA	Razdoblje provedbe - polugodišta				Broj projekata	Ukupno planirana sredstva	
			2013.		2014.			2013	2014
			1.	2.	1.	2.			
1. MULTISEKTORSKI GOSPODARSKI RAST I	1.1. Promjena pristupa u gospodarskom razvitku područja	1.1.1.	X	X	X	X	2	15.000.000,00	7.000.000,00
		1.1.2.		X		X	1	50.000,00	50.000,00
		1.1.3.		X	X	X	1	20.000,00	20.000,00
		1.1.4.		X	X	X	3	50.000,00	100.000,00
	1.2. Osaživanje sektora malog gospodarstva	1.2.1.	X	X	X	X	3	750.000,00	750.000,00
		1.2.2.		X	X	X	1	500.000,00	2.000.000,00
		1.2.3.		X	X	X	2	100.000,00	1.000.000,00
		1.2.4.	X	X			1	797.500,00	
		1.2.5.		X		X	2	10.000,00	10.000,00
2. OČUVANJE I UNAPREĐENJE	2.1. Održivo upravljanje okolišem	2.1.1.	X	X	X	X	1	2.500.000,00	2.500.000,00
		2.1.2.		X	X	X	2	50.000.000,00	50.000.000,00
		2.1.3.		X	X	X	7	5.000.000,00	5.000.000,00
		2.1.4.		X			1	1.500.000,00	
		2.1.5.		X		X	5	2.500.000,00	2.500.000,00
	2.2. Očuvanje kulturnog naslijeđa	2.2.1.	X	X	X	X	6	12.500.000,00	12.500.000,00
		2.2.2.	X	X	X	X	10	100.000,00	100.000,00
		2.2.3.							
		2.2.4.		X		X	1	25.000,00	25.000,00
3. RAZVOJ LJUDSKIH	3.1. Dostupnost obrazovnih programa i njihovo širenje	3.1.1.		X		X	1	20.000,00	20.000,00
		3.1.2.		X	X	X	3	1.500.000,00	1.500.000,00
		3.1.3.		X		X	5	150.000,00	150.000,00
	3.2. Razvoj civilnog društva	3.2.1.		X	X	X	3	12.500.000,00	12.500.000,00
		3.2.2.		X		X	1	5.000,00	5.000,00

		3.2.3.		X		X	2	50.000,00	50.000,00
		3.2.4.		X	X	X	3	25.000,00	25.000,00
	3.3. Unaprjeđenje sustava javnih i socijalnih usluga	3.3.1.				X	1		10.000.000,00
		3.3.2.					1	3.500.000,00	
		3.3.3.		X	X	X	6	600.000,00	500.000,00
		3.3.4.		X		X	1	10.000,00	10.000,00
		3.3.5.		X		X	1	5.000,00	5.000,00
	3.4. Unaprjeđenje komunalne i prometne infrastrukture	3.4.1.		X	X	X	7	5.000.000,00	5.000.000,00
		3.4.2.		X	X	X	1	50.000,00	10.000.000,00
		3.4.3.		X		X	10	2.500.000,00	2.500.000,00
		3.4.4.		X		X	1	500.000,00	500.000,00

Potrebno je istaknuti kako su u tablicu 17 uključeni planirani projekti općina koji se trebaju financirati iz drugih izvora, uključujući i neke iz 2012. godine (tablica 15) te privatnog i civilnog sektora za mjeru IPARD (tablica 16), kao i za ostale mjere i natječaje EU fondova, nacionalnih zaklada, Ministarstava i drugih izvora (primjerice Europske investicijske banke, Svjetske banke i sl.), zajedno s njihovim planiranim financijskim sredstvima.

Brojnost i raznovrsnost iskazanih projekata svojevrstni su indikator zainteresiranosti i uključenosti lokalnih aktera u održivom upravljanju svojim područjem. Navedeni podaci ukazuju da takav interes postoji na području LAG-a. Realizacija navedenih projekata osigurat će pozitivnu energiju, otvoriti nove procese te pružiti kvantitativan i kvalitativan razvojni zamah području LAG-a.

5 USKLAĐENOST STRATEGIJE PODRUČJA LAG-a SA STRATEŠKIM DOKUMENTIMA VIŠEG REDA

Kako je područje LAG-a Vuka-Dunav integralni dio nacionalnog prostora Republike Hrvatske i Osječko baranjske županije, kao regionalne teritorijalne jedinice, razvojni planovi područja moraju isto tako predstavljati integralni dio razvojnih planova višeg reda, županijskog i nacionalnih planova. U tom smislu i Strategija područja LAG-a je u potpunosti usklađena s navedenim nacionalnim i županijskim strateškim planovima. S obzirom na tematiku osobito su značajna tri nacionalna strateška dokumenta i to: Nacionalni strateški referentni okvir 2012 – 2013, Strategija ruralnog razvoja 2008. – 2013., IPARD program 2007. – 2013. i jedan županijski, a to je Županijska razvojna strategija Osječko baranjske županije.

5.1 Usklađenost Strategije LAG-a s Nacionalnim strateškim referentnim okvirom 2012. – 2013.

Nacionalni strateški referentni okvir Republike Hrvatske za programsko razdoblje 2012. – 2013. predstavlja stratešku razvojnu viziju nacionalnog prostora za navedeno razdoblje. On je usklađen sa Strateškim smjernicama Europske zajednice o koheziji, a izrađen je uz poveznicu sa strateškim prioritetima utvrđenim u Okviru za usklađenost strategija koji je izrađen i usuglašen s Europskom komisijom za razdoblje 2007. - 2013. Suština Nacionalnog referentnog okvira za razdoblje 2012. – 2013. je što se temelji na tri elementa i to:

1. općem cilju, koji želi ubrzati stopu gospodarskog rasta i promicati održivi razvoj, uz očekivanje postizanja stvarne konvergencije

2. glavnim strateškim ciljevima, kao odgovorima na politiku i strateška usmjerenja vizije razvoja Hrvatske; u okviru kojih su:
 - brži gospodarski rast zasnovan na integraciji tržišta i institucionalnim reformama
 - veća zaposlenost – brže otvaranje radnih mjesta
 - promicanje održivog razvoja
3. tematskim prioritetima, koji su vezani uz Okvir za usklađenost strategija 2007. – 2013. i sukladnih preporuka Strateških smjernica Europske zajednice. U okviru ovih prioriteta obuhvaćeni su:
 - razvoj suvremenih prometnih mreža i veća pristupačnost regija
 - ulaganje u okolišnu i energetska infrastrukturu za održivi razvoj i unaprjeđenje prirodnog i životnog okoliša
 - povećanje konkurentnosti hrvatskoga gospodarstva
 - zapošljavanje i razvoj ljudskog kapitala
 - razvoj upravnih sposobnosti.

Strategija područja je usklađena i s glavnim strateškim ciljevima Nacionalnog referentnog okvira i s tematskim prioritetima. Naime, isti je naglasak stavljen na sve navedene razvojne komponente glavnih ciljeva i prioriteta i u Strategiji područja LAG-a.

5.2 Usklađenost sa Strategijom ruralnog razvoja 2008. – 2013.

Strategija ruralnog razvoja 2008. - 2013. godine obuhvaća tematski uže razvojno područje, ruralni razvoj. Potreba za posebnom strategijom ruralnog razvoja proizlazi iz razvojnih procesa koji su se događali u proteklom razdoblju, a proizvodili su sve veće razlike u standardu življenja između urbanih i ruralnih područja. Strategija je također postavila više strateških ciljeva i to:

1. poboljšanje konkurentnosti poljoprivrednog i šumarskog sektora
2. očuvanje, zaštita i održiva uporaba okoliša, krajolika, prirodnog i kulturnog naslijeđa
3. poboljšanje kvalitete života u ruralnim područjima i proširenje gospodarskog programa ruralnog gospodarstva
4. poboljšanje učinkovitosti institucijskog okruženja.

Budući da je u Strategiji područja LAG-a praktično ista tematika, ciljevi koji su u njoj postavljeni potpuno se podudaraju s ciljevima Strategije ruralnog razvoja. Osobito naglasak stavljen na teme koju obuhvaćaju prva tri cilja Strategije ruralnog razvoja: poboljšanje konkurentnosti poljoprivrednog sektora, očuvanje, zaštita i održiva uporaba okoliša, krajolika, prirodnog i kulturnog naslijeđa i poboljšanje kvaliteta života u ruralnim područjima, te proširenje gospodarskog programa ruralnog gospodarstva.

5.3 Usklađenost s IPARD programom 2007. – 2013.

IPARD program prije svega je program potpore razvitka poljoprivrede i svih komponenti vezanih uz poljoprivredu. U Republici Hrvatskoj korištenje IPARD programa regulirano je Zakonom o državnoj potpori poljoprivredi i ruralnom razvoju NN 92/10, 127/10, 124/11, 50/12. Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja je sveukupnu viziju razvoja iz Nacionalne strategije za poljoprivredu i ribarstvo i ruralni razvoj (ARDP) (NN 89/02.) preveo u opće nacionalne i dugoročne sektorske strateške ciljeve razvitka, koji su istaknuti u IPARD programu, Planu za poljoprivredu i ruralni razvoj 2007.-2013. i to:

- poboljšana konkurentnost i učinkovitost primarne poljoprivredne, šumarske i ribarske proizvodnje

- poboljšana konkurentnost i učinkovitost prerade i trženja poljoprivredne, šumarske i ribarske proizvodnje
- poboljšana kvaliteta i higijenski standardi, kao i standardi vezani za okoliš i dobrobit životinja
- dodatne mogućnosti zapošljavanja i prihoda za poljoprivrednike i sve ljude koji žive u ruralnim područjima što vodi poboljšanju životnih i radnih uvjeta
- postizanje održivog ruralnog razvitka kroz optimizirani i uravnoteženi gospodarski razvitak, očuvanje okoliša i socijalnu koheziju.

Pored općih ciljeva definirani su i specifični ciljevi i to:

- jačanje i poboljšanje poljoprivredne proizvodnje i tržišnog kapaciteta
- jačanje i poboljšanje kapaciteta provedbe obveznog pilot projekta u poljoprivrednom okolišu i pristup temeljen na LEADER-u
- stvaranje boljih životnih uvjeta u ruralnim područjima poboljšanjem ruralne infrastrukture i promicanje poslovnih aktivnosti.

Strategija područja LAG-a temelji se zapravo na prethodno iznesenim ciljevima, pogotovo grupom specifičnih ciljeva u kojima se ističe potreba za učinkovitiju poljoprivrednu proizvodnju, stvaranje boljih uvjeta za život ruralnog stanovništva i općenito bolje kvalitete života na cijelom području LAG-a, povećanje zapošljavanja ruralnog stanovništva, te promicanja načela održivog razvitka.

5.4 Usklađenost sa Strategijom razvitka Osječko-baranjske županije

Strategija razvitka Osječko-baranjske županije u potpunosti je usklađena a nacionalnim strateškim dokumentima koji su izrađeni i doneseni na razini Republike Hrvatske. Tu se prije svega misli na usklađenost s Nacionalnim strateškim referentnim okvirom 2012. – 2013. Županijska strategija postavila je tri temeljna strateška cilja i to:

1. održivi razvoj i unapređenje prostora
2. razvoj konkurentnog gospodarstva
3. razvoj ljudskih resursa i kvalitetno zadovoljavanje javnih potreba građana.

Usklađenost Strategije područja LAG-a i Strategije razvitka Osječko-baranjske županije najviše dolazi do izražaja upravo u definiranju strateških ciljeva, koji su i u jednom i u drugom dokumentu gotovo identični. To je i razumljivo jer je područje LAG-a integralni dio prostora Osječko-baranjske županije, pa bi bilo nemoguće na drugi način realizirati niti županijsku strategiju niti strategiju područja. Uostalom, to je garancija da i u provođenju strategije područja postoje puno veće šanse za uspjeh.

Općenito gledajući na sve navedene strateške dokumente koji su prethodno navedeni, nakon što je provedena komparativna analiza, evidentno je da postoji vrlo visok stupanj usklađenosti između svih njih, pogotovo u bitnim elementima, a to su prije svega ciljevi. Stoga je imperativ da se razvojni dokumenti nižeg reda usklađuju s razvojnim dokumentima višeg reda, što je u izradi strategije područja to bila polazna osnova.

6 PRILOZI